

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA EKOLOGIE



**SLOW TURISMUS – NÁVRH ROZVOJE
ENVIRONMENTÁLNĚ ŠETRNÉHO CESTOVNÍHO
RUCHU V KLADSKÉM POMEZÍ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Jiří Vojar, Ph.D.
Diplomant: Bc. Markéta Sedláčková

2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Ing. Jiřího Vojara, Ph.D. a že jsem uvedla všechny literární prameny, ze kterých jsem čerpala.

V Praze dne 20. 11. 2015

.....
Bc. Markéta Sedláčková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu Ing. Jiřímu Vojarovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří vyplnili dotazníky.

V Praze dne 20. 11. 2015

.....
Bc. Markéta Sedláčková

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá rozvojem environmentálně šetrného cestovního ruchu v podobě slow turismu (objevování destinace klidným tempem, poznávání menšího počtu zajímavostí, zájem o život místních obyvatel, kulturu, tradice, řemesla a místní gastronomii, cestování časově náročnější, intenzivnější a hlubší zážitky) v turistické oblasti Kladské pomezí (Východní Čechy, Královéhradecký kraj). Celá řešená oblast disponuje skutečným potenciálem pro rozvoj environmentálně šetrné formy cestovního ruchu. Pro řízení rozvoje cestovního ruchu v této turistické oblasti byla založena destinační společnost Branka o.p.s., jejíž prioritou je udržitelný cestovní ruch a která ve směřování rozvoje cestovního ruchu v Kladském pomezí preferuje jeho šetrné formy.

V této diplomové práci má být dosaženo cílů v podobě vyhodnocení zájmu potenciálních cestovatelů o slow turismus na základě dat zjištěných z dotazníkového šetření, dále vyhodnocení zájmu potenciálních subjektů cestovního ruchu (ubytovatelé, restaurace, destinační společnost, městské úřady, spolky, CHKO Broumovsko a další instituce a podnikatelé) o zapojení do rozvoje slow turismu v Kladském pomezí na základě dat zjištěných z dotazníkového šetření, vytvoření návrhu environmentálně šetrného cestovního ruchu – slow turismu „Go Slow Kladské pomezí“, vyhodnocení možností financování nákladů spojených s rozvojem slow turismu v Kladském pomezí a možnost zapojení turistické oblasti Kladské pomezí do celosvětové sítě Slow Food (mezinárodní nezisková organizace zabývající se konceptem potravy založeným na principech – dobrý, čistý, spravedlivý).

K dosažení cíle v podobě vytvoření návrhu rozvoje slow turismu v Kladském pomezí byl proveden průzkum celé turistické oblasti Kladské pomezí ve smyslu nabídky ubytovacích, stravovacích a dalších služeb spojených s cestovním ruchem, průzkum nabídky atraktivit této oblasti, nabídky méně propagovaných, ale zajímavých a jedinečných míst, nabídky producentů lokální potravin, provozovatelů tradičních řemesel a průzkum přírodního bohatství této oblasti. Na základě tohoto průzkumu a na základě účasti při tvorbě marketingové strategie pro řešenou turistickou oblast, kterou organizovala destinační společnost pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu v Kladském pomezí, byl vytvořen návrh rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí. K vyhodnocení možnosti financování tohoto návrhu byly vyhledány aktuální vhodné dotační tituly (EU, KHK). Ke každému dílčímu návrhu tohoto rozvoje je uvedena možnost jeho financování. K dosažení dalšího cíle tj. zhodnocení možnosti zapojení Kladského pomezí do celosvětové sítě Slow Food byly vyhledány informace a zjištěny nutné předpoklady takového zapojení, jež představuje založení nového Slow Food konvívia.

Přínos této diplomové práce spočívá v přispění k rozvojovým činnostem destinační společnosti působící v Kladském pomezí, která výsledky práce použije k dalšímu zhodnocování možných směrů rozvoje šetrného cestovního ruchu v této turistické oblasti, k řešení problémů v podobě sezónnosti, přetíženosti několika hlavních atraktivit, nedostatečného využití potenciálu a k řešení problému kvality služeb poskytovaných v této turistické oblasti. Zpracovaný návrh rozvoje slow turismu představuje také možnosti snížení nezaměstnanosti v řešené destinaci. Další přínos představují průběžně aktualizované webové stránky „Kouty Kladského pomezí“, jež jsou součástí návrhu rozvoje slow turismu. Webové stránky slouží jako zdroj informací a pomůcka pro subjekty cestovního ruchu poskytující služby v Kladském pomezí

a především návštěvníkům této turistické oblasti ve smyslu průvodce s přehledem atraktivit této oblasti, k plánování výletů apod.

Klíčová slova: slow turismus, slow food, destinační management, environmentálně šetrný cestovní ruch

ABSTRACT

This thesis deals with environmentally friendly tourism development in the form of slow tourism (exploring a destination in calm pace, cognition of smaller amount of interesting places, interest in the life of local inhabitants, culture, tradition, crafts and local gastronomy, time-consuming travelling, deep and more intensive experiences) in tourist area Kladské pomezí. (Východní Čechy, Královéhradecký kraj). The whole solved area disposes of great potential for environmentally friendly forms of tourism. There was established a destination company Branka o.p.s. to manage tourism development in this tourist area. Its favoured direction of development is sustainable tourism, that's why this destination company prefers environmentally friendly forms of tourism.

This thesis should reach following goals: Evaluation of travellers' interest of slow tourism using data gained in the form of questionnaire survey. Evaluation of interest of tourism subjects such as: entrepreneurs in accommodation and gastronomy, destination companies, municipalities, associations, Protected Landscape Area Broumovsko and other institutions and private entrepreneurs; of participation in slow tourism development in Kladské pomezí (needed data were gained in the form of questionnaire survey). Setting up the proposal of environmentally friendly tourism – slow tourism called „Go Slow Kladské pomezí“. Evaluation of possible sources of financing expenses connected with slow tourism development in Kladské pomezí. Sum up the possibility of touristic area Kladské pomezí joining the Slow Food global net (an International Non-profit Organization dealing with the food concept based on principles such as – good, clean and fair).

To reach one of the goals of this thesis, in the form of a proposal of slow tourism development in Kladské pomezí, there was realized a research of the entire tourist area in the sense of supply of services in accommodation, gastronomy and other services connected with tourism, research of supply of main tourist attractive places of this area, research of less known and promoted but interesting and unique places, research of supply of local food producers, supply of people professing traditional crafts, supply of nature wealth of this area. Based on these researches and in terms of participation in creation of marketing strategy for solved tourist area (that was organized by local destination company) there was set up a proposal of environmentally friendly tourism development in Kladské pomezí. There were searched out current and appropriate subsidies for possible funding of this proposal (EU, KHK). There is assigned a possible funding to every partial proposal. To reach the next goal – to evaluate the possibility of Kladské pomezí joining the Slow Food global net, there were found out necessary premises of such participation represented by the establishment of new local Convivium.

The benefit of this thesis consists in contribution to development activities of the destination company working for tourist area Kladské pomezí, which will use the results of this thesis for the next evaluation of possible direction of environmentally friendly tourism development in this tourist area, further for solving problems of seasonality, problems of several main overloaded and stressed tourist attractions, inefficient use of area potential and for solving problem of quality of services provided in this tourist area. Elaborated proposal of slow tourism development includes also possibilities of unemployment reduction in solved destination. The next benefit are continuously updated web sites named „Kouty Kladského pomezí“, that make the part of slow tourism development. Web sites serve as a source of information and as a tool

for tourism subjects providing services in Kladské pomezí and mainly it helps visitors of this tourist area as a guide introducing attractive places and people of this area and for planning their trips etc.

Key words: slow tourism, slow food, destination management, environmentally friendly tourism

OBSAH

1. Úvod.....	12
2. Cíle práce	13
3. Rešerše	14
3.1 Slow turismus	14
3.2 Filozofie „Slow“	14
3.3 Slow Travel.....	15
3.4 Slow Cities.....	16
3.5 Slow Food	16
3.6 Slow Food a biodiverzita	17
3.7 Slow Food a vzdělávání.....	18
3.8 Porovnání masového a environmentálně šetrného turismu	18
3.8.1 Masový turismus	18
3.8.2 Šetrné formy turismu.....	18
3.8.2.1 Agroturismus	19
3.8.2.2 Ekoagroturistika	19
3.8.2.3 Cykloturistika.....	20
3.8.2.4 Pěší turistika	20
3.8.2.5 Hipoturistika.....	20
3.8.2.6 Ekoturistika	21
3.8.2.7 Geoturismus	21
3.9 Destinační management.....	22
3.9.1 Pojem „Destinační management“	22
3.9.2 Destinační management turistické oblasti Kladské pomezí	23
3.9.3 Možnosti financování destinační společnosti.....	24
4. Metodika	26
4.1 Charakteristika území	26
4.1.1 Chráněná území	26
4.1.2 Vymezení Kladského pomezí jako destinace cestovního ruchu	29
4.2 Současný stav řešené problematiky	30
4.2.1 Euroregion Glacensis	30
4.2.2 Vybrané projekty Euroregionu Glacensis	31
4.2.2.1 Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis	31
4.2.2.2 Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis	31
4.2.2.3 Geopark Broumovsko	31
4.3 Návrh rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu „Go Slow Kladské pomezí“	32

4.3.1 Získávání a zpracování dat	32
4.3.1.1 Dotazníková šetření.....	32
4.3.1.2 Webové stránky „Kouty Kladského pomezí“	33
.....	34
5. Výsledky a přínos práce	35
5.1 Vyhodnocení dotazníkových šetření	35
5.1.1 Průzkum zájmu o „slow“ dovolenou – poznávání destinace v její autentičnosti (turistická oblast Kladské pomezí).....	35
5.1.2 Průzkum zájmu o vytvoření platformy pro slow turismus v destinaci Kladské pomezí	48
5.2 Návrhová část	53
5.2.1 Rozčlenění turistické oblasti Kladské pomezí na 10 „Koutů“	53
5.2.1.1 Kout 1 – Náchod	54
5.2.1.2 Kout 2 – Hronov, Stárkov	55
5.2.1.3 Kout 3 – Broumov.....	56
5.2.1.4 Kout 4 – Nové Město nad Metují.....	57
5.2.1.5 Kout 5 – Police nad Metují	57
5.2.1.6 Kout 6 – Teplice nad Metují, Adršpach	58
5.2.1.7 Kout 7 – Česká Skalice, Červený Kostelec.....	59
5.2.1.8 Kout 8 – Jaroměř.....	60
5.2.1.9 Kout 9 – Úpice, Malé Svatoňovice, Havlovice, Rtyně v Podkrkonoší	60
5.2.1.10 Kout 10 – Polská strana Kladského pomezí.....	61
5.2.2 Miniexkurze na farmách.....	62
5.2.3 Nabídka služeb průvodce	63
5.2.4 Naučné stezky po MZCHÚ a EVL.....	63
5.2.5 Přestupní stanice kolo – pěšky	64
5.2.6 Prodejny a restaurace s nabídkou lokálních farmářských potravin	65
6. Diskuse a doporučení	66
6.1 Sezónnost a přetížení lokalit	66
6.2 Certifikace – zajištění kvality poskytovaných služeb.....	66
6.2.1 Vytvoření sítě certifikovaných „slow“ ubytovacích a stravovacích zařízení	67
6.2.2 Vytvoření sítě „Slow Travel“	68
6.3 Propagace Kladského pomezí	68
6.4 Zapojení Kladského pomezí do celosvětové sítě Slow Food	69
7. Závěr	71
8. Přehled literatury a použitých zdrojů	73
Seznam obrázků	79

Přílohy	82
Příloha č. 1 – Krajinný ráz Broumovska.....	82
Příloha č. 2 – Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v chráněných územích..	92
Příloha č. 3 – Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v destinaci.....	93
Příloha č. 4 – Dotazník č. 1.....	94
Příloha č. 5 – Dotazník č. 2.....	99
Příloha č. 6 – Charakteristika CHKO Broumovsko.....	101
Příloha č. 7 – Seznam regionálních produktů v Kladském pomezí	103
Příloha č. 8 – Příklad dobré praxe ze světa.....	104
Příloha č. 9 – Schéma návrhu rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském „Go Slow Kladské pomezí“	105
.....	105
Příloha č. 10 – Deset Koutů Kladského pomezí	106

Seznam zkratek

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

ČSÚ – Český statistický úřad

DSO – Dobrovolné sdružení obcí

ERDF – Evropský fond regionálního rozvoje

EU – Evropská unie

EVL – Evropsky významná lokalita

CHKO – Chráněná krajinná oblast

IROP – Integrovaný regionální operační program

KHK – Královéhradecký kraj

MAS – Místní akční skupina

MěÚ – Městský úřad

MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

MPSV ČR – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

MZCHÚ – Maloplošné zvláště chráněné území

NP – Národní park

NPR – Národní přírodní rezervace

NPP – Národní přírodní památka

NUTS – Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques (Nomenklatura územních statistických jednotek)

OP – Operační program

PR – Přírodní rezervace

PP – Přírodní památka

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)

VŠE – Vysoká škola ekonomická

WWOOF – Willing Workers On Organic Farms (Dobrovolníci na organických farmách)

ZCHÚ – zvláště chráněná území

ŽP – životní prostředí

1. Úvod

Kladské pomezí disponuje skutečným potenciálem v oblasti cestovního ruchu, který není v současné době efektivně využit. Většina turistické zátěže je směřována do několika málo míst, která tímto náparem trpí, je ohrožena fauna a flóra daných lokalit (především NPR Adršpašsko-teplické skály). Přetíženost těchto lokalit dále snižuje atraktivitu této oblasti. Další problémy, které je nutné řešit, v souvislosti s cestovním ruchem, představují sezónnost a nezaměstnanost především na Broumovsku. V Kladském pomezí chybí turistické produkty, které by splňovaly atributy environmentálně šetrného cestovního ruchu, udržitelného rozvoje, ochrany přírody, zachování tradic, řemesel a tradiční kuchyně, které by přispívaly k osvětě v uvedených oblastech a motivovaly k environmentálně šetrnému chování a bližšímu poznání této oblasti. Není využit potenciál lokálních produktů, potravin a jedinečných míst. Chybí komplexní představení Kladského pomezí v jeho prosté jedinečnosti.

V rámci udržitelnosti rozvoje a zlepšení stávající situace v této turistické oblasti je vhodným řešením především zlepšení spolupráce všech aktérů cestovního ruchu (podnikatelé, samospráva, orgány ochrany přírody, destinační společnost atd.) v destinaci a propojení všech souvisejících oblastí – mezioborový přístup, zapojení rezidentů do řešení otázek cestovního ruchu, vzdělávání (využití zkušeností dobré praxe v ČR i zahraničí), zlepšení kvality služeb v cestovním ruchu (certifikace). Výsledkem těchto opatření by mohly být nové zajímavé, přínosné a efektivní produkty cestovního ruchu, které by přispěly nejen k rozvoji řešené oblasti v mnoha ohledech, ale měly by dosah i mimo dané území (osvěta, ochrana přírody atd.).

Na základě pozvání destinační společnosti Branka, o.p.s. pro rozvoj cestovního ruchu v Kladském pomezí jsem se v dubnu a červnu r. 2015 účastnila jednání organizovaných v rámci tvorby marketingové strategie pro rozvoj cestovního ruchu v turistické oblasti Kladské pomezí. Z jednání vyplynula nutnost zlepšení výše uvedených principů nutných k efektivnímu rozvoji šetrného cestovního ruchu. Do marketingové strategie byla v rámci tvorby image destinace začleněna i myšlenka slow turismu. Na základě všech uvedených skutečností jsem se rozhodla vypracovat diplomovou práci, která tyto principy zahrnuje a která bude svými výsledky přínosem pro destinační společnost Branka o.p.s. v rámci její hlavní činnosti, tj. rozvoj udržitelného cestovního ruchu v Kladském pomezí. Dále, o výsledky této diplomové práce projevil zájem místní podnikatelé v oblasti služeb spojených s cestovním ruchem (oblast ubytování, stravování, dopravy), výrobci lokálních potravin a produktů a jejich prodejci a místní samosprávy.

Prostřednictvím této diplomové práce bych ráda přispěla k šíření povědomí o filozofii „Slow“. Tato filozofie představuje určité zpomalení životního tempa a frekvence spotřeby ve prospěch hlubšího a uvědomělejšího prožívání života. Nejsem příznivcem dnešního modelu života v neustálém spěchu, ve kterém není čas na skutečně podstatné aspekty našeho života, a ve kterém ztrácíme vlastní spojení s přírodou a námi samotnými. Uznávám myšlenku „Think globally, act locally“ – „Mysli globálně, jednej lokálně“, protože máme-li se posunout k určité pozitivní změně v oblasti snižování dopadů lidské činnosti na životní prostředí a v konečné fázi na zdraví lidí samotných, je nanejvýš nutné začít jednat právě lokálně.

2. Cíle práce

V rámci diplomové práce budou řešeny následující dílčí cíle:

- Vyhodnocení zájmu potenciálních cestovatelů o slow turismus formou dotazníkového šetření.
- Vyhodnocení zájmu potenciálních subjektů cestovního ruchu (ubytovatelé, restaurace, destinační společnost, městské úřady, CHKO Broumovsko a další instituce a podnikatelé) o zapojení do rozvoje slow turismu v Kladském pomezí formou dotazníkového šetření.
- Vytvoření návrhu environmentálně šetrného cestovního ruchu – slow turismu „Go Slow Kladské pomezí“.
- Vyhodnocení možností financování nákladů spojených s rozvojem slow turismu v Kladském pomezí (přestupní terminály, mikroprojekty, využití brownfields, propagace,...).
- Možnost zapojení turistické oblasti Kladské pomezí do celosvětové sítě Slow Food, tj. vznik konvívia a získání loga Slow Food Kladské pomezí.

3. Rešerše

3.1 Slow turismus

Slow turismus představuje environmentálně šetrnou formu cestovního ruchu, která klade důraz na kvalitu před kvantitou. Cestovatel neboli účastník této formy cestovního ruchu se řídí specifickou životní filosofií a hodnotami, jež se promítají nejen do způsobu cestování, ale i do motivace a výběru cílové destinace. Destinace je objevována klidným tempem, je poznáván menší počet zajímavostí. Cestovatel projevuje zájem o místní kulturu a tradice, žije životem místních obyvatel – tzn., že využívá místní dopravy, je ubytován v soukromí, poznává místní gastronomii atd. Častým jevem je i opakovaná návštěva dané destinace. Jedná se o cestování časově náročnější, které ovšem přináší mnohem intenzivnější a hlubší zážitky (Heřmanová 2013).

3.2 Filozofie „Slow“

Filozofie „Slow“ představuje jakousi revoluci proti teorii, že rychlejší je vždy lepší. Filozofie „Slow“ není o děláním všeho pomalým tempem. Představuje hledání té správné rychlosti pro děláním věcí. Vychutnávat si hodiny a minuty místo toho, abychom je počítali. Dělat vše tak dobře, jak jen to je možné, místo tak rychle, jak je to jen možné. Zaměřuje se na kvalitu, ne kvantitu ve všem od práce, jídla až po rodičovství (Karl Honoré 2014). Cílem Slow hnutí není otrástit základy všeho, co člověk dosud vybudoval. Jeho úmyslem je ukázat možnost žití naplňujícího života, ale v pomalejším tempu, kdy jednotlivci mohou mít pod kontrolou svou vlastní existenci. Klíčem je najít správné tempo pro každou část našeho denního „závodu“. Měli bychom být schopni uhanět, když je to nutné a zvládat obávaný, příliš častý stres, ale měli bychom být také schopni vědět, kdy zastavit a užívat si plně přítomnost. To se ovšem, pod tlakem dalších blízkých povinností, nedaří. Pomalost je často spojována s negativními pojmy a hodnotami. Nešikovnost, nezájem, nuda jsou pojmy, které nezahrnují pozitivní efekty vycházející ze zpomaleného, dobře promyšleného a bezpečného přístupu. Důležitá rozhodnutí nemohou být učiněna vždy nahodile nebo impulzivně. Všichni jsme si toho vědomi. Multitasking jen těžko vede k dobrým výsledkům; spíše vede k průměrnosti v různých podobách. Stejně jako neaktivita není vždy synonymum k prázdnotě. Rozjímavý přístup nás činí integrální součástí našeho prostředí a může produkovat jasné myšlenky, které mají pozitivní vliv na naše chování. Slow hnutí se snaží ukázat jednotlivcům, jakých nástrojů je možno využívat k tomu, aby jejich existence nebyla pouhým zřetězením scénářů bez emocí. Je zdrojem radosti, užitečného úniku od standardizovaného života určovaného hodinovými ručičkami, podrobeného rychlosti, která redukuje naši možnost užívání si našeho dlouho očekávaného momentu, když konečně přijde (Movimientoslow 2008).

Cílem Slow turismu není kvantita, ale kvalita. Jeho filozofii tvoří 6 hlavních principů:

- TIME – čas (přístup k času, volba delší dovolené, návraty do destinace).
- SLOWNESS – pozvolnost (trávení volného času beze spěchu).
- CONTAMINATION – znečištění (volby šetrné k životnímu prostředí – např. způsob cestování, výběr ubytování či stravování).

- AUTHENTICITY – autenticita (poznání opravdovosti vybraného místa – spojením historie, kultury, přírodních hodnot, místních tradic, gastronomie a řemesel, setkáváním s místními obyvateli).
- SUSTAINABILITY – udržitelnost rozvoje (zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezí kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace (Wikipedia 2015)).
- EMOTION – emoce (intenzivní a hluboké zážitky z poznávání destinace). (Slow Tourism Network 2011).

Být "Slow" znamená prostě si na dovolené skutečně odpočinout a nějaký čas pobýt. Obohatit se poznáním autenticity vybraného místa spojením historie, kultury, přírodních krás, místních obyvatel, místní gastronomie, tradic a řemesel. Objevovat méně známá, zajímavá zákoutí. Procestovat vybrané místo na kole, vlakem, autobusem, pěšky či na koni či jinou formou environmentálně šetrného cestování. Vrátit se do destinace k dalšímu objevování.

3.3 Slow Travel

„Slow Travel“ – „pomalé cestování“ by mohlo být definováno jako možnost cestovatele stát se součástí lokálního života a přiblížit se místu a jeho obyvatelům. Pomalé cestování je též o spojení s kulturou. Pryč jsou hektické zájezdy, kde se spěchá od jedné atraktivity k druhé, a po příjezdu zpět domů má člověk pocit, že by potřeboval další dovolenou. Účastí na lokálním dění či událostech setrvávají pomalí cestovatelé v místě nejméně týden. Obvykle se ubytovávají v pronajatých domech, chalupách, apartmánech a vilách, které představují tzv. „doma z domu“ – nakupují a vaří si jako by byli doma. Rekreační pronájmy jsou často nazývány různými pojmy v různých zemích, např. ve Velké Británii a Austrálii se nazývají „self-catering“; ve Francii, „gites“; v Itálii „agriturismos“; ve Švýcarsku a Německu „Ferienwohnungen“; a v Severní Americe „vacation rentals“. Tato místa jsou plně vybavená, hosté se mohou jen nastěhovat a začít bydlet. Hosté musí vyrazit na nákup do místní komunity, což představuje důležitou součást „bydlení“ ve vybrané destinaci. Pokud hosté v destinaci pouze nejsou, ale bydlí tam, poznají místo mnohem intenzivněji. Nejde pouze o možnost nákupu potravin, ale o možnost potkávat se každý den s místními obyvateli. Pomalý cestovatel může jít každé ráno běhat a zastavit se v kavárně na kávu – tj. setkat se s místními. Mnoho provozovatelů v oblasti „Slow Travel“ nabízí ubytování ve venkovských oblastech se samostatným stravováním, někdy na plně funkčních farmách. Jednou z radostí pomalého cestování je důkladné prozkoumání místa – je to jako proces pohroužení. Většina pomalých cestovatelů začíná destinaci objevovat nejprve v okruhu několika stovek metrů od místa, kde bydlí. To lze podniknout pěšky a je to oblast, které věnují nejvíce pozornosti a času. Dále objevují destinaci v okruhu několika kilometrů, což mohou podniknout na kole. Pokud přijedou na delší dobu, poté objevují ještě širší oblast destinace, často vlakem, autobusem nebo zapůjčeným automobilem. Takovýto způsob objevování je přímým kontrastem konvenčního cestování, které se soustředí na projetí či navštívení těch největších turistických atrakcí ve 20 kilometrovém okruhu. Pomalí turisté jsou osvobozeni od únavného tlaku standardního turismu. Při objevování destinace pěšky či na kole se naskýtají příležitosti pohovořit s lidmi a objevit jiné předměty zájmu z jejich perspektivy. Pokud hosté chtějí, mohou se zapojit do místních aktivit, např. absolvovat jazykový kurz nebo

kurz vaření, stát se dobrovolníkem v místní organizaci nebo zkusit wwoofing¹. Pomalé cestování je pohodlné – cestovatel má svůj vlastní domov, ze kterého může objevovat destinaci. Cestovatelé též mohou použít své zkušenosti k pomoci druhým. Během jejich pobytu a dobrovolné práci v destinaci, tedy na lokální úrovni, se mohou vyvinout přátelství s místními obchodníky a obyvateli. Některé destinace jsou vedeny v souladu s potřebami pomalých cestovatelů a maximalizují „Slow“ aspekty (Slow Movement 2014).

3.4 Slow Cities

Hnutí „Cittaslow“ – „pomalé město“ vzniklo v r. 1999 díky Paolu Saturninimu, bývalému starostovi Greve v Chianti, malém toskánském městě. Nová myšlenka posuzování města jako celku a přemýšlení o jiných cestách rozvoje, založených na zlepšování kvality života, jej vedla ke sdílení těchto idejí v celé zemi. Jeho nápady se dočkaly rychlé podpory starostů měst Bra, Orvieto a Positano. Setkal se i s podporou prezidenta Slow Food Carla Petriniho. Hlavním cílem hnutí „pomalého města“ bylo a stále je rozšířit filozofii Slow Food do místních komunit, samospráv obcí a měst, aplikovat koncepty ekogastronomie do praxe každodenního života (Cittaslow 2014). Zdravé spojení s lidmi a místem, kde žijeme, je nutným předpokladem k tomu, abychom se cítili dobře. Touto myšlenkou se řídí Slow Cities. Tento předpoklad nás směřuje k aktivnímu zapojení do dění v komunitě. Jedním z mnoha způsobů, jak se zapojit, je podpora lokálních obchodů a služeb. Jiným způsobem je zapojení se do širokého spektra místních skupin a organizací, které usilují o zlepšení pohody místních obyvatel a prostředí. Se stejně smýšlejícími lidmi, se můžeme pustit do nových projektů a kreativně povznést kvalitu života v našem sousedství. Slow Cities není jen o zlepšování kvality života svých rezidentů; také podněcuje komunity zlepšovat své lokality a směřovat je k pohostinnosti tak, aby návštěvníci mohli zažít, co je pro region typické a co je na něm jedinečného. Na druhou stranu, jako „pomalí“ cestovatelé můžeme vyhledávat kvality jedinečné pro jakékoliv místo, které navštívíme, a zažít, co je skutečně lokální, ať už se jedná o místní události, objekty zájmu nebo obchody, spolky. Jak můžeme získat zkušenost, co je to znamená žít v jiném místě a pocítit kvalitu života, kterou nabízí? „Pomalá města“ – Slow Cities nám nabízejí zpomalení, tak abychom se mohli spojit s bohatou diverzitou světa, ve kterém žijeme, stejně tak, jako s diverzitou světa kolem nás (Create The Good Life 2014).

3.5 Slow Food

Vízi hnutí Slow Food je svět, ve kterém si všichni lidé mohou vybírat a užívat potravu, která je pro ně dobrá, která je dobrá pro ty, jež ji produkují, a která je dobrá pro Zemi. Přístup Slow Food je založen na konceptu potravy, který je definován třemi vzájemně propojenými principy: dobrý, čistý, spravedlivý.

- Dobrý: kvalitní, chutná a zdravá strava.
- Čistý: produkce, která nepoškozuje životní prostředí.
- Férový či spravedlivý: dostupné ceny pro zákazníky a spravedlivé podmínky a platby producentům.

¹ WWOOF je celosvětová výměnná síť, která organizuje výpomoc dobrovolníků na ekologických farmách za poskytnutí ubytování a stravy ze strany farmářů. Délka pobytu a pracovní nasazení záleží na dohodě mezi farmou a dobrovolníkem – WWOOFerem. Řídí se nejčastěji ročním obdobím a momentální potřebou farem (Patrovská 2010).

Slow Food zastává názor, že potrava je spojena s mnoha dalšími aspekty života, včetně kultury, politiky, zemědělství a prostředí. Našimi rozhodnutími můžeme kolektivně ovlivňovat, jak je potrava pěstovaná, vyráběná a distribuovaná. Výsledkem může být velká změna (Slow Food 2014).

Slow Food – „pomalá potrava“ představuje stravu připravovanou z místních zdrojů (od lokálních farmářů a výrobců), konzumovanou v klidném a příjemném prostředí, beze spěchu. Myšlenka Slow Food zahrnuje mnoho aspektů: zdraví, životní prostředí, podpora regionálního rozvoje (socio-ekonomického a především trvale udržitelného rozvoje), welfare² hospodářských zvířat, Fair Trade, vzdělávání, výchova, kultura, tradice, Hnutí „Slow Food“ (dále jen Hnutí) usiluje o zachování tradiční kuchyně, pěstování plodin a semen, chování domácích zvířat a hospodaření v eko-regionu. Hnutí se stalo sociálním a politickým hnutím schopným odmítnout odlišující efekty velkého měřítka, komerční výrobu potravin a průmysl rychlého občerstvení „Fast Food“. Hnutí vzniklo původně v Itálii v 80. letech. Když McDonald³ s plánoval postavit franšizu v blízkosti Piazza di Spagna v Římě v roce 1986, zorganizoval Carlo Petrini demonstraci, při které se svými následovníky házel miskami s penne³, které se staly zbraní protestu. Jejich demonstrace byla úspěšná a krátce poté založil Petrini mezinárodní hnutí „The International Slow Food Movement“, které je zaměřeno proti rychlé stravě, rychlému životu, neudržitelné produkci potravin a rozpadu místních ekonomik. V 90. letech se Hnutí silně rozrostlo a rozvíjelo novou politickou dimenzi, lobování v EU na obchodní a zemědělské strategie a pracovalo na záchraně ohrožených plodin. Toto rozšíření záměrů hnutí je důvodem růstu organizace od r. 1995 z 20000 na 65000 členů v 42 zemích. Carlo Petrini napsal několik knih na téma Slow Food. V rámci rozvoje byla založena Slow Food Nadace pro biodiverzitu, jejímž cílem je organizovat a financovat projekty, které chrání světové dědictví zemědělské biodiverzity a gastronomických tradic. Vizi nadace je nový zemědělský systém, který respektuje lokální kulturní identity, půdní zdroje, udržitelný chov dobytka a zdraví jednotlivých zákazníků. Jeden z klíčových principů Slow Food je víra v právo na potěšení. Slow Food prohlášení deklaruje: Neustálá ochrana osobního potěšení je jedinou cestou, jak se bránit před celosvětovou pošestilostí „rychlého života“. Přišli jsme o mnoho tradičních a řemeslných receptů, které nám přinášejí radost ze společného stravování. Potěšení „Slow Food“ (oslava autentických tradic, chutí a receptů) je zachováno podporou tradičních jídel a požitku z dobrého jídla. Hnutí nás vyzývá k zamyšlení nad tím, jak naše spotřebitelská rozhodnutí ovlivňují vzájemně závislou síť sociální ekonomiky – potěšení z přípravy a konzumace jídla s přáteli a rodinou pomáhá rozvinout sociální a kulturní kapitál. Některá místa směřují k tomu stát se Slow Food destinacemi. Stradbroke Island v blízkosti pobřeží Queenslandu (Austrálie) byl nedávno uznán jako první světový Slow ostrov. Důležitou součástí Hnutí je závazek **vzdělávat děti** o původu a chuti potravy – k získání spojení s potravou, kterou konzumují. Cílem je rozvinout u dětí jejich smysly, cenění si potravy a požitku z jídla jako gastronomické a sociální události (Slow Food 2014).

3.6 Slow Food a biodiverzita

Ve snaze zachovat a podporovat rozmanitost podporuje Slow Food projekty, které jsou zaměřené na ochranu živočišných druhů a rostlinných odrůd, na udržování tradičních výrobních metod a na zachování krajových potravinových specialit. Úcta

² Ochrana pohody zvířat

³ Penne jsou těstoviny sekané na krátké trubky.

a uznání směřuje právě k obyčejným lidem, k drobným zemědělcům, výrobcům, pastýřům či rybářům. Chránit ohrožené živočišné druhy a vzácné odrůdy totiž znamená chránit životní prostředí. Slow Food poskytuje prostředky na mnohé finančně náročné projekty týkající se ochrany biodiverzity. K tomuto účelu byla v roce 2003 s podporou toskánských regionálních úřadů vytvořena Nadace Slow Food na ochranu biodiverzity. Nadace Slow Food pro biodiverzitu podporuje vzdělávání drobných výrobců potravin, chrání různorodost a místní kulinářské tradice po celém světě prostřednictvím nových ekonomických modelů: Prezídia – 300 projektů udržitelné produkce potravin, Archa chuti – 800 regionálních produktů, Earth Markets – farmářské trhy (Slow Food Brno 2014).

3.7 Slow Food a vzdělávání

Porozuměním tomu, odkud naše jídlo pochází, kdo a jak jej vyrobil, se můžeme při našem každodenním rozhodování učit kombinovat radost a odpovědnost. Můžeme si vážít důležitosti vlivu, který má jídlo na naši kulturu a společnost. Mezinárodní organizace Slow Food, síť Terra Madre a místní konvívia se spojily a po celém světě organizují průkopnické projekty v oblasti „chuťového vzdělávání“ na školách, v nemocnicích a dalších místních institucích. V Itálii byla díky hnutí Slow Food otevřena Univerzita gastronomie, kde se setkávají a vyučují nejlepší mezinárodní specialisté v oblasti gastronomie. Dvě italská univerzitní městečka Pollenzo a Colorno vítají své studenty ze všech zemí světa. Nabízejí možnost absolvovat krátkodobé kurzy zaměřené na lidi pracující v gastronomii, účastnit konferencí, seminářů, přednášek nebo se zapojit do magisterského studijního programu (Slow Food Brno 2014).

3.8 Porovnání masového a environmentálně šetrného turismu

3.8.1 Masový turismus

Masový turismus klade vysoké nároky na využívání vody a energie, vyvolává výstavbu nejen dalších náročných budov, ale také infrastruktury, jako jsou silnice a dálnice. Zabírá půdu, ale také negativně ovlivňuje ekologické funkce okolních ploch například tím, že je tříští na menší část (fragmentace krajiny). Turismus devastuje krásné, ale zranitelné kouty přírody, ničí vegetaci, ruší a vyhání živočichy a může přímo i nepřímo vyvolávat erozi půdy. Samozřejmě produkuje znečištění vod i množství komunálního odpadu. Zátěž životního prostředí začíná už tiskem množství propagačních materiálů (Kolářová 2004).

Masový turismus se vyznačuje nešetrností k životnímu prostředí, přispívá k ekonomické a sociální nerovnosti, je vysoce náročný na spotřebu energie, sdružuje velké množství lidí v malém prostoru, přispívá ke ztrátě identity a autenticity míst, zisky z něj často míří mimo danou lokalitu.

3.8.2 Šetrné formy turismu

Šetrné formy cestovního ruchu jsou odpovědné k životnímu prostředí a přispívají k udržitelnému rozvoji územních celků. Jsou orientovány na zážitek, lokálnost, autenticitu místa, osvětu v oblasti životního prostředí, poznání destinace, nízkou spotřebu zdrojů a na zdraví. Principy šetrného cestovního ruchu:

- Neměl by měnit původní vzhled a atmosféru navštíveného místa.
- Je ohleduplný k přírodě, místnímu kulturnímu dědictví a zvykům.
- Podporuje místní ekonomickou prosperitu a podnikatele.

- Zapojuje místní obyvatele do rozhodování.
- Zaměřuje se na kvalitu zážitku.
- Snaží se o využívání především místních zdrojů.
- Nabízí turistické možnosti pro všechny zájmové skupiny.
- Nekoncentruje velké množství rekreatantů, usiluje o rozložení toku turistů a návštěvníků v čase a prostoru, za účelem snížení negativního dopadu na životní prostředí a zvýšení jejich prospěšného vlivu na místní ekonomiku.
- Nabízí aktivity výhradně typické pro region.
- Podporuje zájem turistů o komunitu a životní prostředí.
- Zanechá hmotné a sociální prostředí neoslabené, v ideálním případě i zkrášené, jako zdroj pro budoucí požitky (Glovňová a kol. 2015).

3.8.2.1 Agroturismus

Agroturismus je, jako jedna z forem venkovského cestovního ruchu, charakteristický přímým vztahem k zemědělským pracím nebo usedlostem se zemědělskou funkcí. Provozují jej podnikatelé v zemědělské prvovýrobě, pro které představuje hlavní nebo další zdroj k udržení nebo rozšíření hlavního podnikatelského programu, tj. výroby zemědělských produktů (rostlinných nebo živočišných). Agroturismus je vhodnou variantou rodinné dovolené. Poskytuje zájemcům pobyt a stravu na venkovských statcích a možnost účastnit se prací souvisejících se zemědělskou výrobou či chovem zvířat (především koní). Zvláštnost agroturistiky na rodinné farmě spočívá v tom, že turista se volně pohybuje v provozním prostředí zemědělského podnikatele, resp. má možnost se seznámit se vším, co tvoří zemědělskou usedlost. Jde zejména o domácí a hospodářská zvířata (kočky, psy, koně, krávy, prasata, ovce, kozy, drůbež aj.) a hospodářské objekty a movitosti (stáje, chlévy, stodoly, zemědělské stroje, nářadí apod.). V rámci agroturistiky je ubytování zpravidla poskytováno v zemědělské usedlosti (na rodinné farmě) nebo v rekreačních objektech ve vlastnictví nebo užívání zemědělského podnikatele (chaty, sruby, chalupy, rekreační domky). Stravování v rámci agroturistiky nabízí široký prostor pro odbytní vlastních výpěstků, resp. výrobků, v podobě surovin (brambory, maso, mléko, zelenina, ovoce) nebo polotovarů. Nabídka se většinou soustřeďuje na stravu a obyčejně spjaté s vesnicí a zemědělstvím. Jako příklady lze uvést například biopotraviny ve vazbě na organické zemědělství nebo typická venkovská strava (opět mléko, brambory, krajová jídla jako kulajda, kyselo, kuba, houbová smaženice) nebo posvícenské slavnosti a zabijačkové hody, vinobraní apod. Hosté si mohou vařit sami nebo se stravovat v místních restauracích a hostincích. Agroturistika je tedy různě chápána a také velmi často různě definována. Ministerstvo zemědělství ČR např. definuje agroturistiku jako formu venkovské turistiky, která je provozována podnikateli v zemědělské výrobě a slouží jim jako dodatečný nebo další finanční zdroj k udržení nebo rozšíření hlavního podnikatelského programu, tj. výroby zemědělských produktů. Tržby ze zemědělské výroby by vždy měly pro podnikatele v agroturistice představovat nejméně 51% celkových tržeb. Specifickou formu agroturistiky potom představuje ekoagroturistika (VŠE Praha 2007).

3.8.2.2 Ekoagroturistika

Prostředím, ve kterém je ekoagroturistika provozována, jsou především ekologicky hospodařící farmy produkující bio-produkty. Farmy se nachází v čistém, zdravém a prospěšném prostředí. Na ekologické farmě jsou zvířata chována a krmena přirozeným způsobem a při pěstování plodin nejsou používány žádné syntetické chemické přípravky. Produkty ekologického zemědělství podléhají přísné kontrole

a musí splňovat mezinárodní standardy, poté mohou používat ochrannou známku BIO. Charakteristickým rysem tohoto druhu turistiky je účast návštěvníka farmy na běžných zemědělských pracích, konzumace faremních produktů a blízký kontakt s rodinou, provozující farmu (VŠE Praha 2007).

3.8.2.3 *Cykloturistika*

Cykloturistika představuje aktivní cestování zaměřené na poznávání přírodních a společenských zajímavostí v určité oblasti na kole, nejčastěji pomocí speciálně upraveného (trekingového nebo horského) cestovního kola. Pro účely cestovního ruchu dochází často ke kombinaci dopravy vlak, jízda na kole, pro cyklisty jsou poskytovány speciální servisní služby apod. Cyklistika je podporována budováním nových cyklotras a cyklostezek (VŠE Praha 2007).

3.8.2.4 *Pěší turistika*

Pěší turistika je formou aktivního přesunu v přírodě. Člověk si toto aktivní pobývání v přírodě nejlépe užije, pokud je na to dobře připraven – je fyzicky zdatný, má patřičné odborné a technické znalosti a vybavení a ví, proč se na cestu vydává, co je tam zajímavého k vidění. Turistika a pobyt v přírodě může být velmi přínosná i tím, že působí relaxačně a regeneračně na psychiku člověka. Turistika není nijak věkově omezena – v každém věku člověk rozvíjí a zlepšuje svou fyzickou kondici podle svých současných možností, navíc s věkem se výrazně zlepšuje psychická odolnost, zvyšují se odborné vědomosti i kulturní rozhled tak, jak přibývají zkušenosti z minulých cest. Turistu neomezují ani počasí ani denní či roční období – chůze v létě má pouze jiná specifika než zimní túry (kdy může být ztížena orientace kvůli měnící se sněhové pokrývce), také ve dne se jde úplně jinak než v noci. Turistika není ani vázaná na určité místo či terén, pěší turista může chodit v příměstské, rovinaté či mírně kopcovité krajině, vysokohorský turista pak dává přednost skalnatému terénu s velkým převýšením, umožňujícím po jeho zdolání krásné výhledy. Ze zákona č. 114/1992 Sb. (Zákon o ochraně přírody a krajiny) je omezen vstup mimo cesty pouze v 1. zónách národního parku a dále v národních přírodních rezervacích. Další omezení vstupu v NP může vyplývat z návštěvního řádu parku. Zde je třeba řídit se pravidly pro pohyb na tomto území, zejména chodit pouze po značkami vytyčených trasách či chodnicích k tomu určených. Turistické výlety jsou zpravidla plánovány tak, aby sledovaly určitou v přírodě vytyčenou trasu, vedoucí pěknými a cennými přírodními oblastmi kolem zajímavých objektů. V České republice a na Slovensku máme jednu z nejdokonalejších a nejhustších sítí turistického značení pro pěší turistiku v Evropě. Podle účelu můžeme turistické značky a značení rozdělit na turistické značky pro pěší turistiku, značky pro cykloturistiku, pro lyžaře, zvláštní značení pro naučné turistické stezky apod. (ČVUT 2010).

3.8.2.5 *Hipoturistika*

Hipoturistika (též jezdecká turistika) je druh turistiky, kdy turista převážně cestuje na koni, výjimečně též na oslu nebo na hybridech mule a mezkovi. Osoba provozující hipoturistiku se nazývá jezdec (výraz hipoturista se nevyskytuje). Jezdec může mít s sebou i další zvířata jako soumary. Cíl hipoturistiky spočívá v „kochání se krajinou“. Při hipoturistice jezdec, na rozdíl od jezdeckví, neusiluje o dosažení mimořádných sportovních výkonů (Wikipedia 2014). Vstupem do 21. století vzniká nový druh turistiky – hipoturistika (cestování na koni, koňském povoze...). Proto jsou budovány jezdecké stezky a stanice, jež umožňují rozvoj podnikání v oblasti ubytování a stavování. Českou republikou vede jezdecká stezka začínající ve Vídni, procházející

Jihočeským a Pardubickým krajem a vede dále na Moravu. Z Kovářova u Sečské přehrady vede jezdecká stezka do Královéhradeckého kraje, krajem Podzvičinska a v budoucnu Podkrkonoším, Krkonošemi a přes státní hranici napříč Polskem až k Baltickému moři. Aby se vyšlo vstříc současnému zájmu, budou budovány v našem kraji jezdecké stanice a v jejich okolí jezdecké stezky. Při jízdě po těchto oblastních stezkách budou mít jezdci možnost navštívit historické památky a další zajímavosti kraje (Obec Úhlejev 2014).

3.8.2.6 Ekoturistika

Ekoturistika byla definována v roce 1991 Mezinárodní společností pro ekoturismus (The International Ecotourism Society, zkratka TIES) jako: odpovědné cestování ve vzdálených přírodních nebo chráněných či málo navštěvovaných oblastech, které nenarušuje tamní životní prostředí a přispívá k pohodě místních obyvatel (Enviweb 2012). Ekoturistika se podle definice Světové turistické organizace podílí dosud jen dvěma až čtyřmi procenty na výdajích spojených s cestováním do zahraničí. Závratně ovšem roste a v blízké budoucnosti lze ročně počítat se stamilióny ekoturistů pronikajících do nejzapadlejších koutů planety. Hrozící nápor toho, co se postupně stalo průmyslem ekoturistiky, velmi zneklidňuje biology. Plachá zvěř náporům zvědavých turistů trpí. Zvyšuje se její tep, stoupá hladina stresových hormonů v krvi a mění se i sociální chování. Hrozí nedožité dlouhodobé následky. Ekoturistice přitom nelze upírat přínosy. Chudé země, které oplývají pestrostí rostlinných a živočišných druhů, získávají z turistiky podstatnou část příjmů. Ekoturistika je podporována četnými projekty proto, aby si venkované mohli obstarat obživu jinak než přílišným využíváním lesů, rybolovných oblastí nebo močálů. Vystává zde ovšem problém. Mnoho ekoturistických projektů nikdo neposuzuje ani neschvaluje z odborného hlediska a principem ohleduplnosti k přírodě se řídí v povšechné rovině. Nemoci přenesené na volně žijící zvěř, z počátku nepřilíš zjevné změny jejího zdravotního stavu způsobené každodenním vyrušováním a zvýšená úroveň stresu, to jsou změny, kterých si příležitostný návštěvník nepovšimne. Způsobuje to ovšem sníženou schopnost zvěře přežít a množit se. Změny v chování zvířat vyvolané přítomností lidí mohou mít vážný vliv na celou populaci (Enviweb 2004). Je tedy nutné respektovat minimálně dobu rozmnožování volně žijících zvířat a jejich péče o narozená mláďata, dobu hnízdění ptactva. Život ve volné přírodě je třeba pozorovat za doprovodu zkušeného průvodce (biologa, ekologa), který se výborně orientuje též v terénu dané lokality. Využívat by se měly pouze stezky k této aktivitě určené, aby nedocházelo k sešlapu a erozi půdy a ničení vzácné flóry.

3.8.2.7 Geoturismus

Geoturismus představuje formu environmentálně šetrného cestovního ruchu, který se zaměřuje na „zažití“ a ochranu přírodního dědictví. Geoturismus je definován jako turismus, který nenarušuje geografický charakter dané turistické oblasti, ale snaží se zohledňovat a zlepšovat její životní prostředí, kulturu, krásu, tradice a kvalitu života místních obyvatel. Příjmy z turismu jsou využity na zachování a ochranu přírody, kulturu, krajinu a historii, na všechny zvláštnosti daného místa. Přináší užitek nejen návštěvníkovi, ale místní komunitě, která je do geoturismu aktivně zapojena. Všechny prvky geografického charakteru dohromady vytvářejí turistický zážitek, který je bohatší, než souhrn jeho dílčích částí, přitahuje návštěvníky s rozdílnými zájmy. Místní obyvatelé objevují své vlastní tradice a dědictví. Poznávají, jak něco, co považují za běžné a všední, může být naopak velmi zajímavé pro návštěvníka. Podnikatelé v cestovním ruchu upřednostňují lokálnost, využívají místní zdroje. Geoturismus

podporuje integritu místa, znamená návraty a multiplikaci. Geoturismus v užším geologickém smyslu je rozvíjen v rámci sítě evropských geoparků s vazbou na UNESCO, jako světové geologické dědictví. Skalní města, krasová území, archeologická a paleontologická naleziště, vulkanické jevy, staré doly včetně důlních zařízení představují vhodná území pro tento druh turismu. Smyslem a zaměřením geoparků UNESCO a geoturismu je interpretace geologických hodnot území, udržitelnost rozvoje a role místní komunity (MAS Moravský kraj 2012).

3.9 Destinační management

3.9.1 Pojem „Destinační management“

Destinace jednotlivým poskytovatelům služeb cestovního ruchu, kteří v destinaci působí a přispívají k jejímu rozvoji, vymezuje okruh partnerů spolupráce. Destinace je zároveň vlastní produkt i konkurenční jednotka. Aby byl rozvoj destinace úspěšný, je potřeba do něj vnést systém a komplexnost a aktivně jej koordinovat. Toto je základním úkolem destinačního managementu, který se věnuje strategickému řízení cestovního ruchu na území destinace. V zahraniční literatuře bývá destinační management označován jako tzv. „Yield Management“. Destinačním managementem se rozumí spolupráce poskytovatelů služeb v destinaci. Je to „soubor technik, nástrojů a opatření používaných při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, rozhodovacím procesu a regulaci cestovního ruchu v dané destinaci“. Výsledkem takového procesu jsou udržitelné a konkurenceschopné produkty cestovního ruchu, společné sdílené logo, značka kvality, společný (sdílený) informačně-rezervační systém, tvorba cenové politiky, provádění výzkumu a sběru statistických dat z oblasti cestovního ruchu, iniciace partnerství soukromého a veřejného sektoru cestovního ruchu i podpora profesních spolků, sdružení a organizací. Součástí destinačního managementu je návštěvnický management, model LAC⁴ a tzv. spektrum rekreačních příležitostí.“ Nezbytností fungování opatření destinačního managementu je kooperace mezi zainteresovanými subjekty a koordinace v oblasti plánování, rozhodování a organizování. Pro úspěch opatření destinačního managementu je nutná ochota jednotlivých subjektů cestovního ruchu dané destinace spolupracovat. Úkolem destinačního managementu je přesvědčit tyto subjekty o výhodnosti spolupráce s ostatními. Řízení destinace ve formě destinačního managementu přináší řešení, jak v dnešním globalizovaném světě čelit zostřující se konkurenci i stále náročnějším požadavkům návštěvníků. Zahraniční zkušenosti a praxe prokázaly, že prostřednictvím realizace destinačního managementu se zefektivňuje řízení nabídky a poptávky v příslušné turistické destinaci. Základním předpokladem destinačního managementu je, aby se jednotlivé subjekty destinace vnímaly jako kooperující partnery, ne jako konkurenti. K tomu je nezbytná vysoká míra vzájemné důvěry mezi zainteresovanými subjekty. Budování vzájemné důvěry je dlouhý proces. Jednotlivé subjekty se musí dojit k přesvědčení, že spolupráce s ostatními pro ně bude výhodná. Spolupráce subjektů cestovního ruchu může v destinaci probíhat ve třech formách:

- spolupráce mezi podnikatelskými subjekty,
- spolupráce mezi veřejnoprávními subjekty,
- spolupráce mezi veřejnoprávními subjekty a soukromými subjekty, tzv. public private partnership (PPP).

⁴ Limits of Acceptable Change (limity akceptovatelné změny)

Obzvláště náročná může být kooperace mezi veřejným a soukromým sektorem, neboť oba sektory plní odlišné funkce a mají rozdílné zájmy. Je nutno hledat tedy společný kompromis mezi prosazováním veřejného zájmu ze strany veřejného sektoru a individuálního zájmu soukromého sektoru s cílem dosáhnout zisku. Přínosy destinačního managementu:

- systematický, harmonický a komplexní vývoj,
- optimální využití přírodních a kulturních (i lidských) zdrojů,
- zlepšení komunikace mezi zainteresovanými aktéry cestovního ruchu,
- možnosti subjektů zapojit se do aktivit cestovního ruchu,
- lepší porozumění problematice cestovního ruchu,
- posílení efektivního marketingu,
- zvýšená kvalita turistických produktů,
- zvýšení podpory ze strany místních obyvatel,
- minimalizace negativních dopadů cestovního ruchu.

V praxi občas dochází k zaměňování pojmů destinační management a destinační společnost. Destinační management označuje formu řízení destinace. Destinační společnost je pak subjekt (instituce či společnost), který destinační management provádí. Realizátorem destinačního managementu je organizace, tzv. společnost destinačního managementu (dále jen DMC), která je definována jako organizace zaměřená na management destinace v oblasti vytváření a prosazení destinace a jejích produktů cestovního ruchu na trhu, realizuje záměry destinačního managementu. DMC se věnuje vývoji a aktivnímu prodeji hlavních produktů, koordinuje a řídí tvorbu produktů cestovního ruchu, cenovou politiku a aktivní prodej destinace. DMC je zpravidla podporována nebo vytvořená hlavními poskytovateli služeb v destinaci (Hospodářská komora ČR 2009).

3.9.2 Destinační management turistické oblasti Kladské pomezí

V současnosti provádí destinační management Kladského pomezí destinační společnost Branka o.p.s. Branka jako organizace cestovního ruchu vyvíjí činnost na celém území Kladského pomezí, zastává funkci společnosti destinačního managementu pro TVÚ⁵ Kladské pomezí a věnuje se dalším aktivitám zaměřeným na cestovní ruch a jeho rozvoj v daném území, které vyplývají z poslání společnosti:

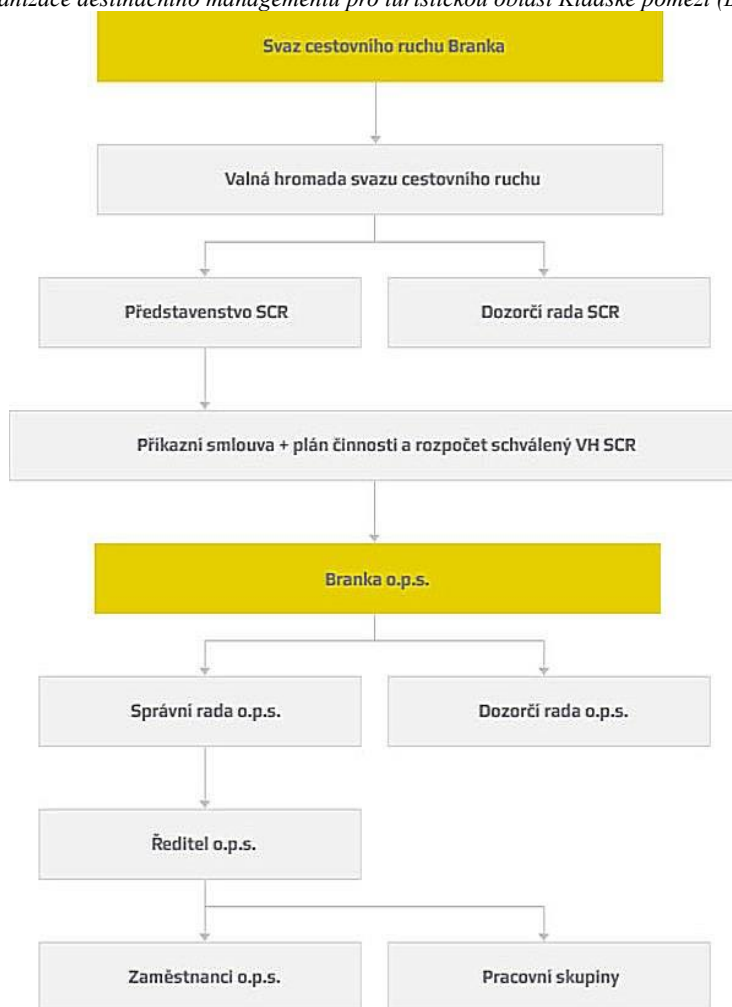
- realizace aktivit destinačního managementu,
- zprostředkovávání spolupráce mezi organizacemi, které jsou činné v cestovním ruchu, sportu a kultuře,
- koordinace činnosti informačních center v TVÚ,
- prezentace a propagace TVÚ Kladské pomezí jako turistického cíle na veletrzích cestovního ruchu a při podobných příležitostech,
- příprava a vlastní realizace projektů a využívání grantů souvisejících s rozvojem turistiky,
- provoz webových stránek www.kladskepomezi.cz a <http://ski.kladskepomezi.cz>,
- vydávání propagačních materiálů,
- zprostředkování a propagace možností pro turistiku a volný čas,
- ediční, osvětová a vzdělávací činnost,
- propagace a podpora členů Branky,
- spolupráce s dalšími subjekty (kraj, ostatní TVÚ, polští partneři, média apod.).

⁵ Turisticky významné území

Historie společnosti

Branka byla původně v roce 1997 založena jako Nadace Branka a měla 19 členů. Podnět k založení dal Okresní úřad Náchod za účelem rozvoje cestovního ruchu v okrese a finanční dotací tuto činnost podporoval až do konce roku 1999. Vzhledem k omezeným možnostem členství a formy činnosti byla v roce 2000 nadace transformována na tyto subjekty: Svaz cestovního ruchu Kladské pomezí a Branka, obecně prospěšná společnost. Branka, o.p.s. se zodpovídá Svazu cestovního ruchu Kladské pomezí, který je jejím jediným zakladatelem.

Obrázek 1: Organizace destinačního managementu pro turistickou oblast Kladské pomezí (Branka o.p.s 2015)



Doporučený systém fungování destinačního managementu v turistické oblasti je zobrazen v příloze zobrazen v příloze této diplomové práce – viz

3.9.3 Možnosti financování destinační společnosti

Financování destinační společnosti může být zajišťováno z mnoha zdrojů např.:

- nadační programy,
- soukromé zdroje (sponzoring, individuální dárcovství),
- fondy a programy: krajů, se státní podporou, záruční, příspěvkové, úvěrové,
- místní poplatky,
- zdroje z EU,
- granty a dotace,
- příspěvky od obcí, mikroregionů, sdružení obcí, podnikatelských subjektů v destinaci, kteří z činnosti destinační společnosti profitují, zakládající členů včetně startovacího kapitálu (Metelková 2005).

4. Metodika

4.1 Charakteristika území

Kladské pomezí je turistickou oblastí spadající do turistického regionu Východní Čechy a představuje část Královéhradeckého kraje. Turistický region Východní Čechy zahrnuje kromě Kladského pomezí dalších 7 turistických oblastí a to Podzvičínsko, Hradecko a Bydžovsko-Chlumecko, Orlické hory a podhůří, Pardubicko, Chrudimsko-Hlinecko, Ústecko a Svitavsko (Turistické regiony ČR 2015). Tento turistický region spadá pod území NUTS 2 Severovýchod a skládá se ze dvou krajů a to z kraje Královéhradeckého a Pardubického.

Území Kladského pomezí je bohaté na lesy s velmi rozdílnou nadmořskou výškou (260–881 m n. m.). **Klimatické podmínky** jsou zde rovněž rozdílné. Severní území je chladné a jeho část se řadí mezi horské oblasti (Policko, Stárkovsko). Průměrná roční teplota oblasti je 5–6 °C, srážky dosahují 650–850 mm, ve skalních městech a nejvyšších polohách až 900 mm. Naopak jihozápadní část (Říkov, Velká Jesenice – 260 m n. m.) má mnohem teplejší klimatické podmínky a řadí se mezi oblasti nížinné. Nejvyšším bodem území je Ruprechtický špičák (881 m n. m.), který je nejvyšším vrcholem Broumovských stěn.

Voda – na území zasahuje česká křídlová pánev, která má mimořádný hydrogeologický význam jako zásobárna kvalitní podzemní vody. Nejdůležitější území s využitelnou vydatností zdrojů – tvoří tzv. Polická pánev v severní části území. Je potvrzeno, že podzemní vody jsou v horninovém prostředí zadržovány až 5000 let. Další vodohospodářskou oblastí, při středních a dolních částech toků Metuje a Úpy, táhnoucí se Orlickým podhůřím směrem k severozápadu je Východočeská křída s významnými zásobami podzemních vod. Minerální zřídla se nacházejí v okolí Bělovse, Hronova a Třtice. Jsou typem přírodních výstupných minerálních pramenů v okolí tektonických linií, které prostupují horniny perm karbonu (mladších prvohor) a triasu. Území je odvodňováno hlavními toky Metuje a Úpy. Z dalších významných toků je možno uvést Dřevíč (Olšavku), Židovku, Dunajku, Radechovku, Olešenku, Olešnici, Válovický potok. Jižní hranice území prochází významnou údolní nádrží Rozkoš (1 000 ha). Další větších vodních ploch je zde poměrně málo. Za zmínku stojí rybníky na Červenokostecku.

Příroda – území je pro své přírodní podmínky turisticky atraktivní. Jeho severovýchodní část je součástí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko. Nacházejí se zde tzv. skalní města (Adršpašsko-teplické skály). Na jihozápadě (mimo CHKO) se nachází velmi známá národní přírodní památka Babiččino údolí. Mezi další významné lokality se řadí Jestřebí hory, Peklo, Dobrošov, Dubno a další (Odbor ŽP, MěÚ Náchod 2011).

4.1.1 Chráněná území

Turistická oblast Kladské pomezí zahrnuje zvláště chráněná území typu chráněná krajinná oblast, evropsky významná lokalita a ptačí oblast a různé druhy maloplošně zvláště chráněných území. Ochrana evropsky významných lokalit je v území většinou navrhována formou maloplošně zvláště chráněného území nebo

v rámci CHKO Broumovsko a průběžně jsou zde tyto MZCHÚ na základě sítě Natura 2000 vymezovány.

Národní park

Národní park Stolové hory (Gory Stolowe) – nachází se na hranici České republiky a Polska. Ráz polských Stolových hor je zcela odlišný od ostatních pohoří v oblasti (Broumovsko 2015).

Chráněná krajinná oblast

Chráněná krajinná oblast Broumovsko – oblast bohatá především na skalní města a stolové hory.

Národní přírodní rezervace

- NPR Adršpašsko-teplické skály – vyhlášena k ochraně zachovalých celků skalní měst. Na tomto území se po ústupu křídového moře vlivem tektonické a erozní činnosti včetně větrání vytvořily v původně souvislé pískovcové tabuli dvě izolované skupiny skal – skalní města. Adršpašské a Teplické skály jsou od sebe oddělená hlubokou Vlčí roklí. NPR je významná nejen svou geomorfologií, ale i výskytem řady chráněných živočichů a rostlin (Wikipedia 2015).
- NPR Broumovské stěny – význačný krajinný a geologický útvar, jako význačné území pískovců typu hrást'ového, se zbytky přirozených porostů.

Národní přírodní památky

- NPP Babiččino údolí – harmonická kulturní krajina se zbytky přirozených porostů, dějiště "Babičky" Boženy Němcové.
- NPP Polické stěny – důvodem ochrany je geomorfologicky ojedinělý útvar Polických stěn tvořený formami pseudokrasového reliéfu v kvádrových pískovcích svrchní křídly vyskytujícími se zde především v podobě rozsáhlých skalních plošin a měst, složitě členěných hřbetů a skalních věží, kaňonů, soutěsek a jeskyní, se specifickými rostlinnými a živočišnými společenstvy a se zbytky přirozených lesních ekosystémů a typy přírodních stanovišť a druhy.

Přírodní rezervace

- PR Ostaš – geomorfologicky cenné území v kvádrových pískovcích svrchní křídly s přírodovědně významnými formami pískovcového reliéfu a zbytky přírodě blízkých ekosystémů se specifickými rostlinnými i živočišnými lesními a skalními společenstvy.
- PR Šestajovická stráž – dubohabrový háj s bohatou květenou.
- PR Křížová cesta – reliéf vyvinutý na kvádrových pískovcích svrchní křídly s geomorfologicky významnými útvary, především skalní věže, soutěsky a jeskyně, a přírodě blízký ekosystém borů se specifickými rostlinnými i živočišnými lesními a skalními společenstvy.
- PR Peklo u Nového Města nad Metují – hluboce zaříznutá údolí Metuje a Olešenky s přirozenými lesními a skalními společenstvy.
- PR Zbytka – zachování ekosystému lužního lesa, slatin a luk na náplavech Zlatého potoka s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů
- PR Dubno – starý dubový porost, slatinné louky a rybník.

- PR Farní stráž – jedlové a klenové bučiny s typickou zvířenou a květenou. Dále jsou předmětem ochrany balvaniště a skalní výchozy se specifickými rostlinnými i živočišnými společenstvy.

Přírodní památky

- PP Kočičí skály – reliéf s geomorfologicky významnými útvary, vyvinutý na kvádrových pískovcích svrchní křídly, a přírodě blízký ekosystém borů se specifickými rostlinnými i živočišnými lesními a skalními společenstvy.
- PP Borek – geomorfologicky zajímavé území kvádrových pískovců Lysého vrchu s příkrou skalní stěnou, vysokým balvanitým osypem a na ně vázaných fragmentů specifických společenstev – reliktních borů a vegetace silikátových skal a drolin.
- PP Halín – zachování cenných biotopů, které jsou předmětem ochrany – přirozené eutrofní vodní nádrže s vegetací typu *Magnopotamion* nebo *Hydrocharition* a dubohabřiny asociace *Galio-Carpinetum* a vytvoření vhodných podmínek pro existenci stabilních populací kuňky ohnivé (*Bombina bombina*) a dalších zvláště chráněných druhů obojživelníků, např. čolka velkého (*Triturus cristatus*) a čolka horského (*Ichthyosaura alpestris*). Dále pro existenci střevíčníku pantoflíčku (*Cypripedium calceolus*).
- PP Stará Metuje – populace klínatky rohaté (*Ophiogomphus cecilia*) včetně jejího biotopu.
- PP Pod Rýzmburkem – ochrana a stabilizace populace čolka velkého a dalších zvláště chráněných druhů obojživelníků např. kuňka ohnivá, čolek obecný (*Lissotriton vulgaris*).
- PP Březinka – ochrana evropsky významných typů stanovišť: extenzivních sečených luk nížin až podhůří, bučin asociace *Luzulo-Fagetum*, bučin asociace *Asperulo-Fagetum* a smíšených jasanovo-olšových lužních lesů temperátní a boreální Evropy.
- PP Mořská transgrese – geologické vrstvy, dokládající svrchnokřídovou záplavu – transgresi moře přes sedimenty triasu, odkryté ve stěně bývalého lomu a rostlinná i živočišná společenstva přírodě blízkého lesa na suťovém svahu.
- PP Louky v České Čermné – zbytek mokřadních společenstev.
- PP Rašelina – zbytek podhorské rašelinné louky s významnou květenou.
- PP Pískovcové sloupky – přírodními procesy vymodelované skalní sloupky tvaru přesýpacích hodin ve stěně umělého odkryvu, geomorfologicky pozoruhodný suťový svah se skalními výchozy a rostlinná i živočišná společenstva přírodě blízkého lesa a skal, včetně početné populace lilie zlatohlavé (*Lilium martagon*). Hlavním cílem ochrany je zachování skalních sloupků ve stěně umělého odkryvu.
- PP Šafránová stráž – populace silně ohroženého druhu šafránu bělokvětého (*Crocus albiflorus*) na druhově bohaté svahové louce (Wikipedia 2015).

Natura 2000 – ptačí oblast Broumovsko, dále několik evropsky významných lokalit. Pro ty je průběžně zajišťována ochrana, a to zejména vymezením zvláště chráněných území.

Ptačí oblast Broumovsko – ptačí oblast, kde předmětem ochrany jsou populace sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) a výra velkého (*Bubo bubo*) a jejich biotopy.

Evropsky významné lokality

- Metuje a Dřevíč – jedna z nejvýznamnějších oblastí s výskytem mihule potoční (*Lampetra planeri*) v ČR.
- Březinka – soustava luk a lesů ležící východně od Náchoda, Bělovsí směrem k polským hranicím, nejhodnotnějšími společenstvy lokality jsou mezofilní ovsíkové louky, které svou rozlohou a především kvalitou nemají na Hradecku a v širším okolí obdoby.
- Broumovské stěny – skalní oblast kvádrových pískovců s místy dochovanými acidofilními a květnatými bučinami a menšími plochami reliktních borů.
- Dubno – Česká Skalice – lesní porost, louky a rybník
- Peklo – údolí Metuje a Olešanky mezi Náchodem a Novým Městem nad Metují.
- Babiččino údolí – Rýzmburk – úsek Babiččina údolí od zříceniny Rýzmburk po Staré Bělídlo.
- Pevnost Dobrošov – pevnost u obce Dobrošov – zimoviště vrápence malého (*Rhinolophus hipposideros*), netopýra velkého (*Myotis myotis*), netopýra brvitého (*Myotis emarginatus*) a dalších
- Pevnost Josefov – zimoviště vrápence malého (*Rhinolophus hipposideros*), netopýra velkého.

Zastoupení chráněných území v Kladském pomezí je vysoké, což je dáno především přítomností CHKO Broumovsko, ale také celou řadou plošně méně rozsáhlejších ZCHÚ. Koncentrace přírodních hodnot je v rámci ČR nadprůměrná, což je dáno i okrajovou polohou regionu (Ekotoxa s.r.o. 2014).

4.1.2 Vymezení Kladského pomezí jako destinace cestovního ruchu

Destinace Kladské pomezí je součástí území Královéhradeckého kraje a tvoří jedno z jejich pěti turisticky významných území. Zahrnuje celý okres Náchod, tj. území obcí s rozšířenou působností Náchod, Broumov, Nové Město nad Metují a Jaroměř. Dále destinace zahrnuje obce z okresu Trutnov a to Batňovice, Havlovice, Chvaleč, Jívky, Libňatov, Malé Svatoňovice, Radvanice, Rтынě v Podkrkonoší, Suchovršíce, Úpice a Velké Svatoňovice. Několik obcí z území DSO Novoměstsko, které jsou členy Svazu cestovního ruchu Kladské pomezí, se nachází mimo území regionu Kladské pomezí. Významným územím, které má vliv na rozvoj cestovního ruchu v Kladském pomezí je především severozápadní příhraniční část Ziemie Klodzka (okresu Klodsko) v sousedním Polsku. Turistická nabídka Kladského pomezí je takto obohacena o další skalní zajímavosti, o lázeňská místa a prostor pro pěší a cykloturistiku.

Kladské pomezí patří mezi nejmenší turistické destinace v ČR. Své hranice má stabilní již od roku 1999 a tak lze dlouhodobě vyhodnocovat jeho dynamiku rozvoje cestovního ruchu. Dle Programu rozvoje cestovního ruchu Královéhradeckého kraje platí, že Kladské pomezí je jedno z jeho turisticky významných území, ale také uvádí, že je nezbytné dořešit vztah destinace k Broumovsku. Zde působí destinační společnost a Královéhradecký kraj ji v rozporu s programem rozvoje finančně podporuje ve stejné úrovni jako celé Kladské pomezí. Území Broumovska navíc není jasně definované. Buď bude zahrnovat oblast CHKO Broumovsko, nebo obce s rozšířenou působností Broumov. První varianta nedává možnost vyhodnocovat oblast podle čísel od ČSÚ (Petr Kratochvíl 2015).

4.2 Současný stav řešené problematiky

V současnosti je na území turistické oblasti Kladské pomezí realizováno několik projektů environmentálně šetrného cestovního ruchu, z nichž některé budou představeny v následujících kapitolách.

Otázce přístupu „slow“ a slow turismu jako formě environmentálně šetrného cestovního ruchu nebyla doposud v řešené destinaci věnována větší pozornost. Přitom přístup „slow“ neboli „pomalost, zpomalení“ v dílčích oblastech cestovního ruchu jako je ubytování, stravování, doprava, atd. představuje skutečnou příležitost pro zajištění udržitelnosti v cestovním ruchu a pro rozvoj environmentálně šetrného cestovního ruchu na daném území.

4.2.1 Euroregion Glacensis

Kladské pomezí je součástí Euroregionu Glacensis. Regionální sdružení Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis a Sdružení měst Kladské oblasti podporuje ideu transhraniční spolupráce, podporuje ideu evropské jednoty, snaží se o rozvoj přátelských a vzájemně výhodných kontaktů mezi Českou republikou a Polskou republikou, pečuje o zachování společného kulturního dědictví pohraničních území a současně bere v úvahu ustanovení „Evropské rámcové úmluvy o spolupráci přesahující hranice mezi územními celky a orgány“, přijaté Radou Evropy v Madridu 21. května 1980 (Euroregion Glacensis 2012). Euroregion Glacensis patří k šestnácti euroregionům, které působí na hranicích Polska a je jedním z pěti v česko-polském příhraničí. Přeshraniční spolupráce v regionu Středních a Východních Sudet má dlouhodobou tradici.

Každoroční mezinárodní akce:

- Polsko-české dny křesťanské kultury – již více jak 10 let největší akce v polsko- českém příhraničí (září – říjen).
- Polsko-česká filmová setkání v Kudowě Zdroj (červen).
- Mezinárodní půlmaratón Kudowa – Hronov – Kudowa (červen).
- Mezinárodní Moniuszkův festival v Kudowě Zdroj (červenec).
- Mezinárodní Chopinův festival v Dusznikach Zdroj (srpen).
- Mezinárodní šachový festival Akiby Rubinsteina v Polanici Zdroj (srpen).
- Přehlídka horských filmů v Łądku Zdroj (září).
- Mezinárodní festival amatérských filmů POL-8 v Polanici Zdroj (září).
- Kladsko-orlický varhanní festival (září a říjen).

Dále:

- Mezinárodní folklórní festival v Červeném Kostelci.
- Běh Hronov – Náchod.
- Náchodská „Prima sezóna“.
- Jiráskův Hronov.
- Jiřinkové slavnosti v České Skalici.
- Ratibořické slavnosti.
- Kurónské slavnosti na Náchodském zámku.
- Novoměstský hrnc smíchu v Novém Městě nad Metují.
- Horolezecký festival v Teplicích nad Metují (Euroregion Glacensis 2012).

4.2.2 Vybrané projekty Euroregionu Glacensis

V roce 2014 byly realizovány projekty environmentálně šetrného cestovního ruchu „Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis“ a „Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis“.

4.2.2.1 Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis

V rámci projektu "Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis" se podařilo vytvořit ucelený komplet tiskovin, jejímž hlavním tématem jsou přírodní zajímavosti a krásy česko-polského příhraničního území. V minulém roce byl vydán kulatý kalendář na rok 2014. Letos byla vydána 36 stránková barevná publikace nesoucí název "Putování za přírodními krásami Euroregionu Glacensis". Brožura byla vydána ve třech jazykových mutacích – české, polské a anglické. Posledním výstupem byly dva propagační panely, na kterých jsou publikovány fotografie endemických rostlin typických pro příhraniční oblasti euroregionu. Hlavním cílem projektu je využití přírodního a kulturního potenciálu česko-polského pohraničí pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Prostřednictvím vydaných kvalitních produktů cestovního ruchu jsou představeny turistické veřejnosti nabídky zajímavostí regionu. Pro českou veřejnost je charakterizováno území polské části Euroregionu Glacensis a naopak. Ve vztahu k zahraničním návštěvníkům je připravena ucelená nabídka na obou stranách hranice (Euroregion Glacensis 2015).

4.2.2.2 Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis

Díky Euroregionu Glacensis došlo během roku 2014 k výstavbě nových rozhleden na česko-polském pomezí, a to v rámci společného projektu „Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis“. Příhraniční území euroregionu se vyznačuje hornatou krajinou s velkým množstvím vyhlídkových míst, které díky rozhlednám ožívají a lákají turisty. Na české straně byly vybudovány nové rozhledny Stachelberg u Trutnova, Čáp v blízkosti Teplíc nad Metují, Na Signálu u obce Horní Radechová, rozhledna Žernov a Mariánka v Horní Čermné. Na polské straně vznikla nová rozhledna Suszynka v Radkowie, zrekonstruována byla rozhledna na hoře Sv. Anny v Nowe Rude a také bylo zmodernizováno výhledové místo Altán lásky v Kudowe Zdroji. Účelem projektu bylo vytvoření nového turistického produktu v česko-polském příhraničí – naučná stezka „Putování po rozhlednách“ (ucelený turistický produkt). Námět vznikl na základě podnětu od veřejnosti, odborníků a specialistů na cestovní ruch. Přidanou hodnotou projektu je, že dojde k propojení nového produktu rozhleden se stávající nabídkou cyklotras a podobných produktů. Každá rozhledna disponuje informační tabulí s historií daného místa rozhledny a kódem, který turista opíše. Celkem je devět kódů, přičemž úkolem je vyplnit alespoň pět kódů a z toho minimálně dva na polské straně (Euroregion Glacensis 2015).

4.2.2.3 Geopark Broumovsko

Geopark Broumovsko, jako možná součást „slow“ vyžití při dovolené, je v současnosti ve stavu zájemce o kandidaturu na národní geoparky. Aktuálně jsou již v provozu zajímavé webové stránky Geoparku Broumovsko.⁶ Tento projekt byl spolufinancován z prostředků ERDF prostřednictvím Euroregionu Glacensis (MAS Broumovsko + 2014).

⁶ www.geopark.broumovsko.cz

4.3 Návrh rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu „Go Slow Kladské pomezí“

4.3.1 Získávání a zpracování dat

4.3.1.1 Dotazníková šetření

Pro záměr této diplomové práce byly vytvořeny dva dotazníky. Jako první byl sestaven dotazník s názvem „Průzkum zájmu o „slow“ dovolenou – poznávání destinace v její autentičnosti (turistická oblast Kladské pomezí)“, jehož prostřednictvím proběhlo šetření zájmu turistů o slow turismus v Kladském pomezí. Dotazník obsahoval celkem 23 otázek, přičemž se jednalo o tři typy otázek – uzavřené (17), polo uzavřené (5) a otevřené (1). Dotazník byl vytvořen na webových stránkách určených k tvorbě dotazníků www.surveio.com. Dotazník byl distribuován primárně prostřednictvím sociální sítě Facebook, kde byl vytvořen v podobě příspěvku s přímým odkazem k jeho vyplnění na výše uvedených webových stránkách. Dalším způsob distribuce představovala elektronická pošta opět s přímým odkazem směřujícím na zmíněné webové stránky. Dále byl dotazník předáván osobně do penzionů působících v Kladském pomezí s žádostí o umístění dotazníků na viditelné místo v daných ubytovacích zařízeních. Dotazníky vyplněné v papírové formě byly po ukončení dotazování vybrány a přepsány do elektronické verze prostřednictvím přímého odkazu, aby byla všechna data integrována do jednoho souboru. Po stanovení profilu respondenta byl příspěvek převeden do propagované formy. Celkem bylo osloveno 42 283 potenciálních turistů z celé České republiky ve věku 15–65 let a více, s 81 různými oblastmi zájmu. Na přímý odkaz kliknulo 1310 respondentů. Dotazník vyplnilo 603 respondentů (46 %), 591 respondentů (45,1 %) jej pouze zobrazilo a 116 respondentů dotazník vyplňovat začalo, ale nedokončilo (8,9 %). Celková úspěšnost vyplnění dotazníku byla 46 %. Dotazník respondenti ve většině případů vyplňovali 5–10 minut (52,2 %), dále 34,2 % respondentů jej vyplňovalo 2–5 minut, 10 % z nich 10–30 minut, 1,7 % respondentů trvalo vyplnění dotazníku více než 60 minut, 1 % jej vyplnilo za 30–60 minut, 0,7 % jej pořídilo vyplnit za méně než 1 minutu a 0,3 % respondentů vyplnila dotazník za 1–2 minuty. Ke zvýšení vizuální atraktivity dotazníku byla použita šablona s motivem krajiny.

Pro dosažení větší motivace respondentů k vyplnění dotazníku byla vyhlášena soutěž s možností výhry pobytu pro 2 osoby na 1 noc v jednom z penzionů s působištěm v Kladském pomezí. Všechny informace týkající se soutěže byly uvedeny v úvodu dotazníku spolu s popisem, jakého tématu se dotazník týká. Výherce soutěže bude vylosován v březnu 2016. Dotazník byl strukturovaný tak, aby nejjednodušší otázky byly umístěny na začátku, otázky náročnější ve střední části a otázky identifikační na konec dotazníku. Závěrem bylo respondentovi poděkováno za jeho čas a za vyplnění dotazníku. Dotazník je k dispozici na následujícím odkazu: <http://www.surveio.com/survey/d/E9Q6Y0C3D6G0F4R8E>. Pro vyhodnocení dotazníkového šetření byla získaná data převedena do Excelu, přičemž do sloupců byly zobrazeny jednotlivé otázky a všechny odpovědi a do řádků jednotliví respondenti a jejich odpovědi. Data uvedená ve vytvořeném souboru v Excelu byla převedena do kontingenčních tabulek a následně byly vytvořeny statistické analýzy, jejichž výsledky jsou rozebrány v kapitole č. 5. Výsledky a přínos práce.

Druhý dotazník vytvořený pro účely této diplomové práce nese název „Zájem o vytvoření platformy pro slow turismus v Kladském pomezí“, jehož prostřednictvím

proběhlo šetření zájmu subjektů cestovního ruchu (podnikatelé, cestovní agentury, místní akční skupiny, mikroregiony, samosprávy, spolky, svazy atd.) o spoluúčast na rozvoji slow turismu v turistické oblasti Kladské pomezí. Dotazník obsahoval celkem 10 otázek, přičemž se jednalo o tři typy otázek – uzavřené (7), polo uzavřené (2) a otevřené (1). Dotazník byl vytvořen na webových stránkách určených k tvorbě dotazníků www.survio.com. Dotazník byl distribuován primárně prostřednictvím elektronické pošty s přímým odkazem směřujícím na výše uvedené webové stránky. Dále byl dotazník předáván osobně místním podnikatelům a samosprávám působícím v Kladské pomezí. Dotazníky vyplněné v papírové formě byly přepsány do elektronické verze prostřednictvím přímého odkazu, aby byla všechna data integrována do jednoho souboru. Celkem bylo osloveno 1249 subjektů cestovního ruchu z celého Kladského pomezí. Na přímý odkaz kliknulo 327 z nich. Dotazník vyplnilo 136 respondentů (41,6 %), 172 respondentů (52,6 %) jej pouze zobrazilo a 19 respondentů dotazník vyplňovat začalo, ale nedokončilo (5,8 %). Celková úspěšnost vyplnění dotazníku byla 41,6 %. Dotazník respondenti ve většině případů vyplňovali 2–5 minut (55,9 %), dále 25,7 % respondentů jej vyplňovalo 1–2 minuty, 13,2 % z nich 5–10 minut, 2,9 % respondentů trvalo vyplnění dotazníku 10–30 minut, 1,5 % respondentů jej vyplňovalo déle než 60 minut a 0,7 % respondentů vyplnilo dotazník za 30–60 minut. Ke zvýšení vizuální atraktivity dotazníku byla použita šablona s motivem přírody.

Pro dosažení větší motivace respondentů k vyplnění dotazníku byla vyhlášena soutěž s možností výhry košíku plného domácích džemů od výrobců z Kladského pomezí. Všechny informace týkající se soutěže byly uvedeny v úvodu dotazníku spolu s popisem, jakého tématu se dotazník týká. Výherce soutěže bude vylosován v březnu 2016. Dotazník byl strukturovaný tak, aby nejjednodušší otázky byly umístěny na začátku, otázky náročnější ve střední části a otázky identifikační na konec dotazníku. Závěrem bylo respondentovi poděkováno za jeho čas a za vyplnění dotazníku. Dotazník je k dispozici na následujícím odkazu: <http://www.survio.com/survey/d/S1N9A8W5E5A6Q3Y6F>. Pro vyhodnocení dotazníkového šetření byla získaná data převedena do Excelu, přičemž do sloupců byly zobrazeny jednotlivé otázky a všechny odpovědi a do řádků jednotliví respondenti a jejich odpovědi. Data uvedená ve vytvořeném souboru v Excelu byla převedena do kontingenčních tabulek a následně byly vytvořeny statistické analýzy, jejichž výsledky jsou rozebrány v kapitole č. 5. Výsledky a přínos práce.

4.3.1.2 Webové stránky „Kouty Kladského pomezí“

V rámci zpracovávání této diplomové práce a jejího hlavního tématu slow turismu, jakožto návrhu rozvoje environmentálně šetrného ruchu v turistické oblasti Kladské pomezí „Go Slow Kladské pomezí“, byly vytvořeny nové webové stránky s názvem „Kouty Kladského pomezí. Jejich tvorbě předcházely průzkumy destinace z pohledu nabídky přírodních, kulturních a historických hodnot a zajímavostí. Byla zmapována nabídka služeb v oblasti ubytování, stravování a zajímavých produktů cestovního ruchu (ranče, minizoo apod.). U většiny ubytovacích a stravovacích zařízení byla za základě vlastní zkušenosti zhodnocena kvalita poskytovaných služeb. Následně byla vybrána zařízení, která jsou na webových stránkách doporučena.

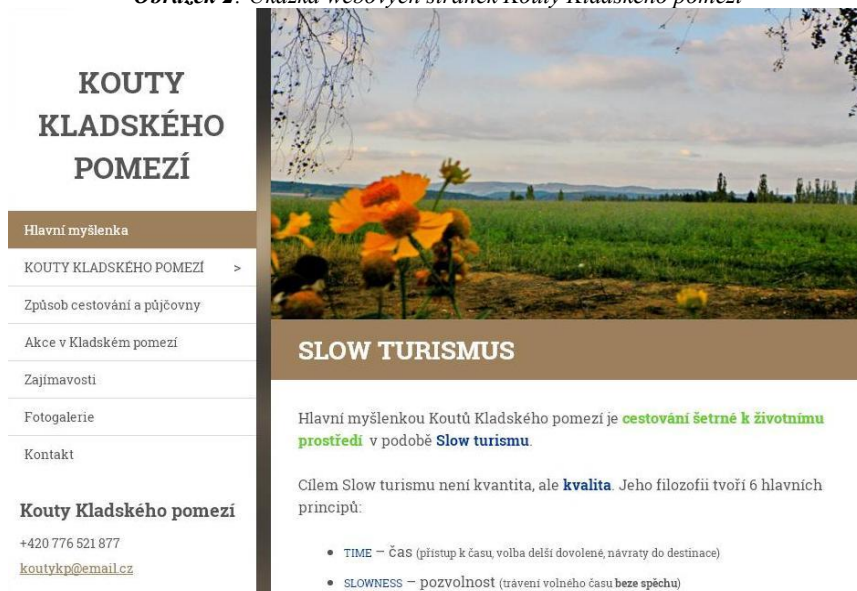
Na nově vytvořených webových stránkách je turistická oblast Kladského pomezí rozčleněna do deseti „Koutů“, přičemž každý z nich nabízí dostatek environmentálně šetrných aktivit, poznávání a možných zážitků na minimálně dva dny. Každý z deseti „Koutů“ disponuje těmito informacemi: tipy na výlety (důraz je kladen na poznání méně známých a méně propagovaných míst), doporučuje koho navštívit,

kde se dobře najíst a kde se dobře ubytovat – to vše na základě recenzí a především vlastních zkušeností.

Jedním z cílů webových stránek je motivovat potenciálního návštěvníka Kladského pomezí k environmentálně šetrnému cestování po destinaci (pěšky, na kole, na koni, na běžkách, na kajaku či raftu, vlaky, autobusy, MHD nebo dokonce na skákacích botách). Dalším cílem je prostřednictvím webových stránek motivovat návštěvníka k opětovným návratům do destinace za poznáním dalších „Koutů“ Kladského pomezí. Velikost jednotlivých Koutů je koncipována tak, že k cestování po vybraném Koutě Kladského pomezí nepotřebuje návštěvník překonávat delší vzdálenosti, je schopen všechny jeho zajímavosti navštívit právě environmentálně šetrnými přesuny a to i v případě, že cestuje s malými dětmi. Má tedy možnost částečně či úplně vypustit cestování autem. V každém „Koutě“ je doporučena nabídka kvalitního stravování, prověřeného ubytování, zajímavých osob či míst, která by návštěvníkově pozornosti určitě neměla uniknout. Jedná se především o představitele tradičních řemesel, výrobců domácích / regionálních produktů a potravin. Dále webové stránky disponují přehledem půjčoven sportovních potřeb, přehledem zvláště chráněných území v Kladském pomezí a odkazují na aktuální akce v destinaci.

Hlavní myšlenkou Koutů Kladského pomezí je představit Kladské pomezí jako destinaci cestovního ruchu, kterou je možné postupně celou objevit environmentálně šetrně tj. v podobě slow turismu. Návštěvník se může obohatit novým poznáním, odvézt si hodnotné zážitky a podněty, přičemž za sebou zanechá pouze neporušenou přírodu a nezasáhne negativně do života místních obyvatel. Naopak podpoří udržení místních řemesel a tradic, podpoří lokální producenty a provozovatele služeb a tím místní ekonomiku. Přispěje k udržitelnému rozvoji celé oblasti. Navíc volbou environmentálně šetrného přístupu k cestování a pobytu v destinaci podpoří i své zdraví. Webové stránky „Kouty Kladského pomezí“ jsou k dispozici na odkazu <http://kouty-kladskeho-pomezi.webnode.cz/>.

Obrázek 2: Ukázka webových stránek Kouty Kladského pomezí



**KOUTY
KLADSKÉHO
POMEZÍ**

Hlavní myšlenka

KOUTY KLADSKÉHO POMEZÍ >

Způsob cestování a půjčovny

Akce v Kladském pomezí

Zajímavosti

Fotogalerie

Kontakt

Kouty Kladského pomezí

+420 776 521 877
koutykp@email.cz

SLOW TURISMUS

Hlavní myšlenkou Koutů Kladského pomezí je **cestování šetrné k životnímu prostředí** v podobě **Slow turismu**.

Cílem Slow turismu není kvantita, ale **kvalita**. Jeho filozofii tvoří 6 hlavních principů:

- TIME – čas (přístup k času, volba delší dovolené, návraty do destinace)
- SLOWNESS – pozvolnost (trávení volného času **beze spěchu**)

5. Výsledky a přínos práce

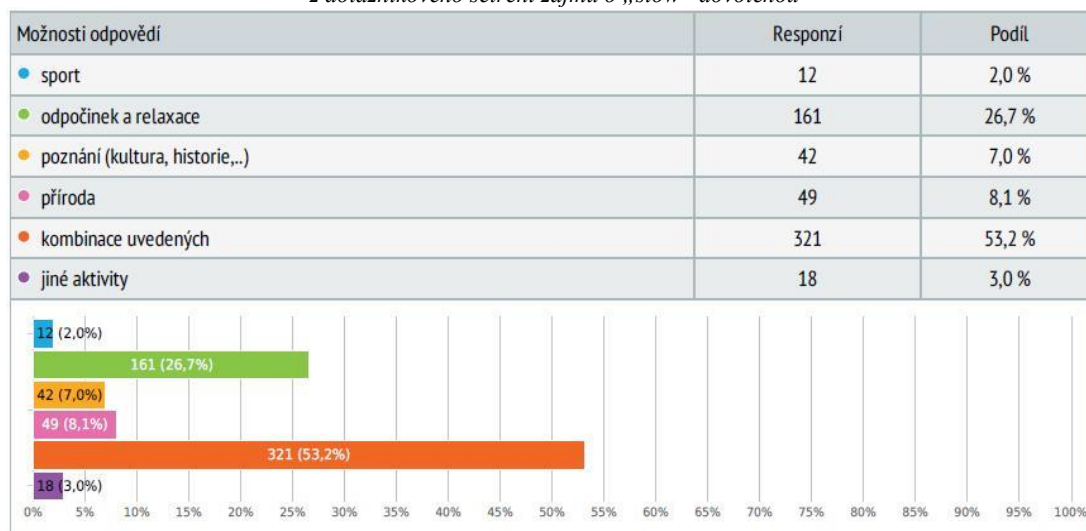
5.1 Vyhodnocení dotazníkových šetření

5.1.1 Průzkum zájmu o „slow“ dovolenou – poznávání destinace v její autentičnosti (turistická oblast Kladské pomezí)

Z průzkumu vyplynuly následující skutečnosti:

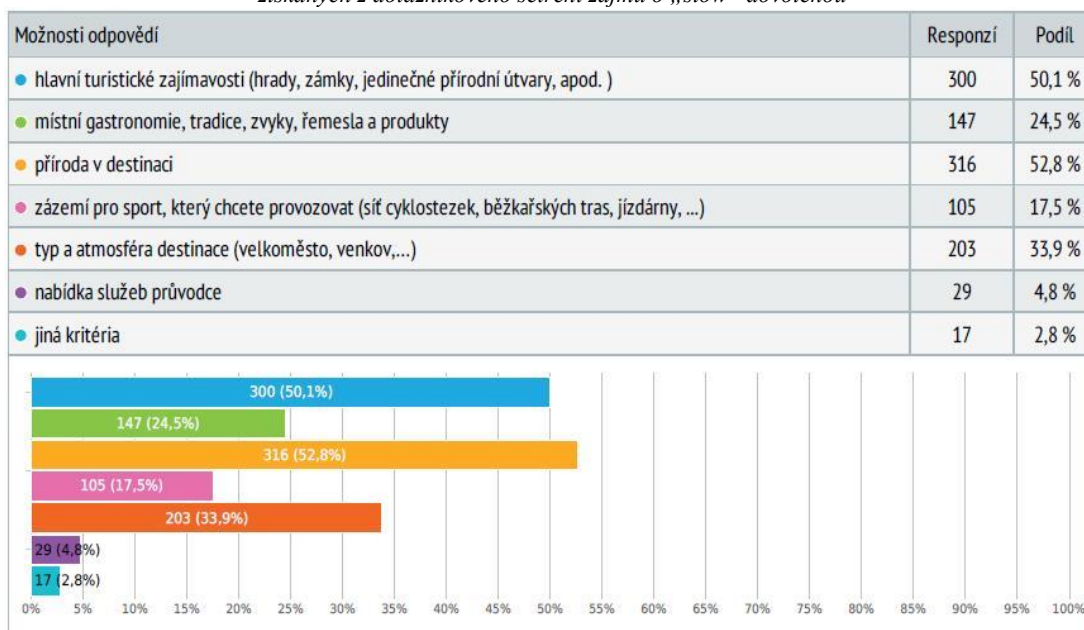
1. **Způsob trávení dovolené** – 53,2 % respondentů tráví svoji dovolenou kombinací více aktivit (odpočinek a relaxace, příroda, sport, poznání – historie, kultura) a 26,7 % jich na dovolenou jede především za odpočinkem a relaxací, 8,1 % respondentů tráví dovolenou v přírodě, 7 % jich dává přednost poznání (historie, kultura) před ostatními aktivitami, 3 % provozují jiné aktivity např. geocaching, 2 % sportují.

Obrázek 3: Frekvence responzí na otázku „Jakým způsobem obvykle trávíte dovolenou?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



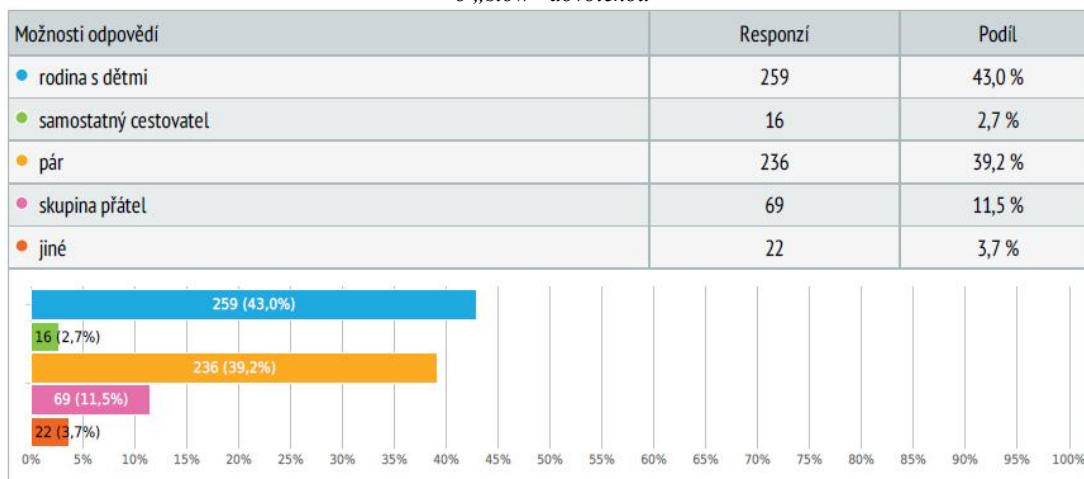
2. **Atributy výběru destinace** – při výběru destinace pro dovolenou zajímá největší počet respondentů 52,8 % příroda v destinaci, další nejčastější oblast zájmu představují hlavní atraktivity v dané oblasti (hrady, zámky, jedinečné přírodní útvary apod.), 50,1 %, následuje typ a atmosféra destinace (venkov, velkoměsto), 33,9 %, 24,5 % respondentů zajímají hlavně místní gastronomie, tradice, zvyky, řemesla a produkty, 17,5 % respondentů si místo své dovolené volí dle zázemí pro sport, který chcete provozovat (sít' cyklostezek, běžkařských tras, jízďárny, ...), 4,8 % respondentů zajímá především možnost využití služeb průvodce a 2,8 % respondentů si vybírají destinaci dle jiných kritérií např. nabídka vyžití pro děti – respondenti měli možnost zaškrtnout více odpovědí.

Obrázek 4: Frekvence responzí na otázku „Zajímají Vás při výběru destinace pro Vaši dovolenou především:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



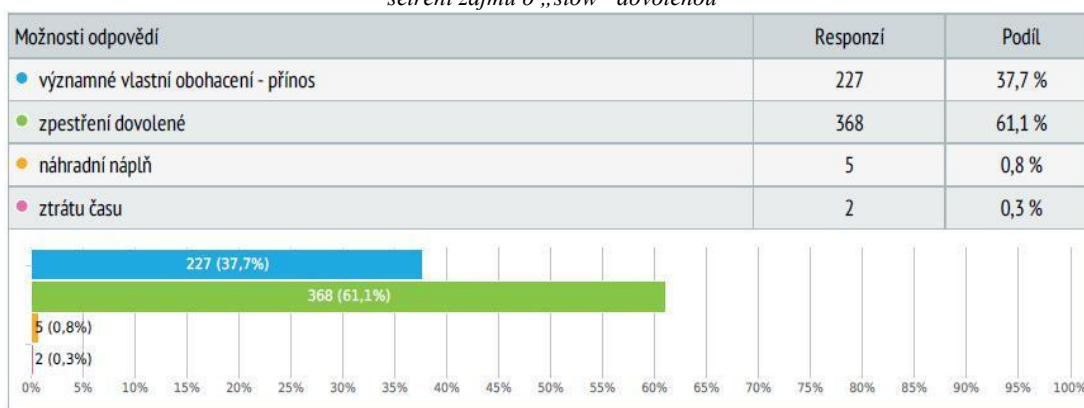
3. **Složení skupiny cestovatelů** – 43 % respondentů cestuje na dovolenou jako rodina, 39,2 % jako pár, 11,5 % cestuje jako skupina přátel, 3,7 % vybralo volbu „jiné“ a cestují např. s kamarádem, se sestrou či se psy. 2,7 % respondentů cestuje samo.

Obrázek 5: Frekvence responzí na otázku „Cestujete obvykle jako:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



4. **Poznání lokálních specifíků** – možnost poznání místní gastronomie, místních tradic, řemesel, zvyků a produktů znamená pro většinu dotázaných 61,1 % zpestření dovolení, pro 37,7 % významné vlastní obohacení – přínos, pro 0,8 % náhradní náplň a pro 0,3 % ztrátu času.

Obrázek 6: Frekvence responzí na otázku „Možnost poznání místní gastronomie, místních tradic, řemesel, zvyků a produktů, během Vašeho pobytu ve vybrané destinaci, by pro Vás znamenala:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



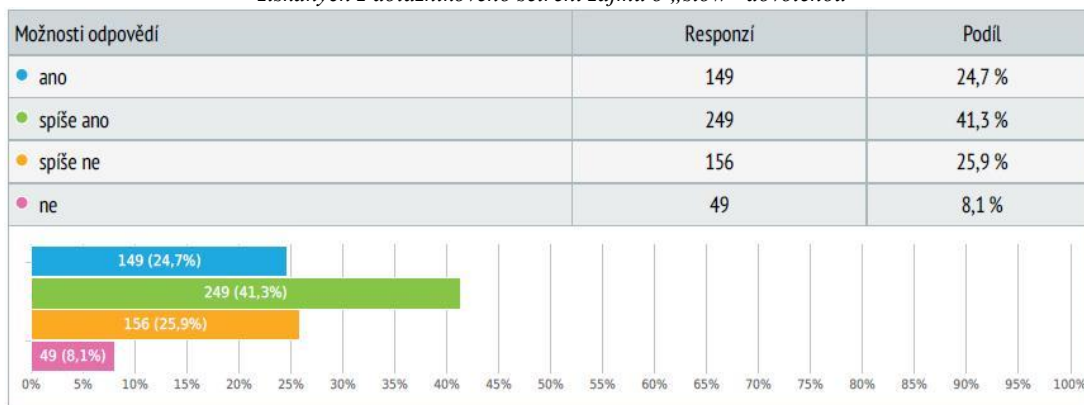
5. **Tempo dovolené** – naprostá většina dotázaných 95,5 % upřednostňuje dovolenou, kdy v klidu poznávají místo dovolené a skutečně si odpočinou před dovolenou, během které se rychlým tempem projede, co nejvíce známých atraktivit v dané destinaci. Druhou uvedenou možnost způsobu trávení dovolené volilo pouze 4,5 % dotázaných.

Obrázek 7: Frekvence responzí na otázku „Upřednostnil/a byste typ dovolené kdy:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



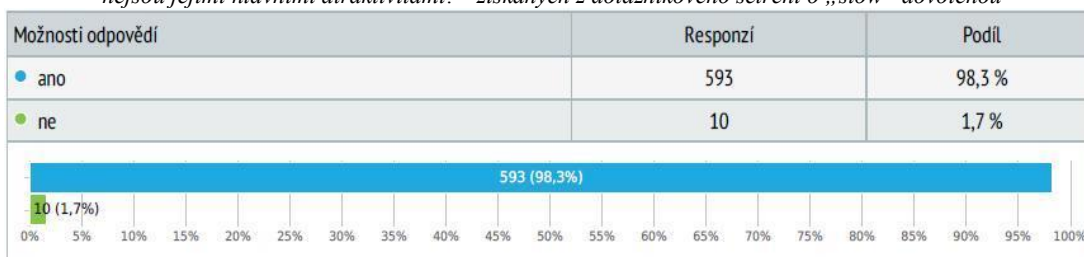
6. **Vnímání koncentrace turistů** – davy turistů v navštíveném místě vnímá většina respondentů spíše jako nepříjemný pocit 41,3 %, jako vyloženě nepříjemné vnímá davy turistů 24,7 % respondentů, 25,9 % dotázaných davy turistů spíše nevdá a vůbec nevdá 8,1 % respondentů.

Obrázek 8: Frekvence responzí na otázku „Vnímáte davy turistů v navštíveném místě jako nepříjemný pocit?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



7. **Zájem o objevování nových míst** – naprostá většina tj. 98,3 % respondentů by ráda objevila nová zajímavá místa, která nejsou hlavními atraktivitami destinace. 1,7 % dotázaných taková místa příliš nezajímají.

Obrázek 9: Frekvence responzí na otázku „Objevil/a byste rád/a nová zajímavá místa ve vybrané destinaci, která nejsou jejími hlavními atraktivitami?“ získaných z dotazníkového šetření o „slow“ dovolenou

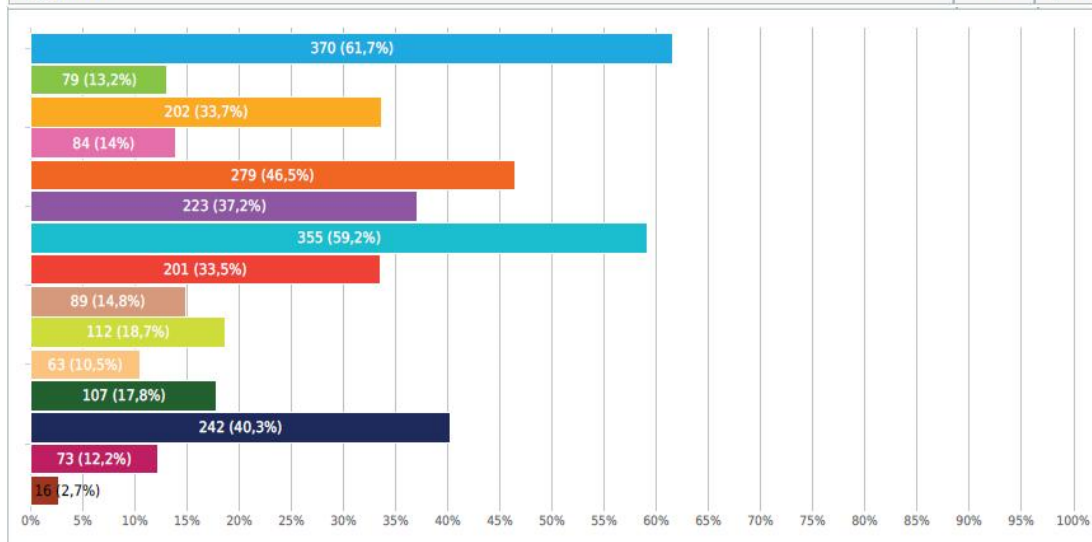


8. **Důvod návštěvy Kladského pomezí** – největší počet dotázaných tj. 61,7 % by turistickou oblast Kladské pomezí navštívil především z důvodu poznání přírody a krajiny CHKO Broumovsko, dalším nejčastějším důvodem je návštěva Adršpašsko-teplických skal a skalních měst – 59,2 % respondentů, následuje Babiččino údolí, kvůli jehož návštěvě by do Kladského pomezí přijelo 46,5 % dotázaných, poměrně značné množství respondentů 40,3 % by přijelo kvůli rozhlednám a výhledům a do kraje, 37,2 % respondentů k příjezdu motivují hrady, zámky a zříceniny, 33,7 % by do Kladské pomezí přilákala dovolená na venkově v podobě vyjížděk na koních, procházek či výletů na kole, podobné množství dotázaných 33,5 % by přijelo za poznáním ostatních pískovcových skal a útvarů v širším okolí (Ostaš, Broumovské stěny,...), pro 18,7 % respondentů je důvodem návštěvy Broumovský klášter a pro podobné množství dotázaných tj. 17,8 % představuje hlavní motivaci k návštěvě vojenská historie (Pevnost Josefov, Běloves, Dobrošov). Dalšími důvody k návštěvě Kladského pomezí je poznání Broumovských kostelů – 14,8 % dotázaných, aktuální akce a události v regionu (Mezinárodní horolezecký filmový festival Teplice nad Metují, Jiráskův Hronov, Náchodská Prima

sezóna, Mezinárodní folklórní festival v Červeném Kostelci, sportovní akce, apod.) – 14 % respondentů, Geopark Broumovsko – 13,2 % respondentů, rodiště nebo působiště známých spisovatelů K. Čapka, A. Jiráska, B. Němcové, J. Škvoreckého – 12,2 % dotázaných, architektura (bratři Dientzenhoferové, D. Jurkovič) – 10,5 % respondentů a 2,7 % dotázaných má jiný důvod návštěvy např. sběr hub, geocaching aj. – respondenti měli možnost zaškrtnout více odpovědí.

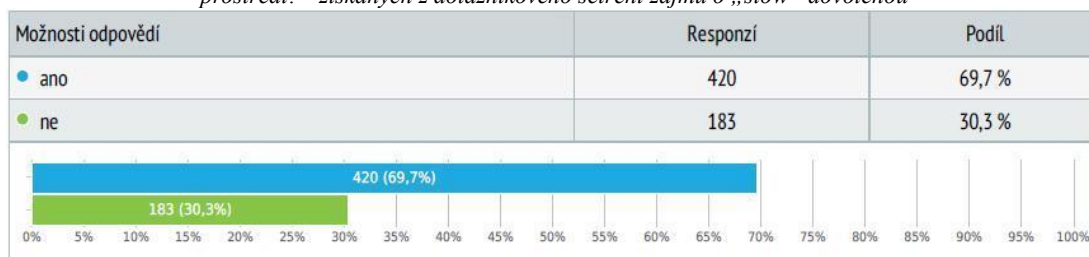
Obrázek 10: Frekvence responzí na otázku „Pokud byste se rozhodl/a navštívit turistickou oblast Kladské pomezí jaký by byl/y důvod/y Vaší návštěvy?“ získané z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● příroda a krajina CHKO Broumovsko	370	61,7 %
● Geopark Broumovsko	79	13,2 %
● dovolená na venkově (vyjíždky na koních, kole, procházky, ...)	202	33,7 %
● aktuální akce a události v regionu (Mezinárodní horolezecký filmový festival Teplice nad Metují, Jiráskův Hronov, Náchodská Prima sezóna, Mezinárodní folklórní festival v Červeném Kostelci, sportovní akce, ..)	84	14,0 %
● Babiččino údolí	279	46,5 %
● hrady, zámky, zříceniny	223	37,2 %
● Adršpašsko-teplické skály a skalní města	355	59,2 %
● ostatní pískovcové skály a útvary v širším okolí (Ostaš, Broumovské stěny,...)	201	33,5 %
● Broumovské kostely	89	14,8 %
● Broumovský klášter	112	18,7 %
● architektura (bratři Dientzenhoferové, D. Jurkovič)	63	10,5 %
● vojenská historie (Pevnost Josefov, Běloves, Dobrošov)	107	17,8 %
● rozhledny – síť rozhleden s výhledy do kraje	242	40,3 %
● rodiště nebo působiště známých spisovatelů K. Čapka, A. Jiráska, B. Němcové, J. Škvoreckého	73	12,2 %
● jiný důvod	16	2,7 %



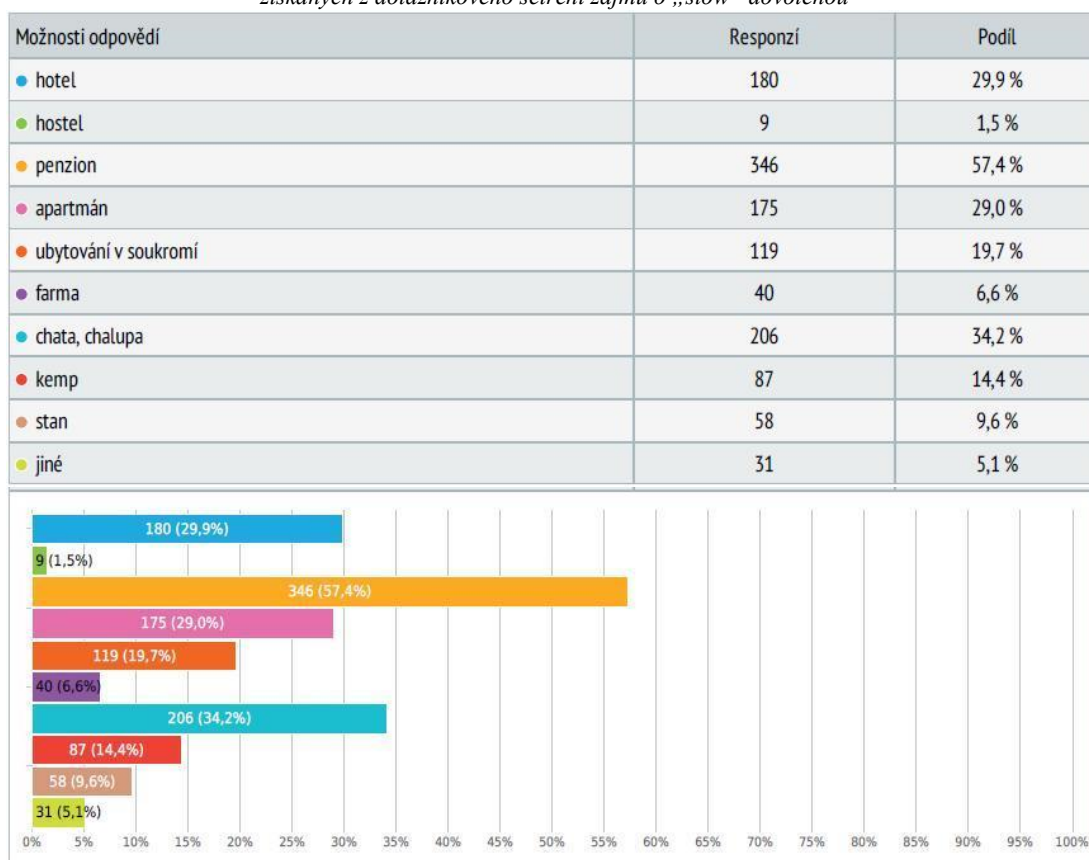
9. **Dopad volby dovolené na ŽP** – při volbě dovolené zvažuje 69,7 % dotázaných její dopad na životní prostředí. Naopak 30,3 % respondentů dopad zvolené dovolené na životní prostředí nezajímá.

Obrázek 11: Frekvence responzí na otázku „Zvažujete při volbě trávení své dovolené jeho vliv na životní prostředí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



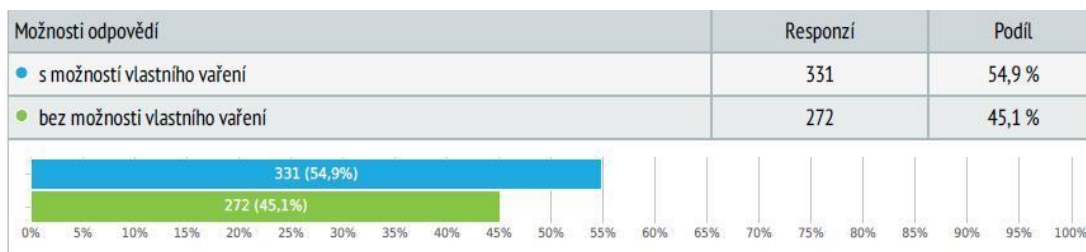
10. **Preference typu ubytování** – nejvíce respondentů se obvykle ubytovává v penzích 57,4 %, dále na chatách či chalupách 34,2 % dotázaných, následuje ubytování v hotelech 29,9 % respondentů, podobný počet dotázaných se ubytovává nejčastěji v apartmánech 29 %, ubytování v soukromí dává přednost 19,7 % respondentů, 14,4 % se ubytovává v kempu, 9,6 % volí stan, 6,6 % upřednostní ubytování na farmě a 5,1 % volí jiné ubytování např. autokempink či spaní ve volné přírodě, 1,5 % dotázaných volí hostel – respondenti měli možnost zaškrtnout více odpovědí.

Obrázek 12: Frekvence responzí na otázku „Jaký typu ubytovacího zařízení obvykle při dovolené volíte?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



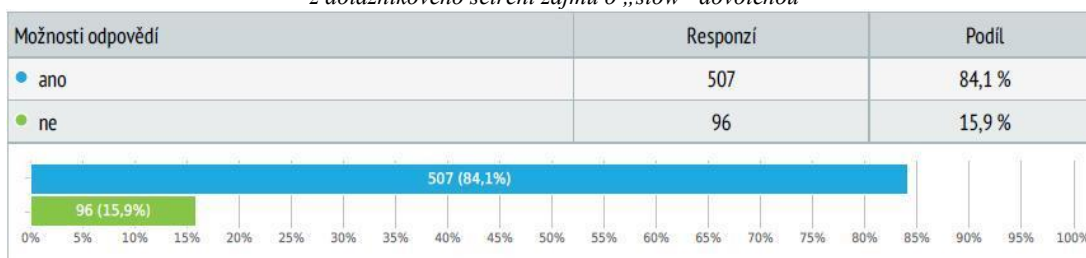
11. **Typ ubytování ve vztahu ke stravování** – 54,9 % respondentů dává přednost ubytování s možností vlastního vaření a 45,1 % volí ubytování bez této možnosti.

Obrázek 13: Frekvence responzí na otázku „Častěji využíváte typ ubytování:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



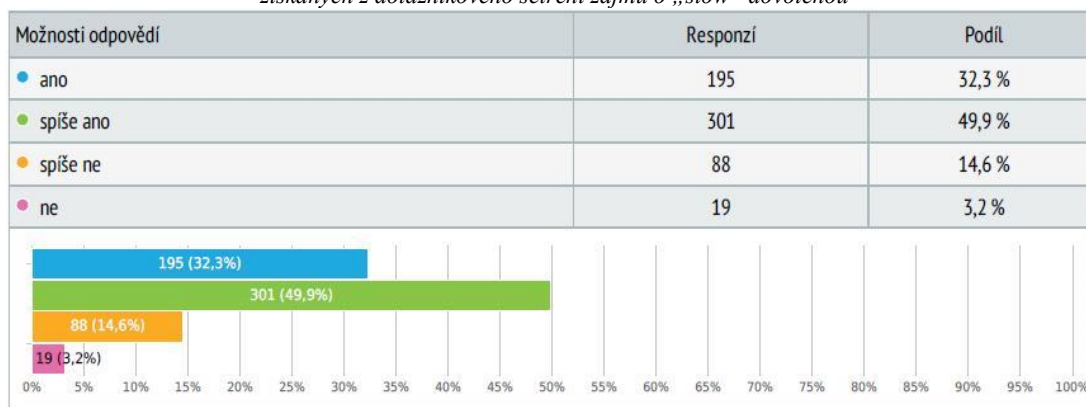
12. **Individuální přístup** – pro 84,1 % dotázaných je důležitý individuální přístup ubytovatele a pro 15,9 % není toto kritérium podstatné.

Obrázek 14: Frekvence responzí na otázku „Je pro Vás důležitý individuální přístup ubytovatele?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



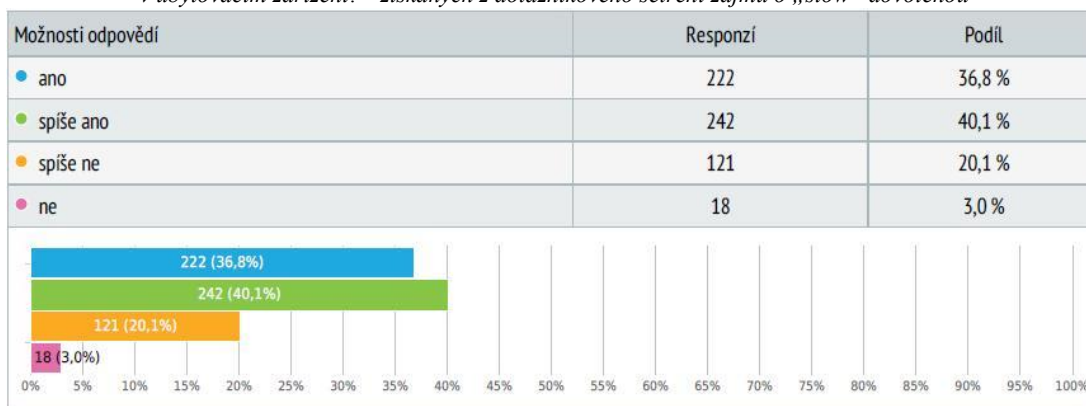
13. **Ubytovatel a jeho vztah k ŽP** – pro 49,9 % respondentů je přístup ubytovatele k životnímu prostředí spíše důležitou informací, pro 32,3 % dotázaných je tato informace bezpochyby důležitá a naopak pro 14,6 % respondentů spíše důležitá není a nakonec 3,2 % dotázaných nepovažuje tuto informaci jako důležitou vůbec.

Obrázek 15: Frekvence responzí na otázku „Je pro Vás důležitý přístup ubytovatele k životnímu prostředí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



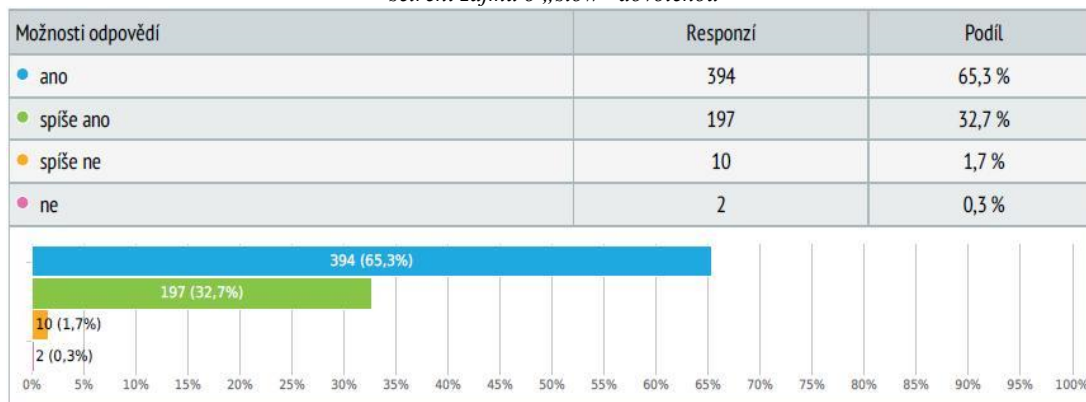
14. Zájem o kvalitu a původ potravin – kvalita a původ potravin, které hosté v ubytovacích zařízeních konzumují, spíše zajímá 40,1 % respondentů, skutečně zajímá 36,8 %, spíše nezajímá 20,1 % a nezajímá 3 % dotázaných.

Obrázek 16: Frekvence responzí na otázku „Zajímá Vás původ a kvalita potravin, které konzumujete v ubytovacím zařízení?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



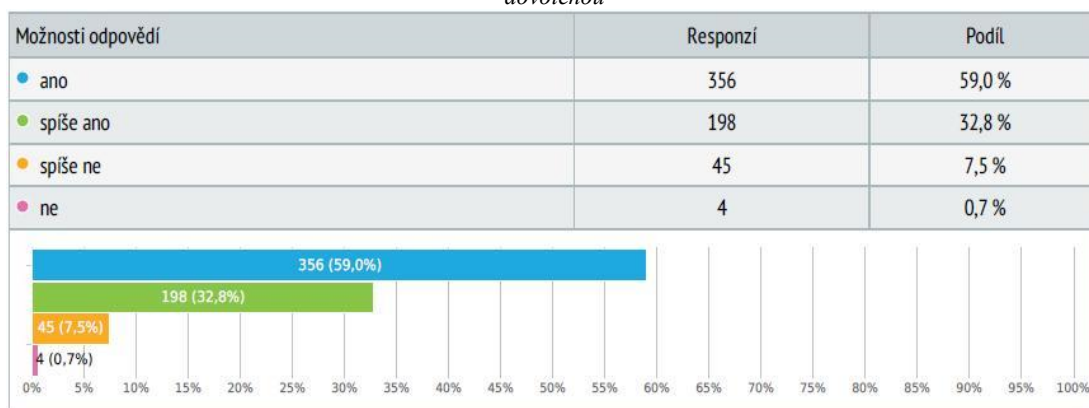
15. Přínos ubytovacího zařízení k poznání regionu – pro výběr takového ubytovací zařízení, které by svými službami, přístupem a kvalitou personálu přispělo k poznání regionu, by se rozhodlo 65,3 % respondentů, spíše by se pro volbu takového ubytovacího zařízení rozhodlo 32,7 % dotázaných, 1,7 % by se pro něj spíše nerozhodlo a 0,3 % by jej nevolilo.

Obrázek 17: Frekvence responzí na otázku „Rozhodl/a byste se pro výběr takového ubytovacího zařízení, které by svými službami, přístupem a kvalitou personálu, přispělo k Vašemu poznání regionu?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



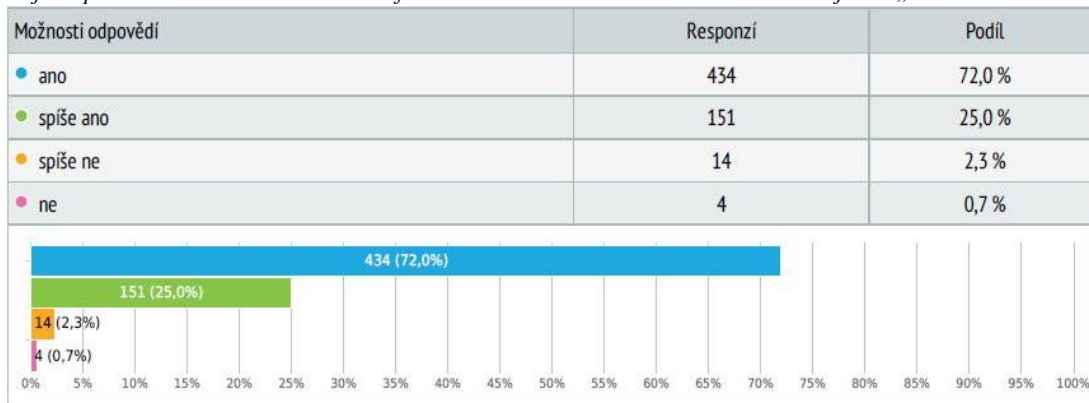
16. **Miniexkurze do farem** – 59 % respondentů by zajímalo, jak „chutná“ turistická oblast Kladské pomezí a s tím spojené poznání lokálních producentů kvalitních potravin formou miniexkurzí, 32,8 % by takováto možnost spíše vítalo, 7,5 % by taková nabídka spíše nezajímala a 0,7 % dotázaných by o ni zájem nejevilo vůbec.

Obrázek 18: Frekvence responzí na otázku „Zajímalo by Vás jak chutná Kladské pomezí a s tím spojené poznání lokálních producentů potravin formou miniexkurzí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



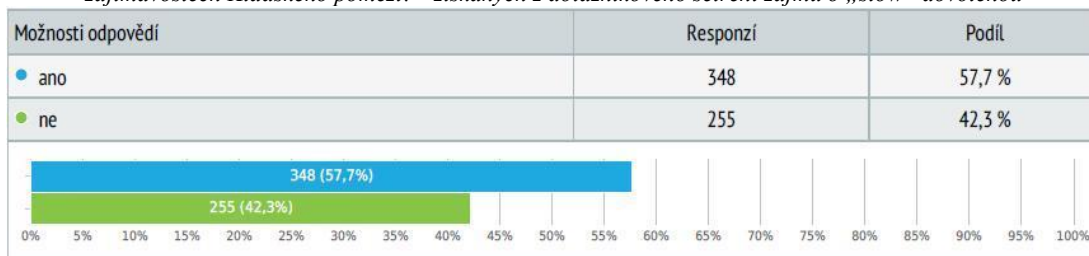
17. **Restaurace a lokální suroviny** – 72 % respondentů by navštívilo takové místní restaurace, které by připravovaly jídla převážně z potravin a surovin od lokálních farmářů a producentů, 25 % by je spíše navštívilo, 2,3 % spíše ne a 0,7 % by je nenavštívilo.

Obrázek 19: Frekvence responzí na otázku „Navštívil/a byste takové místní restaurace, které by připravovaly jídla převážně ze surovin od místních farmářů?“ získané z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



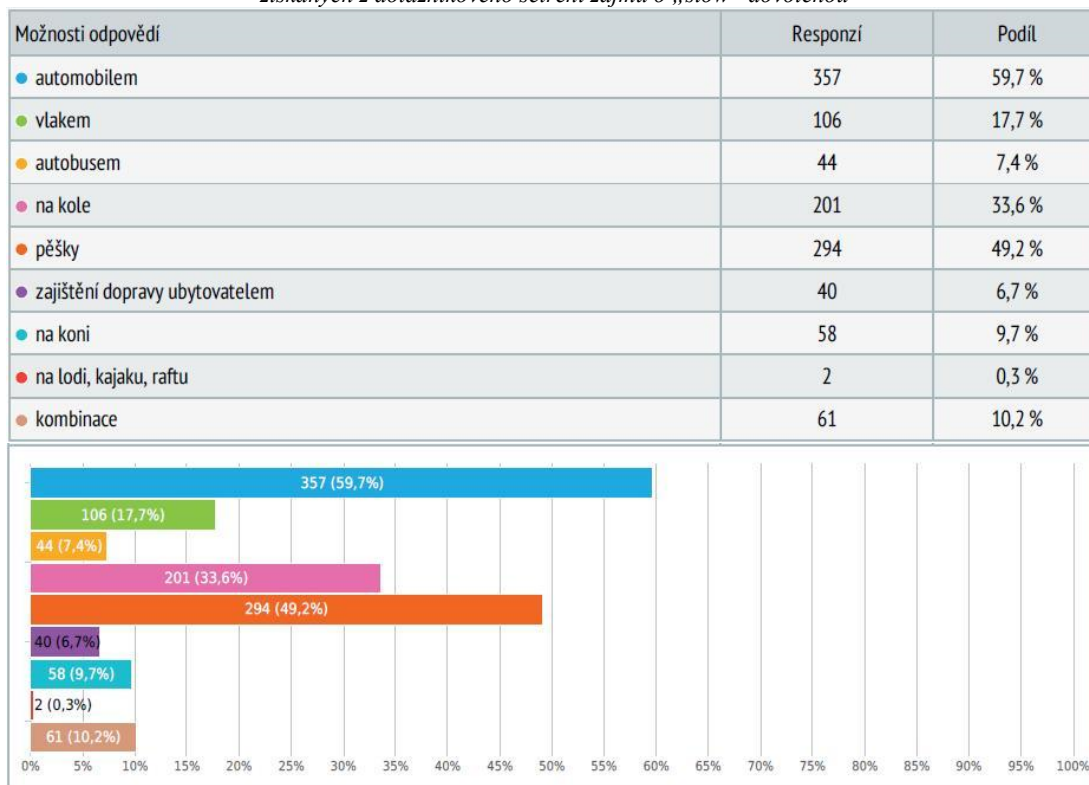
18. **Služby průvodce** – 57,7 % respondentů by využilo služeb průvodce po přírodních a dalších zajímavostech Kladského pomezí, 42,3 % by jej nevyžilo.

Obrázek 20: Frekvence responzí na otázku „Využil/a byste služby průvodce pro přírodních a dalších zajímavostech Kladského pomezí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



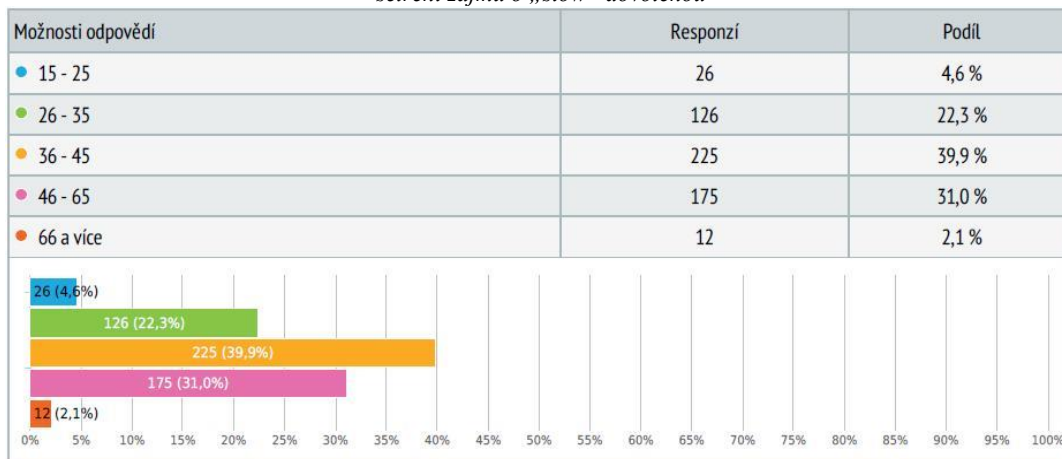
19. **Způsob cestování po destinaci** – 59,7 % dotázaných by po destinaci cestovalo automobilem, 49,2 % by chodilo pěšky, 33,6 % respondentů by jezdilo na kole, 17,7 % by upřednostnilo cestování vlakem, 10,2 by kombinovalo různé druhy dopravy po destinaci (nejčastější kombinace auto, kolo, pěšky), 9,7 % dotázaných by cestovalo na koni, 7,4 % autobusem, 6,7 by využilo zajištění dopravy ubytovatelem a 0,3 % by po Kladském pomezí cestovalo na lodi, raftu či kajaku – respondenti měli možnost zaškrtnout více odpovědí.

Obrázek 21: Frekvence responzí na otázku „Jaký typ cestování po zvolené destinaci byste upřednostnil/a?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



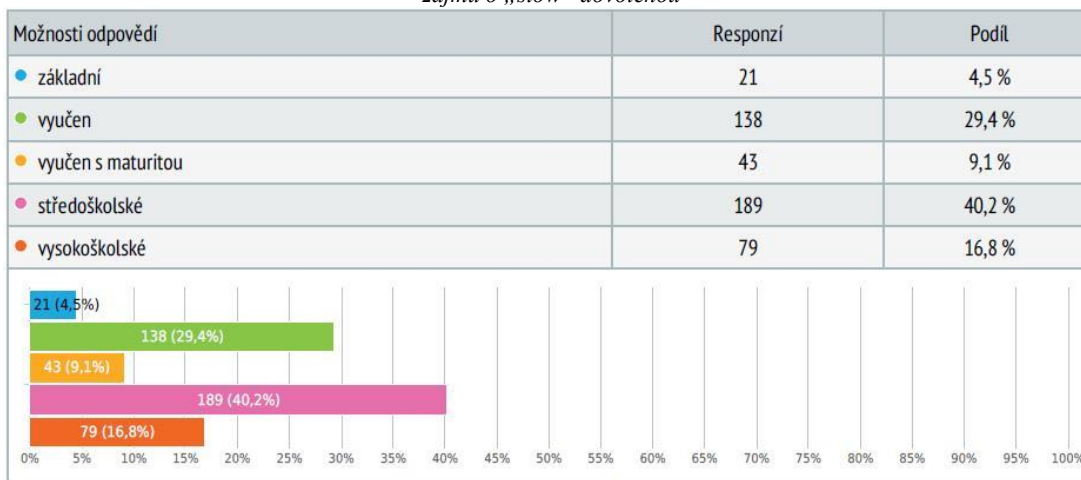
20. Věkové rozmezí respondentů – věk respondentů se nejčastěji pohyboval v rozmezí 36-45 let – 39,9 %, 31 % bylo ve věku 46-65 let, 22,3 % dotázaných bylo ve věku 26-35 let, 4,6 % ve věku 15-25 let a nejméně početnou skupinu tvořili respondenti ve věku 66 a více let a to 2,1 %.

Obrázek 22: Frekvence responzí na otázku „Do jaké věkové skupiny spadá Váš věk?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



21. Vzdělání respondentů – u otázky dosaženého vzdělání převažují respondenti se středoškolským vzděláním – 40,2 %, následují respondenti s vyučením – 29,4 %, dále vysokoškoláci 16,8 % dotázaných, 9,1 % je vyučeno s maturitou a 4,5 % respondentů má vzdělání základní.

Obrázek 23: Frekvence responzí na otázku „Jaké je Vaše dosažené vzdělání?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



22. **Pohlaví respondentů** – 90,2 % všech respondentů představují ženy a pouze 9,8 % představují muži.

Obrázek 24: Frekvence responzí na otázku „Jaké je Vaše pohlaví?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou



23. **Bydliště respondentů** – respondenti pocházejí z následujících krajů – řazeno sestupně: Královéhradecký 13 %, Středočeský 12,7 %, Pardubický i Ústecký kraj shodně 9,8 %, Moravskoslezský 9,6 %, Jihomoravský 7,9 %, Praha 5,7 %, Jihočeský 5,1 %, Olomoucký a Zlínský shodně 4,7 %, Vysočina 4,5 %, Liberecký 3,8 %, Karlovarský 3,4 %, Plzeňský 2,6 %.

Shrnutí získaných výsledků

Z výše uvedených procentuálních výsledků vyplývají následující základní charakteristiky. Většina potenciálních návštěvníků Kladského pomezí:

- není striktně vyhraněna ve výběru aktivit, naopak vykazuje v tomto ohledu značnou variabilitu, přičemž podstatným očekávaným efektem trávení jejich volného času v podobě dovolené je **odpočinout si**,
- upřednostňuje pro trávení své dovolené, takovou destinaci, která disponuje především **přírodním bohatstvím** a nabídkou atraktivit v podobě hradů, zámků atd. Důležitou roli hraje i pestrá nabídka místní gastronomie a skutečnost, o jaký typ destinace se jedná, zda o klidný venkov či naopak rušné město,
- cestuje jako **rodina s dětmi a jako pár**,
- s největší pravděpodobností využije možnost poznání **místní gastronomie, tradic, řemesel**, zvyků a produktů,
- upřednostňuje dovolenou, kdy může **klidným tempem** poznávat destinaci a skutečně si kvalitně odpočinout. Tedy volí dovolenou beze spěchu,
- vyhledává turisticky nepřetížená místa,
- by uvítala nabídku **objevování** nových zajímavých míst destinace, tzn., nepřijela by tedy pouze za poznáním hlavních, nejvíce propagovaných a často turisticky přetížených atraktivit,

- by k návštěvě turistické oblasti Kladského pomezí nejvíce motivovala její jedinečnost s komplexností nabídky reprezentovaná především **zachovalou přírodou a krajinou** (CHKO Broumovsko, Adršpašsko-teplické skály, stolové hory s pískovcovými útvary atd.), Babiččiným údolím, bohatou nabídkou rozhledem a výhledů do krajiny, poměrně hojně zastoupenými hrady a zámky, zachovalým autentickým **venkovem**, bohatou historií a unikátními stavbami v podobě Broumovského kláštera a hojně zastoupenou nabídkou poznávání vojenská historie, přičemž by jich více než polovina využila nabídku služeb průvodce po uvedených přírodních a dalších zajímavostech Kladského pomezí,
- je uvědomělých a zvažuje dopad volby své dovolené na **životní prostředí**,
- se nejčastěji **ubytovává** v penzionech, dále často volí chaty a chalupy, následují návštěvníci upřednostňující hotel a ubytování v apartmánech, přičemž upřednostňuje ubytovací zařízení s možností vlastního vaření, považuje za důležitý individuální přístup ubytovatele, jeho pomoc při poznávání regionu (kvalita služeb a personálu), jeho přístup k životnímu prostředí,
- přemýšlí o **potravinách**, jejich původu a kvalitě, které na dovolené konzumuje a to nejen v ubytovacích zařízeních, ale v restauracích, přičemž by navštívila takové restaurace, které spolupracují s místními farmáři a používají k přípravě pokrmů jejich potraviny a suroviny. Celkově by ráda poznala jak „chutná“ Kladské pomezí a podnikla miniexkurze u **lokálních producentů** potravin (farmářů, ekologicky hospodařících zemědělců apod.),
- je velice **variabilní ve způsobu cestování** po Kladském pomezí, přičemž nejčastěji by cestovala autem, pěšky a podstatná část na kole, velmi často by způsoby dopravy kombinovala, přičemž nejčastější kombinací je automobil, kolo a pěšky,
- představuje z pohledu osobních údajů populaci ve zhruba produktivním věku 26–65 let s nejpočetnější skupinou ve věkovém rozmezí 36–45 let, která odpovídá rodinám s dětmi. Nejčastějším dosaženým vzděláním je vzdělání středoškolské, nemalou část představují vyučení a následují je vysokoškoláci a naprostou většinu osob, které odpovídaly, tvoří ženy, místem bydliště nejčastěji z Královéhradeckého a Středočeského kraje, které jsou následovány krajem Pardubickým, Ústeckým a Moravskoslezským.

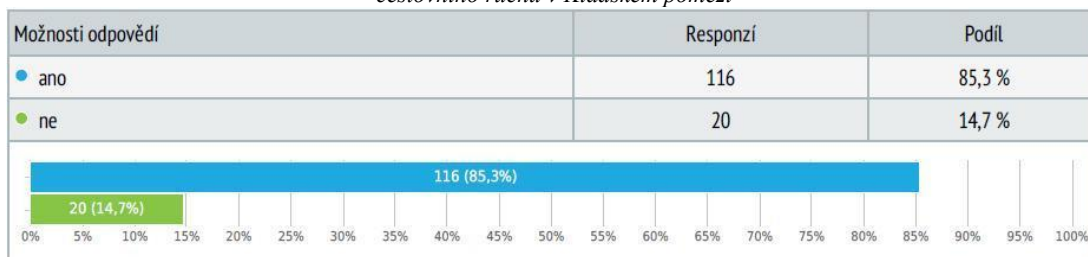
Na základě výše uvedených charakteristik lze konstatovat, že nabídka environmentálně šetrného cestovního ruchu v podobě slow turismu („slow“ dovolené) by se těšila zájmu potenciálních návštěvníků turistické oblasti Kladské pomezí. Výsledky vyhodnocení dotazníkového šetření poukazují na fakt, že odpovědi respondentů korespondují se zájmem o „slow“ dovolenou, neboť jasně vykazují atributy slow turismu.

5.1.2 Průzkum zájmu o vytvoření platformy pro slow turismus v destinaci Kladské pomezí

Z průzkumu vyplynuly následující skutečnosti:

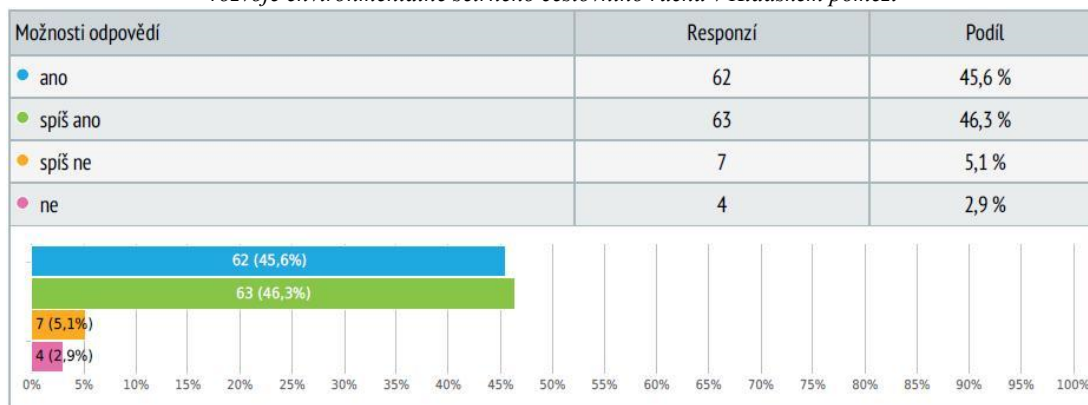
1. **Pojem „slow turismus“** – pro většinu dotazovaných je slow turismus pojmem novým – 85,3 %.

Obrázek 25: Frekvence responzí na otázku „Představuje pro Vás termín slow turismus nový pojem?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



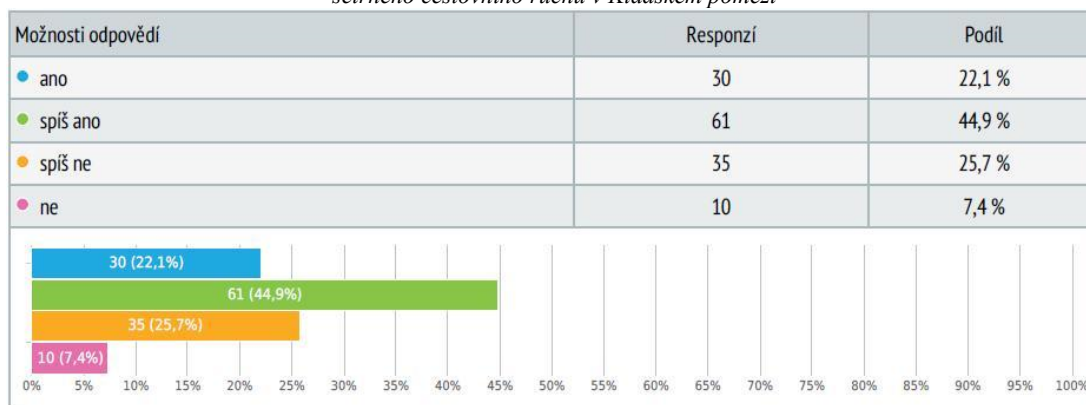
2. **Důležitost rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí** – 46,3 % respondentů považuje rozvoj environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí spíše za důležité téma, za důležité téma jej považuje 45,6 % dotázaných, spíše důležité není pro 5,1 % a za důležité jej nepovažuje 2,9 % respondentů.

Obrázek 26: Frekvence responzí na otázku „Považujete otázku rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu za důležité téma?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



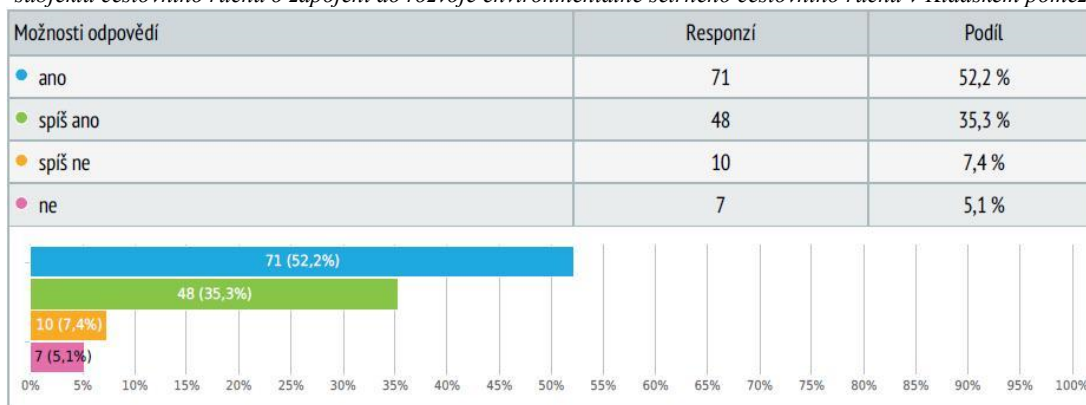
3. **Účast na rozvoji** – pro 44,9 % respondentů by byla možnost podílet se na takovém rozvoji spíše zajímavou myšlenkou, 25,7 % dotazovaných by taková možnost spíše nezajímala, 22,1 % respondentů by určitě zajímala možnost podílet se na rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu v jejich regionu a pro 7,4 % by nebylo podílení se na takovém rozvoji zajímavou záležitostí.

Obrázek 27: Frekvence responzí na otázku „Byla by pro Vás zajímavá možnost podílet se na takovém rozvoji?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



4. **Přínos pro vlastní společnost** – většina tj. 52,2 % dotazovaných subjektů cestovního ruchu v Kladském pomezí vnímá rozvoj cestovního ruchu šetrného k životnímu prostředí jako přínos nejen pro samotnou destinaci Kladské pomezí, ale i pro vlastní společnost či instituci, 35,3 % takový rozvoj vnímá podobně, tedy spíše i jako přínos pro vlastní společnost, 7,4 % jej tak spíše nevnímá a 5,1 % je jako přínos i pro vlastní společnost či instituci nevnímá vůbec.

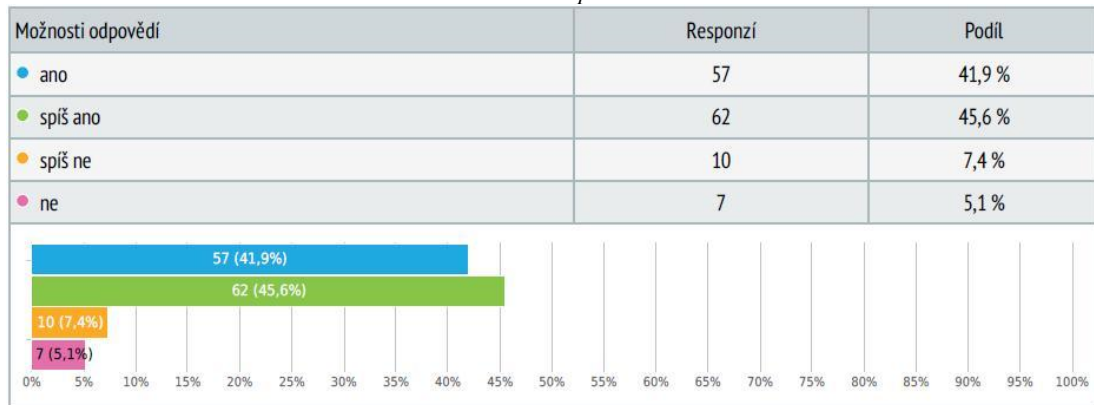
Obrázek 28: Frekvence responzí na otázku „Vnímáte rozvoj cestovního ruchu šetrného k životnímu prostředí jako přínos nejen pro Kladské pomezí, ale i pro Vaši společnost či instituci?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



5. **Ochota k zlepšování služeb** – 45,6 % respondentů by spíše bylo ochotno zlepšit či upravit vlastní činnost / poskytování služeb ve smyslu přispění rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí (např. zapojení do projektu „Cyklisté vítání“, získání certifikátu

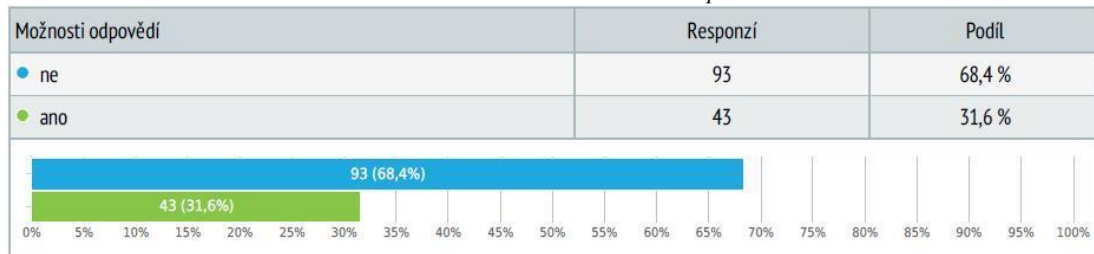
„Environmentálně šetrná služba“, vzdělávání se v oblasti šetrného cestovního ruchu, zlepšení vlastní znalosti regionu, spolupráce s lokálními producenty potravin, atd.), 41,9 % dotazovaných by bylo určitě ochotných podniknout takovou změnu, 7,4 % respondentů by k takové změně spíše nepřistoupilo a 5,1 % by nebylo ochotno své služby či činnost v tomto smyslu zlepšovat.

Obrázek 29: Frekvence responzí na otázku „Byl/a byste ochoten/na zlepšit či upravit svoji činnost/služby, abyste přispěla k rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



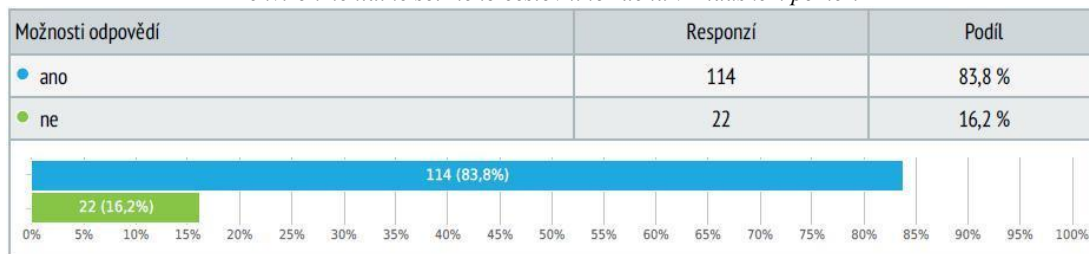
6. **Překážky v zlepšování služeb** – pro 68,4 % dotázaných neexistují překážky, které by jim ve zlepšování služeb/činnosti bránily, pro 31,6 % respondentů překážky existují a to nejčastěji v podobě nedostatku času.

Obrázek 30: Frekvence responzí na otázku „Existují záležitosti, které by Vám v tom bránily, pokud ano jaké?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



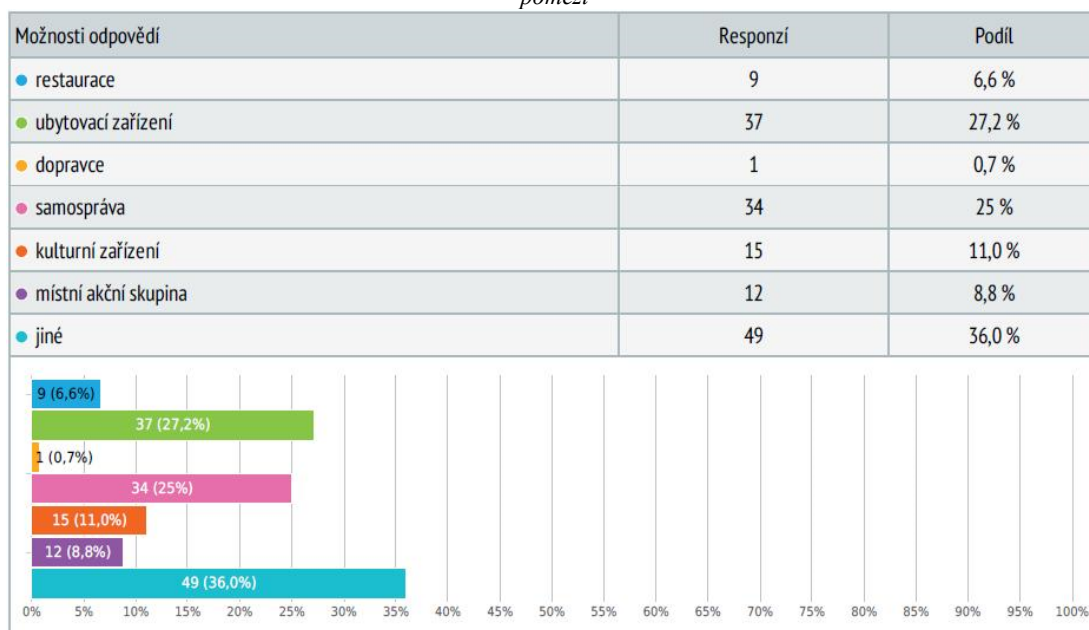
7. **Spolupráce** – naprostá většina dotazovaných tj. 83 % by byla ochotna spolupracovat s ostatními subjekty cestovního ruchu v destinaci, 16,2 % by k takové spolupráci ochotná nebyla

Obrázek 31: Frekvence responzí na otázku „Byl/a byste ochoten/na spolupracovat s ostatními subjekty cestovního ruchu?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



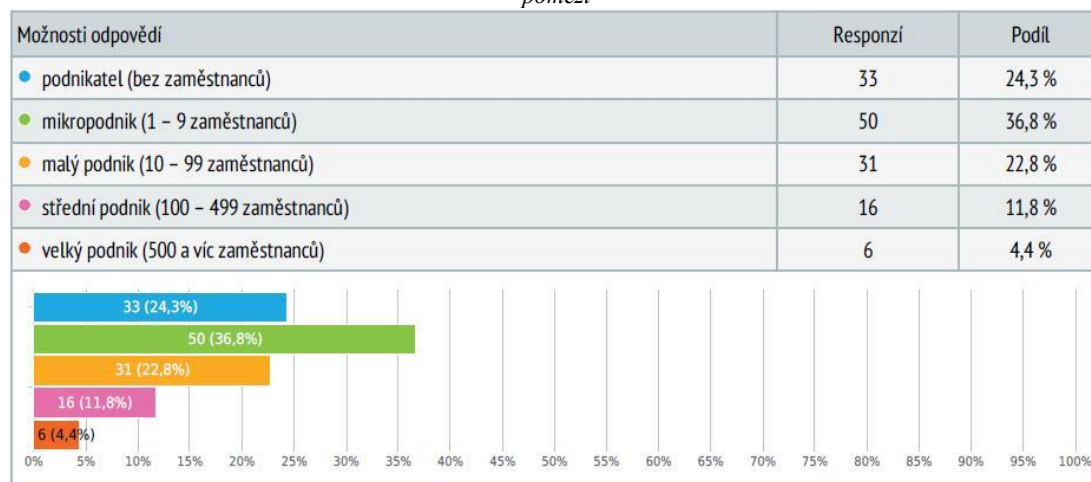
8. **Typy subjektů cestovního ruchu** – 36 % dotazovaných subjektů cestovního ruchu představují organizace zařazené do kategorie jiné (spolky, farmy, školská zařízení, wellness, cestovní agentury, muzea, informační centra, obchody, občerstvení a další podnikatelé), 27,2 % tvoří ubytovací zařízení, 25 % představují samosprávy, 11 % kulturní zařízení, 8,8 % místní akční skupiny, 6,6 % tvoří restaurace a 0,7 % představují dopravci.

Obrázek 32: Frekvence responzí na otázku „Jaký typ subjektu reprezentujete?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



9. **Velikost subjektů** – mikropodniky s 1–9 zaměstnanci představují 36,8 % dotazovaných, 24,3 % jsou podnikatelé bez zaměstnanců, 22,8 % malé podniky s 10–99 zaměstnanci, 11,8 % je reprezentováno středními podniky se 100–499 zaměstnanci a 4,4 % tvoří velké podniky s více než 500 zaměstnanci.

Obrázek 33: Frekvence odpovědí na otázku „Jaká je velikost Vašeho subjektu?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



10. **Místo působení subjektů** – většina respondentů tj. 22,4 % provozuje svoji činnost v Náchodě a blízkém okolí, 12,7 % dotazovaných působí na Broumovsku, v České Skalici, Červeném Kostelci a jejich blízkém okolí působí 11,2 % respondentů, procentuální zastoupení 10,4 % vykazují Nové Město nad Metují a shodně též 10,4 % Hronov a jeho okolí, 9,7 % dotazovaných provozuje svoji činnost v Polici nad Metují a jejím okolí a 7,5 % respondentů působí v Podkrkonoší – Malých Svatoňovicích, Úpici, Rtyni v Podkrkonoší, Havlovicích a jejich blízkém okolí.

Shrnutí získaných výsledků

Z výše uvedených procentuálních výsledků vyplývají následující základní charakteristiky. Většina subjektů cestovního ruchu v Kladském pomezí:

- považuje rozvoj environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí za **důležité téma**, je **ochotna spolupracovat** s ostatními subjekty cestovního ruchu a je pro ni zajímavá možnost **podílení** se na takovém rozvoji, přičemž vnímá rozvoj cestovního ruchu šetrného k životnímu prostředí jako **přínos** nejen pro samotnou destinaci Kladské pomezí, ale i pro vlastní společnost či instituci. Je **ochotna zlepšit** či upravit vlastní činnost/poskytování služeb, aby přispěla k rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu v regionu, přičemž pro ni **neexistují překážky**, které by ji ve zlepšování vlastní činnosti bránily. Pojem slow turismus je, pro většinu subjektů cestovního ruchu v řešené destinaci, pojmem novým,
- která se k řešené problematice byla ochotna vyjádřit je reprezentována širokým spektrem subjektů např. spolky, farmy, školská zařízení, wellness, cestovní

agentury, muzea, informační centra, obchody, občerstvení a další podnikatelé, následně specifickým okruhem podnikatelů a to z oblasti ubytování, dále oblast samosprávy, následována kulturními zařízeními a místními akčními skupinami. Překvapivě nízké procento subjektů je tvořeno restauracemi a dopravci,

- k otázce rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v podobě slow turismu se vyjádřily především **mikropodniky**, podstatnou část tvoří podnikatelé bez zaměstnanců, podobně početnou skupinou jsou zastoupeny malé podniky, přičemž střední podniky představují již podstatně menší skupinu a nejmenší skupinu, která se k řešené problematice vyjádřila je tvořena velkými podniky. Nejvýznamnější část subjektů, které se k danému tématu vyslovily, působí v Náchodě a jeho blízkém okolí a dále (sestupně řazeno) na Broumovsku, v České Skalici a Červeném Kostelci a jejich blízkém okolí, v Novém Městě nad Metují a shodně v Hronově a jeho okolí, dále v Polici nad Metují a jejím okolí a nejméně početnou skupinu tvoří subjekty působící v Podkrkonoší – Malých Svatoňovicích, Úpici, Rtyni v Podkrkonoší, Havlovicích a jejich blízkém okolí.

Na základě výše uvedených charakteristik lze konstatovat, že široké spektrum subjektů cestovního ruchu působících napříč celou turistickou oblastí Kladské pomezí projevilo zájem o rozvoj environmentálně šetrného cestovního ruchu a s ním spojenou možnost podílení se na vytvoření platformy pro slow turismus v tomto regionu.

5.2 Návrhová část

Na základě skutečnosti, že oba dotazníkové průzkumy prokázaly reálnost rozvoje slow turismu v Kladském pomezí, byl proveden průzkum současného stavu nabídky přírodních, kulturních a historických zajímavostí v regionu. Dále byl proveden průzkum nabídky služeb v oblasti ubytování a stravování a dalších služeb v cestovním ruchu a na základě vlastní zkušenosti a recenzí vyhodnocena jejich kvalita. Následně byla pro vypracování návrhu vybrána pouze kvalitní a doporučovaná zařízení. Na základě těchto průzkumů vznikl níže detailněji rozpracovaný návrh rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu pro turistickou oblast Kladské pomezí, který je v souladu s letošní marketingovou strategií pro rozvoj cestovního ruchu v Kladském pomezí, a se sestává z níže uvedených dílčích návrhů. K návrhu byly vytvořeny nové webové stránky podrobně popsané v kapitole 4.3.1.2 Webové stránky „Kouty Kladského pomezí“.

5.2.1 Rozčlenění turistické oblasti Kladské pomezí na 10 „Koutů“

Kouty Kladské pomezí jsou sestaveny z následujících území, měst a jejich nejbližšího okolí:

1. Náchod
2. Hronov, Stárvov
3. Broumov
4. Nové Město nad Metují
5. Police nad Metují
6. Teplice nad Metují, Adršpach
7. Česká Skalice, Červený Kostelec

8. Jaroměř
9. Úpice, Malé Svatoňovice, Havlovice, Rtně v Podkrkonoší
10. Polská strana Kladského pomezí

Konceptem členění na „Kouty“ Kladského pomezí je motivace návštěvníka k environmentálně šetrnému chování v rámci trávení volného času v podobě dovolené, motivace k volbě delší dovolené a k návratu návštěvníka do destinace k objevování dalších jejích koutů, nejlépe k poznání všech deseti. Dále motivace k volbám šetrným k životnímu prostředí (v oblasti cestování po destinaci, výběru ubytovacích a stravovacích zařízení). Každý kout byl sestaven tak, aby disponoval možnostmi realizace těchto atributů slow turismu:

- **Slow cestování** po dané koutě – krátké vzdálenosti atraktivit umožňují cestování po zvoleném koutě formou šetrnou k životnímu prostředí. Všechny přesuny mezi místy zájmu jsou koncipovány tak, aby nevytvářela nutnost použití automobilu.
- **Možnost poznání opravdovosti – autenticity** daného kouta díky nabídce kvalitních regionálních potravin, možnosti konzumace kvalitních místních jídel, díky možnosti poznání místních řemesel a tradic. Každý kout nabízí zajímavosti, které návštěvníkovi přiblíží zdejší historii, zavedou jej do míst k objevování přírodních krás a obohatí jej o kulturní zážitky.
- **Trávení volného času beze spěchu** – nabídka menšího množství zajímavostí, jejichž dosažení a poznání není časově náročné a přitom zajistí poznání daného koutu v jeho jedinečnosti.

5.2.1.1 Kout 1 – Náchod

Nabídka zajímavostí v koutě Náchod a nejbližší okolí:

- 3 naučné stezky s tematikou vojenské historie: naučná stezka Běloves po československém opevnění z let 1936-38 ; naučná stezka Náchod – Vysokov – Václavice 1866 (prusko-rakouské války); naučná stezka Pevnost Dobrošov
- Pivovar Primátor – možnost exkurzí a ochutnávek náchodského piva oceňovaného i ve světě.
- Pevnost Dobrošov a Březinka – za poznáním vojenské historie.
- Jiráskova Chata na Dobrošově – rozhledna s výhledy do dalekého kraje, architektura Dušana Jurkoviče, restaurace s místní kuchyní, pohledy na přehradu Rozkoš.
- Vojenský hřbitov v zámecké aleji – za historií r. 1866.
- Zámek Náchod.
- Muzeum Náchod.
- Stolová hora Bor – dominanta této oblasti s výhledy po Náchodsku.
- Prameník minerálky Ida v bývalých lázních v Bělovsi – možnost ochutnávky zdejší minerální vody.
- Škvoreckého lavička a kostel sv. Vavřince na náměstí T. G. M. v Náchodě.
- Muzeum starožitných kočárek, panenek a listin.

Nabídka kvalitního stravování:

- Hotel U Beránka – náměstí Náchod.
- Jiráskova Chata – Dobrošov.
- U Slovana – náměstí Náchod.
- Pizzeria Galleria – náměstí Náchod.

- Hospůdka v Bražci.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Obchůdek „Mlsná farmářka“ s lokálními potravinami a pochoutkami s kvalitou od místních farmářů a producentů.
- Farma "U Lofů" ve Velkém Poříčí – možnost zakoupení čerstvého mléka z jejich automatu na mléko.
- Farma Šimek na Pavlišově – možnost zakoupení čerstvého mléka přímo na farmě.
- Lázeňská cukrárna s výbornými domácími zákusky.
- Farmářské trhy na náměstí T. G. M. v Náchodě pravidelně každou středu.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Penzion Bor – (půjčovna kol, koně, masáže, zdravá strava) – Náchod-Malé Poříčí.
- Penzion Kylarův statek (jízdy na koni) – Náchod-Běloves.
- Hotel Tommy (wellness) – Náchod-Babí.
- Penzion Tereza – Náchod-Dolní Radechová.
- Apartmán na Bubnu – Náchod-Lipí.

5.2.1.2 Kout 2 – Hronov, Stárkov

Nabídka zajímavostí v koutě Náchod a nejbližší okolí:

- Naučná stezka "U nás".
- Medová naučná stezka.
- Kostel Všech svatých.
- Jiráskův rodný domek.
- Jiráskovo divadlo.
- Interaktivní muzeum chytré zábavy „Pod čepicí“ (bude nově otevřeno začátkem r. 2016).
- Rozhledna Na Signálu – Slavíkov.
- Kostel sv. Josefa a křížová cesta – Stárkov.
- Mlýn Dřevíček.
- Ranch Gallop (sruby, koně, bizoni).

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace Obecní dům – Velké Poříčí.
- Staročeská Hospůdka – Velké Poříčí.
- Řeznická bašta – Hronov náměstí.
- Restaurace U Medvěda – Stárkov náměstí.
- Hospoda U papouška – Malá Čermná.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Včelí farma Rokytník.
- Westernový ranč – Jívka, Dolní Verněřovice.
- Motokárová dráha – Velký Dřevíč.
- Zdravá výživa Hronov.
- Prodejní kavárna Pod křídly anděla (prodej místních řemeslných výrobků – drátenictví, výroba textilních doplňků).

- P. Jirman – Dřevíčský med.
- Drátenice Kateřina Smutná – vlastník certifikátu regionální produkt. Broumovsko – výrobky tradičního drátenictví.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Penzion Motobydlo – (motokárová dráha) – Velký Dřevíč.
- Penzion Bor – (půjčovna kol, koně, masáže, zdravá strava) – Náchod-Malé Poříčí.
- Apartmány Chlívce.
- Roubenka Stárkov.
- Green Valley Park – Stárkov.
- Ranch Gallop (koně, bizoni, sruby) – Vápenka.

5.2.1.3 Kout 3 – Broumov

Nabídka zajímavostí v koutě Broumov a nejbližší okolí:

- Naučné stezky: Vesnická památková rezervace Křinice, Lom Rožmitál, "Za příběhy Země".
- Broumovský klášter.
- Broumovské statky.
- Broumovské kostely – architektura bratří Dientzenhoferů.
- Geopark Vižňov.
- Geopark Broumovsko.
- Rozhledna na Ruprechtickém Špičáku.
- Pivovar Opat – exkurze, ochutnávky.
- Vyjíždky na koních Hejtmánkovice.

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace Hotel Veba – Broumov.
- Malý Dům – Ruprechtice.
- Restaurant Gritz – Broumov.
- Restaurace Švejk – Meziměstí.
- Restaurace Alka – Broumov.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Farma Wenet – minizoo.
- Veba – lokální výrobce tkanin, firemní prodejna.
- MaM ovčí farma – ovčí produkty – Šonov u Broumova.
- Farma Martínkovice – mléko, maso, sýry.
- Centrum Walzel – fabrika na zážitky – střelnice, solná jeskyně, lezecká stěna a další aktivity.
- I. Šťovíčková – výrobky z ovčího rouna a tkané výrobky z přírodního materiálu – Křinice
- J. Beran – broušené sklo – Bezděkov nad Metují.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Ubytování na Hradbách.
- U Dvou lípek pod Broumovskými stěnami.
- Penzion Jízdárna Hejtmánkovice.

- Penzion Martínkovice 201.
- Bossa Nova – Božanov.
- Penzion Bara – Božanov.

5.2.1.4 Kout 4 – Nové Město nad Metují

Nabídka zajímavostí v koutě Nové Město nad Metují a nejbližší okolí:

- 5 tras pro Nordic Walking.
- Zámek Nové Město nad Metují.
- Bývalé lázně Rezek, Kaple sv. Barbory s léčivým pramenem.
- Vila na Rezku – architektura Dušana Jurkoviče.
- Vyhlídky (Juránkova, Klosova, Dvořáčkova a další).
- Obora se zvěří – jeleni, divoká prasata.
- Most spojující zámecké zahrady – architektura D. Jurkoviče.
- Městské muzeum.
- Peklo a Bartoňova útulna – architektura D. Jurkoviče.

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace U Bětky – Slavoňov.
- Zámek bar.
- Restaurant Dům č. 14.
- Restaurace u Truněčků.
- Stop restaurant.
- U Holubů.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Farmářský obchod Stodola.
- P. Zelený – prodej domácího medu.
- Eva Tatoušková – výroba lidových krojů.
- Jelení farma U Dašků.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Ubytování na Zámku.
- Penzion Na Hradčanech.
- Chaloupka na Skále.
- Novoměstský penzion.
- Hotel Rajská zahrada.

5.2.1.5 Kout 5 – Police nad Metují

Nabídka zajímavostí v koutě Police nad Metují a nejbližší okolí:

- Naučná stezka „Vlastivědná stezka řídicího učitele Jaroslava Petra“.
- Muzeum stavebnice Merkur.
- Stará barokní roubená škola "Dřevěnka" z r. 1785.
- Muzeum papírových modelů.
- Kaple Hvězda – architektura K. I. Dietzenhofer.
- Stolová hora Ostaš – výhledy do krajiny Kladského pomezí.
- Dřevěná kaplička – Suchý Důl.
- Naučná stezka po zjeveních panny Marie – Suchý Důl.
- Slavenská vyhlídka – výhledy do Broumovských stěn.

- Polický Quest (hra podobná šipkované) – start v informačním centru

Nabídka kvalitního stravování:

- U Lidmanů – Machovská Lhota.
- Žďárská hospůdka – Žďár nad Metují.
- Restaurace Pellyho domy.
- Pizzeria Janeba.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- P. Zítka – ručně tkaný textil (kanafas, žakár).
- Statek Tilia – prodej chleba, džemů, zeleniny.
- Statek Vávrovi – med, sezonně zelenina.
- Kvičerovská pekárna – regionální produkty.
- BB Kavárna

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Penzion 65.
- Ubytování Fanuška.
- Ubytování Zámeček.
- Penzion Brillia.
- Penzion Selský Dvůr.
- Ranch Gallop – (koně, bizoni, sruby).

5.2.1.6 Kout 6 – Teplice nad Metují, Adršpach

Nabídka zajímavostí v koutě Teplice nad Metují, Adršpach a nejbližší okolí:

- 2 naučné stezky: „Naučná stezka Josefa Vavrouška“ a naučná stezka „Bischofstein-Skály“.
- „Tomíkova dobrodružná cesta“ – hra v přírodě ve stylu šipkované.
- Světový unikát Ivanitská poustevna s poutním kostelem – varhanní koncerty.
- Zámek Adršpach a první horolezecké muzeum v ČR.
- Zámeček Bischofstein a zřícenina Hradu Skály.
- Rozhledna Na Čápu.
- Vyjížďky na koních Vernéřovice.
- Hucul Ranch Adršpach.
- Adršpašsko-teplické skály – nejlépe mimo hlavní sezónu nebo ve všední dny.

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace a penzion Kamínek.
- Restaurace a penzion Rybárna.
- Restaurace a hotel Orlík.
- Restaurace a hotel Javor.
- Občerstvení U Peňáka.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Ekofarma Vlkovi.
- Farma Tůmovi – výrobky z vlny a proutí.
- Regionální produkt z Teplic nad Metují – Horalské trubičky – p. Stěna.
- Ekofarma Bošina.

- Penzion Bodisch – výroba ručně tkaných bavlněných kobereců – Bohdašín/Teplice nad Metují

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Apartmány Ve Mlýně.
- Penzion Adršpach.
- Chalupa Relax – Jiráskovy Skály.
- Apartmány Kovárna – Zdoňov.
- Penzion St. Florian – Zdoňov.

5.2.1.7 Kout 7 – Česká Skalice, Červený Kostelec

Nabídka zajímavostí v koutě Česká Skalice, Červený Kostelec a nejbližší okolí:

- 8 naučných stezek: „Babiččino údolí“, „Česká Skalice-Svinišťany-Josefov 1866“, „Naučná stezka Jakuba Míly“, „City Walk“, „Justynčina stezka“, „Cesta stromů“, „Ovocná naučná stezka“, „Po stopách erbu zlatého třmene“.
- Cyklistický okruh Boženy Němcové.
- Zámek Ratibořice.
- Městský dům Boženy Němcové v Červeném Kostelci.
- Kostel Sv. Jakuba Většího v Červeném Kostelci.
- Památník vysílačky Libuše a Krucifix u Devíti Křížů.
- Červenokostelecké rybníky – Špínka, Brodský, Čermák a další.
- Přírodní rezervace Dubno.
- Přehrada Rozkoš.
- Skalákova studánka – Zbečník/Maternice.
- Vila Čerych – Česká Skalice.
- Národní přírodní rezervace Babiččino údolí.
- Zřícenina Hradu Rýzmburk a Vízmburk.
- Rozhledna Žernov.

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace Tropical.
- Restaurace u Pešíků.
- Restaurace Sokolovna.
- Restaurace Babiččina zahrádka.
- Restaurace, Hotel a Ekofarma Rýzmburk.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Zemědělské družstvo Žernov – kozí produkty.
- P. Lexman – Olešnice – ovoce, med.
- Marcela Hovadová – paličkovaná krajka – Červený Kostelec.
- Trees – prodejní zahrada a zahradní kavárna s pochoutkami vyráběnými ze surovin od místních farmářů – Červený Kostelec.
- Ekofarma Rýzmburk – koně, ovce.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Hotel Rýzmburk – Žernov.
- Penzion Habr – Česká Skalice.

- Vila Čerych – Česká Skalice.
- Ubytování Na Statku – Zlích.
- Chaty u Rybníka Brodský – Červený Kostelec.
- Penzion Roubenka – Červený Kostelec.
- Hotel Šrejber – Červený Kostelec.

5.2.1.8 Kout 8 – Jaroměř

Nabídka zajímavostí v koutě Jaroměř a nejbližší okolí:

- 2 naučné stezky: „Netradiční stezka Jaroměřskem“ a „Naučná stezka Josefov-Smiřice-Chlum 1866“.
- Pevnost Josefov – prohlídka podzemí.
- Mariánský sloup M. B. Brauna.
- Železniční muzeum.
- Vojenskohistorické muzeum.
- Boučkovo loutkové divadlo a Pidimuzeum loutkových divadel.
- Lázně Velichovky.
- Kuks – naučná stezka „Betlém-Kuks“.
- Šestajovice – Muzeum motocyklů.

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace Corrado.
- Restaurant Hlavní stráž.
- Restaurant U koule.
- Hostinec Růžovka.
- Café, Bar, Restaurant Romance.
- Pohostinství ve Mlýně – Velichovky (Hustířany).

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Včelařství Jirka – domácí med.
- p. Klíma – cínoví vojáčky.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Penzion Wunch.
- Penzion Expanze.
- Hotel Nová Amerika.
- Penzion U Slunce.
- Penzion Na Faře – Dubenec.

5.2.1.9 Kout 9 – Úpice, Malé Svatoňovice, Havlovice, Rtyň v Podkrkonoší

Nabídka zajímavostí v koutě Úpice, Malé Svatoňovice, Havlovice, Rtyň v Podkrkonoší a nejbližší okolí:

- 5 naučných stezek (hornictví) - „Historická naučná stezka“, „Po hornických památkách Jestřebích hor“, „Po stopách hornictví“, poznávací okruh „U nás“, „Za krásami lesoparku Dlouhé záhony“
- Lom Krákorka/U Devíti Křížů – těžba bílého pískovce.
- Rozhledna Žaltman.
- Zvonice ve Rtyni v Podkrkonoší.

- Muzeum Bratří Čapků v Malých Svatoňovicích.
- Mariánský sad (7 kapliček, křížová cesta, Boží hrob).
- Sedmipramenná léčivá studánka.
- Řeka Úpa – jaro – trasa Havlovice-Ratibořice na kánoích.
- Zřícenina Hradu Vízmburk.
- Měděný důl Bohumír – Jívka.

Nabídka kvalitního stravování:

- Restaurace U Bulánka – Batňovice.
- Hotel a restaurace Beránek – Úpice.
- Restaurace U Maršíků – Úpice.
- Kavárna a pizzerie Dášenska – Malé Svatoňovice.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Jiří Brázda – Úpice – koně, ovce, zelenina, ovoce.
- Maso Kazda – značkový fermentovaný Kazdův Lovecký maxi salám.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Hotel Beránek – Úpice.
- U Krtilů – Úpice.
- Městský penzion – Úpice.
- Penzion Jívka – Jívka.
- Chalupa U Šimánků – Rtně v Podkrkonoší.
- Guest House Starý Sedloňov – Velké Svatoňovice/Markoušovice.
- Penzion Berny – Malé Svatoňovice.

5.2.1.10 Kout 10 – Polská strana Kladského pomezí

Nabídka zajímavostí v koutě Polská strana Kladského pomezí a nejbližší okolí:

- Přírodní rezervace a naučná stezka Torfowisko pod Zieleńcem.
- Lázně Kudowa Zdrój a zdejší Muzeum řemesel, Muzeum žab, Muzeum hraček, Kaple lebek.
- Ekocentrum Kudowa Zdrój.
- Pstrazne – Muzeum lidové architektury.
- Lázně Duszniki Zdrój – Muzeum papírnictví.
- Lázně Polanica Zdrój.
- Wambierzyce – poutní místo, barokní bazilika, pohyblivý betlém, skanzen, malé zoo.
- Rozhledna Suszynka Radkow.
- Pasterka, Hejšovina
- Klodzko – Kladská pevnost, podzemní turistické trasy
- Karlow – Bledne Skaly – skalní město – nejlépe mimo hlavní sezónu nebo ve všední dny.
- Muzeum zápalek v Bystrzyci Klodzké.

Nabídka kvalitního stravování:

- U Malego Belga – Duszniki Zdrój.
- Motocesta u Pavla – Náchod Běloves.
- Restauracja Sjesta – Kudowa Zdrój.

- Polskie Smaki – Polanice Zdrój.

Nabídka kvalitních lokálních potravin a speciálních míst:

- Smazalnia Ryb „U Andrzeja“.
- Rancho Montana – jízda na koni.
- Hospodářství Urszuli i Bogusława Gorczyńskich – „Stezka mizejících řemesel“, ptačí minizoo, ukázky pečení chleba, hrčířská dílna – Kudowa Zdrój.

Nabídka kvalitního ubytování s individuálním přístupem a kvalitním personálem a poskytovanými službami:

- Penzion Bor – (půjčovna kol, koně, masáže, zdravá strava) – Náchod-Malé Poříčí.
- Zagroda Rekreacyjna (agroturistika) – Polanica Zdrój.
- Apartament Kudowa Zdrój – Slone.
- Villa Cam In Ski – Duszniky Zdrój.
- Szwajcarka – Kudowa Zdrój.
- Villa Kapris – Kudowa Zdrój.
- Willa Pod Debami – Kudowa Zdrój.

K **financování** této rozvojové aktivity, ve smyslu marketingu a propagace návrhu rozvoje slow turismu s názvem „Go Slow Kladské pomezí“ spočívajícím v marketingovém členění na „Kouty Kladského pomezí“ (provoz webových stránek, tvorba propagačních materiálů, účast na veletrzích cestovního ruchu, komplexní tvora image destinace apod.), se nabízí možnost využití Fondu mikroprojektů v rámci česko-polské přeshraniční spolupráce (INTERREG V-A Česká republika – Polsko 2014-2020). (Euroregion Glacensis 2015) nebo krajských dotací (Královéhradecký kraj – dotační oblast – Cestovní ruch 2016 – dotační program – Podpora činnosti a rozvoje destinační společnosti). (Královéhradecký kraj 2015).

5.2.2 Miniexkurze na farmách

Na základě výsledků průzkumu zájmu o slow turismus v Kladském pomezí, které potvrdily zájem o miniexkurze do místních farem, produkujejících lokální potraviny, navrhuji začlenit do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v regionu umožnění miniexkurzí do farem tohoto typu. Miniexkurzí je chápáno krátké představení firmy, jejího sortimentu, ale především „životního příběhu“ výrobků, představení cesty produktů z pole na stůl (rostlinná výroba) nebo z pastvy na stůl (živočišná výroba) s důrazem na ekologické aspekty pěstování plodin a chovu domácích zvířat včetně jejich welfare. Za přínos takových miniexkurzí považuji nejen uspokojení poptávky potenciální návštěvníků Kladského pomezí, ale rovněž určitou osvětu v oblasti ekologického zemědělství, environmentálně šetrné a udržitelné produkce potravin a především rozšíření povědomí o smysluplnosti a důležitosti takového přístupu k zemědělskému hospodaření, životnímu prostředí a lidskému zdraví. Za nutnost považuji zlepšení vzhledu farem, které jsou bohužel často neatraktivního vzhledu. Nejedná se pouze o stav budov samotných, ale především o neudržované okolí statků a farem. U mnohým z nich by stačil ke zlepšení vzhledu a prvního dojmu pouhý úklid nepořádku. Dle výsledků průzkumu zájmu subjektů cestovního ruchu o vytvoření platformy pro slow turismus v řešené turistické oblasti je většina subjektů ochotna zlepšit svoji činnost či služby, aby přispěla k rozvoji

environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí. Zlepšení tohoto stavu je tedy reálné.

Ohledně finančně náročnějších oprav a údržby starých budov se nabízí možnost **financování** například pomocí Fondu mikroprojektů v rámci česko-polské přeshraniční spolupráce (INTERREG V-A Česká republika – Polsko 2014– 2020). (Euroregion Glacensis 2015) či s využitím krajských dotací (Královéhradecký kraj – dotační oblast – Program obnovy venkova – dotační program – Obnova a údržba venkovské zástavby a občanské vybavenosti nebo dotační oblast – Životní prostředí a zemědělství 2015 – dotační program – Propagace životního prostředí a zemědělství.) (Královéhradecký kraj 2015).

5.2.3 Nabídka služeb průvodce

Na základě výsledků průzkumu zájmu o slow turismus v Kladském pomezí, které prokázaly zájem více než poloviny potenciálních návštěvníků o služby průvodce po přírodních a dalších zajímavostech této turistické oblasti, přičemž naprostou většinu zajímá poznání zdejšího přírodního bohatství a též řemesel a tradic, navrhuji vytvoření nových pracovních míst v podobě odborných průvodců po maloplošných i velkoplošných zvláště chráněných územích a po místech provozování tradičních řemesel v Kladském pomezí (výrobky tradičního drátenictví v Hronově, ruční tkaní koberců v Bezděkově, včelařství ve Dřevíči, Rokytníku, Jaroměři, umělecké kovářství v Hronově, paličkování krajek v Červeném Kostelci, tradiční výrobky z vlny a proutí v Teplicích nad Metují, výroba lidových krojů v Novém Městě nad Metují, tradiční výroba kanafasu a žakárového textilu v Polici nad Metují, výroba cínových vojáčků v Jaroměři, výroba ručně tkaných bavlněných koberců v Bohdašíně/Teplicích nad Metují, ukázky pečení chleba a hrnčířská dílna v Kudově Zdrój apod.).

K **financování** této rozvojové aktivity se nabízí možnost využití Fondu mikroprojektů v rámci česko-polské přeshraniční spolupráce (INTERREG V-A Česká republika – Polsko 2014-2020). (Euroregion Glacensis 2015) nebo krajských dotací (Královéhradecký kraj – dotační oblast – Životní prostředí a zemědělství 2015 – dotační program – Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta). (Královéhradecký kraj 2015) či z Evropského sociálního fondu – OP Zaměstnanost (investiční priorita 3 Prioritní osy 2 – Strategie komunitně vedeného místního rozvoje – Specifický cíl 2.3.1: Zvýšit zapojení lokálních aktérů do řešení problémů nezaměstnanosti a sociálního začleňování ve venkovských oblastech). (MPSV ČR 2015).

5.2.4 Naučné stezky po MZCHÚ a EVL

Vzhledem k velkému zájmu potenciálních návštěvníků Kladského pomezí o poznávání zdejšího přírodního bohatství, jež vyplývá z provedeného průzkumu a vzhledem k bohatému zastoupení EVL a MZCHÚ v řešené oblasti, navrhuji vybudování krátkých naučných stezek po těchto vzácných lokalitách Kladského pomezí. Ideální stav představuje propojení této rozvojové aktivity podporující zvyšování environmentální gramotnosti veřejnosti s výše uvedenými odbornými průvodcovskými službami po MZCHÚ a EVL k zajištění klidu chráněných živočichů žijících a chráněných rostlin rostoucích v těchto lokalitách a k vyloučení rizika jakéhokoliv poškozování daných území. Z pohledu efektivní ochrany přírody bych doporučovala u EVL v podobě pevností Josefov a Dobrošov, které jsou významnými

zimovišti několika chráněných druhů netopýrů, aby byly zváženy dopady prohlídek podzemí v období hibernace netopýrů, neboť jejich vyrušování může vést k vyšší mortalitě⁷. Danou problematiku by měl řešit příslušný orgán ochrany přírody – posoudit ohrožení. Vhodnou alternativou představení těchto zajímavých živočichů je možnost vybudování naučných stezek v okolí pevností poskytujících všechny známé informace ze života těchto živočichů, přičemž by nedocházelo k jejich rušení v podzemí.

Ohledně otázky **financování** této rozvojové aktivity se nabízí možnost využití Fondu mikroprojektů v rámci česko-polské přeshraniční spolupráce (INTERREG V-A Česká republika – Polsko 2014-2020.) (Euroregion Glacensis 2015) nebo krajských dotací (Královéhradecký kraj – dotační oblast – Životní prostředí a zemědělství 2015 – dotační program – Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta). (Královéhradecký kraj 2015).

5.2.5 Přestupní stanice kolo – pěšky

Dle výsledků průzkumu zájmu o slow turismus v Kladském pomezí jsou potenciální návštěvníci této oblasti značně variabilní při volbě cestování pod destinaci a způsoby dopravy často kombinují s preferencí varianty auto + kolo + pěšky. Na základě této skutečnosti navrhuji zhotovení jednoduchých přestupních stanic z kola na pěší přesuny či výstupy. Podobou takové jednoduché přestupní stanice jsou stojany s možností uzamknutí jízdních kol, lavička popř. přístřešek poskytující určité zázemí pro občerstvení či ochranu před nepříznivým počasím. Preferované lokality pro realizaci tohoto rozvojového opatření představují místa situovaná v těsné blízkosti výstupů na: místní hrady (Vízmburk, Rýzmburk, Skály), zámky (Nové Město nad Metují, Náchod, Ratibořice, Zámek Adršpach – horolezecké muzeum), stolové hory a skály (Ostaš a Bor, polská strana Stolových hor – Bledne Skaly, skály Teplice, Adršpach), rozhledny a výhledy do kraje (Čáp, Ruprechtický Špičák, Slavenská vyhlídka), vojenské pevnosti (Dobrošov, Josefov) a před vstupy do MZCHÚ a EVL.

Finanční prostředky k realizaci tohoto rozvojového opatření je možné čerpat z krajských dotací (Královéhradecký kraj – dotační oblast – Program obnovy venkova 2016 – dotační program – Komplexní úprava nebo dovybavení veřejných prostranství a místních komunikací, infrastruktura). (Královéhradecký kraj 2015). Nebo využít možné podpory např. z Fondu mikroprojektů v rámci česko-polské přeshraniční spolupráce (INTERREG V-A Česká republika – Polsko 2014-2020). (Euroregion Glacensis 2015). Dále je možné využít nabídky dotací MMR v podobě Národního programu podpory cestovního ruchu – Podprogram cestování dostupné všem (MMR 2015).

⁷ Pro hibernaci často netopýři vyhledávají místa se stabilní teplotou a vysokou vzdušnou vlhkostí, jakými jsou jeskyně, štoly, sklepy, spáry (skalní, ale i v panelových domech) či hluboké stromové dutiny. Při hibernaci dochází napřed k prudkému a pak pozvolnému upadání do stavu tělesné strnulosti, při níž se snižuje teplota organismu na okolní teplotu (2-8 °C), taktéž se zpomaluje i dechová a tepová frekvence na 1-2 tepy za minutu. V tomto stavu netopýr setrvává přirozeně jeden až tři měsíce, poté se probouzí. Pokud trvá nepřízeň počasí, netopýr se proletí či přestěhuje na jiné zimoviště a opět upadá do hibernace. Celé zimní období, v našich podmínkách asi 6 měsíců, přežívá z podkožních zásob tuku. Přirozeně se za zimu probouzí jednou až třikrát, ale je-li rušen, k probuzení dochází častěji, a to mnohdy vede k uhynutí takto rušeného jedince. Při nenadálém probuzení dochází ke ztrátě takového množství živin, které umožňuje 2 až 3 týdny hibernace (Daniel Horáček 2012).

5.2.6 Prodejny a restaurace s nabídkou lokálních farmářských potravin

Vzhledem k velkému zájmu potenciálních návštěvníků Kladského pomezí o lokální potraviny a místní gastronomii, který vyplývá z provedeného průzkumu, navrhuji zprovoznění alespoň jednoho „prodeje ze dvora“ na místních farmách či jedné prodejny lokálních potravin a jedné restaurace připravující jídla z lokální potravin a surovin v každém z deseti „Koutů“ Kladského pomezí. Prodejny lokálních farmářských potravin jsou v provozu zatím pouze ve třech „Koutech“ a to v Náchodě – „Mlsná farmářka“, Novém Městě nad Metují – „Stodola“ a v Broumově – klášterní kavárna „Café Dientzenhofer“. Zprovozněním nových prodejních míst prezentujících danou lokalitu nabídkou místních potravin a otevřením restaurací nabízejících místní pokrmy připravované z lokálních surovin by navíc vznikla i nová pracovní místa. Vzhledem k výsledkům průzkumu zájmu subjektů cestovního ruchu o vytvoření platformy pro slow turismus v Kladském pomezí v ohledu ochoty většiny subjektů zlepšit své služby, je návrh tohoto rozvojového opatření reálný.

K **financování** této rozvojové aktivity se nabízí možnost využití krajských dotací (Královéhradecký kraj – dotační oblast – Životní prostředí a zemědělství 2015 – dotační program – Propagace životního prostředí a zemědělství nebo Prioritní oblast 1 – Regionální rozvoj a venkov – oblast Inovace – opatření Podnikání a inovace – typová aktivita – Podpora drobných podnikatelů, řemeslné výroby a tradičních výrobků (Královéhradecký kraj 2015) či z Evropského sociálního fondu – OP Zaměstnanost (Investiční priorita 3 Prioritní osy 2 – Strategie komunitně vedeného místního rozvoje – Specifický cíl 2.3.1: Zvýšit zapojení lokálních aktérů do řešení problémů nezaměstnanosti a sociálního začleňování ve venkovských oblastech). (MPSV ČR 2015).

6. Diskuse a doporučení

V rámci diskuze týkající se oblasti rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v turistické oblasti Kladské pomezí považují za důležitá níže uvedená témata.

6.1 Sezónnost a přetížení lokalit

Jeden z mnoha cílů činnosti destinační společnosti představuje **snížení sezónnosti**. Výše uvedené návrhy rozvojových opatření jsou určitým krokem k postupnému plnění tohoto požadavku. Dalším vhodným postupem směrem ke snížení tohoto problému v oblasti cestovního ruchu by mohla být úprava provozu a otevíracích dob místních atraktivit v podobě muzeí, zámků a dalších zařízení ze sezónních prohlídek a dalších aktivit na provoz celoroční a umožnění prohlídek i pro omezené skupiny návštěvníků. S problematikou sezónnosti souvisí další negativní aspekt cestovního ruchu a to **přetížení** určitých lokalit nadměrnou koncentrací turistů během hlavní sezóny. Výše uvedené návrhy rozvojových opatření přispívají k rozptýlu návštěvníků do celé destinace, což je žádoucí právě v době hlavní turistické sezóny. Tím zůstává zachována autenticita míst, která turistickým přetížením ztrácí na své atraktivitě. Jedná se především o NPR Adršpašsko-teplické skály, které naporem turistů trpí. Tato lokalita představuje, jakožto útočiště mnoha chráněných druhů živočichů a rostlin, jedinečné přírodní bohatství.

6.2 Certifikace – zajištění kvality poskytovaných služeb

Dalším problém řešeným často v souvislosti s rozvojem cestovního ruchu je kvalita poskytovaných služeb. Jeden z nástrojů k zajištění kvality služeb představuje certifikace. V rámci zajištění kvality poskytovaných služeb v turistické oblasti Kladské pomezí by bylo možné využít tohoto nástroje a ubytovací a stravovací zařízení tvořící platformu pro slow turismus certifikovat pod značkou „Go Slow Kladské pomezí“. Pověření pracovníci by prováděli roční kontroly těchto zařízení. Při neplnění požadovaných kritérií by byla značka odebrána. Výhodou zapojení uvedených zařízení do certifikačního systému, tedy používání značky „Go Slow Kladské pomezí“ by byla společná propagace v rámci komplexního produktu environmentálně šetrného cestovního ruchu. Zařízení by byl udělen certifikát a přidělena značka po splnění všech požadovaných kritérií a po zaplacení ročního poplatku. Certifikovaná zařízení by musela splňovat určitá kritéria, a to především:

- znalost alespoň 1 světového jazyka,
- znalost regionu,
- přehled o akcích a událostech v regionu,
- zajištění pomoci s plánováním výletů – mapy, brožury týkající se cestovního ruchu v regionu, brožury týkající se propagace lokálních produktů,
- půjčovna sportovních pomůcek (kola, helmy, ...),
- dětské hřiště či koutek,
- používání lokálních potravin a surovin k výrobě jídel a nápojů,
- spolupráce s místními farmáři a dalšími místními výrobci,
- environmentálně šetrný přístup k provozu zařízení,
- klidné a příjemné prostředí interiéru i exteriéru zařízení.

6.2.1 Vytvoření sítě certifikovaných „slow“ ubytovacích a stravovacích zařízení

V současné době Kladské pomezí disponuje určitým množstvím farem, rodinných penzionů či jiných forem ubytování, která vykazují vysokou kvalitu nabízených ubytovacích služeb, znalost alespoň 1 či 2 světových jazyků na dobré komunikativní úrovni, výbornou znalost blízkého okolí a dostatečný přehled o aktuálním dění v Kladské pomezí. Do budoucna považují za důležité, aby se zvýšil počet ubytovacích zařízení, která nabízejí podobně kvalitní služby a mohla být v rámci propagace destinace vytvořena síť „slow“ ubytovacích zařízení. Ubytovací zařízení by poskytovala návštěvníkovi ideální prostředí ke strávení delšího pobytu v destinaci díky individuálnímu přístupu a schopnosti vzbudit v něm touhu po plnějším a intenzivnějším poznání turistické oblasti Kladské pomezí. Zlepšením služeb ve smyslu přispění k rozvoji slow turismu by farmy, penziony či jiné formy ubytování by měly nabízet:

- různé formy „slow“ vyžití, např. jízdu na koni, doporučit cyklistické či pěší výlety do blízkého okolí,
- příjemné a zdravé ubytování v klidném a tichém venkovském prostředí,
- stravu z vlastních popř. lokálních zdrojů (pokud chovají hospodářská zvířata – zajištění jejich welfare),
- možnost vlastního vaření,
- možnost zajištění lokálních potravin a výrobků,
- doporučit „slow“ restaurace či prodejny či místa prodeje regionálních potravin a výrobků,
- zajistit dostupnost informací a propagačních materiálů šetrného cestovního ruchu v Kladské pomezí (brožury, publikace, atd.),
- prezentovat vztah k životnímu prostředí a ekologický přístup k provozu farmy (třídění odpadu, používání přípravků a výrobků s ekoznačkou či alespoň šetrnějších k životnímu prostředí).

Turistická oblast Kladské pomezí disponuje pestrou paletou chutí svých regionálních potravin. Od Jaroměře až po Adršpach vyrábí spoustu farmářů a producentů chutné a kvalitní potraviny jako sýry, tvarohy a jogurty z kozího, ovčího a kravského mléka, výrobky z kysaného mléka, čerstvé mléko, různé druhy chleba, brambory, zelenina, ovoce, med a výrobky z medu (např. medové bonbóny), hovězí a vepřové maso, masné výrobky (paštiky, uzeniny, apod.), čerstvá vejce, džemy, atd. (seznam všech regionálních produktů Kladského pomezí je uveden v příloze na konci této diplomové práce, viz Příloha č. 7 – Seznam regionálních produktů v Kladské pomezí.) V současné době existují farmy, které provozují „prodej ze dvora“ ovšem s minimální či téměř žádnou propagací a návštěvník se o takových farmách většinou nedozví. Neexistuje dostatečné množství prodejen lokálních potravin ani restaurací, které připravují pokrmy hlavně z lokálních potravin. Motivací k rozvoji platformy pro „slow“ stravování v Kladské pomezí by mohl být zájem potenciálních návštěvníků o lokální potraviny a místní gastronomii, který z vyplynul z průzkumu provedeného v rámci této diplomové práce, dále možnosti finanční podpory formou dotací od Královéhradeckého kraje (podpora „prodeje ze dvora“). Následně by mohla být vytvořena síť certifikovaných zařízení „slow“ stravování. Kvalitu poskytovaných služeb v těchto zařízeních by byla zajištěna certifikací. Stravovací zařízení by musela opět splňovat určitá kritéria. Těmito kritérii by bylo především:

- používání lokálních potravin a surovin k výrobě jídel a nápojů,
- spolupráce s místními farmáři a dalšími místními výrobci,
- environmentálně šetrný přístup k provozu restaurace/prodejny,

- klidné a příjemné prostředí interiéru i exteriéru restaurace/prodejny.

Otázkou ovšem zůstává, zda je myšlenka specifické certifikace pro jednu určitou destinaci efektivní a nevznášá zmatek do vnímání označování kvality služeb a výrobků z pohledu návštěvníka destinace a zda není vhodnější volit celostátní či mezinárodní certifikace kvality pro ubytovací a stravovací zařízení.

6.2.2 Vytvoření sítě „Slow Travel“

Dalším doporučením do budoucna je zlepšení variability způsobu cestování po destinaci. Vzhledem ke skutečnosti, která vyplynula z provedeného průzkumu a to, že návštěvníci často kombinují způsoby, jak po destinaci cestují, by bylo vhodné tento trend podpořit a zlepšit podmínky pro přestupy z jednoho druhu dopravy na jiný s důrazem na udržitelné formy dopravy. Měly by být vyvíjeny větší snahy o motivaci návštěvníků k volbě environmentálně šetrného způsobu dopravy při cestování po Kladském pomezí. Řešením by mohla být výstavba či modernizace přestupních terminálů pro veřejnou dopravu a systémů pro přestup na veřejnou dopravu P+R (parkoviště typu „Park and Ride“ – „zaparkuj a jed“), K+R („Kiss and Ride“ – forma kombinované přepravy s návazností individuální automobilové dopravy na veřejnou hromadnou dopravu), B+R („Bike and Ride“ – forma kombinované přepravy s návazností cyklistické dopravy na veřejnou hromadnou dopravu.)⁸ Pro kombinaci cestování na kole a pěšky by mohly být vytvořeny též speciální, hlídané „přestupní stanice“, které by podporovaly nejen jeden z nešetrnějších a zdraví nejprospěšnějších způsobů přemísťování, ale též by vytvořily nová pracovní místa v dané lokalitě.⁹ Následně by mohla být vytvořena síť takových přestupních míst, která by se v rámci propagace Kladského pomezí jako slow destinace zobrazovala v mapách a byla součástí tištěných propagačních materiálů. Budování, modernizace nebo revitalizace takovýchto přestupních míst či terminálů by se nevztahovala nutně pouze na českou část Kladského pomezí, ale zasahovala by i do jeho polské části, čímž by se podpořila česko-polská spolupráce v oblasti dopravy a cestovního ruchu.¹⁰

6.3 Propagace Kladského pomezí

Do budoucna by propagace slow Kladského pomezí jako klidné, pohodové a zdravé destinace by měla probíhat v rámci celkové propagace turistické oblasti Kladské pomezí pod vedením destinační společnosti Kladského pomezí, tj. společností Branka o.p.s. – viz Destinační management. Forma propagace by zahrnovala například:

- aktualizace webových stránek s důrazem na slow profil destinace,
- tvorba balíčků s tematikou v rámci slow profilu destinace,
- propojení vytvořených slow sítí s Google Maps a mapy.cz,
- nová podoba tištěných brožur do infocenter v Kladském pomezí a okolních turistických regionů,
- propagace Kladského pomezí jako slow destinace na veletrzích cestovního ruchu v ČR a zahraničí,

⁸ Na projekty týkající se uvedených aktivit je možno žádat do evropské dotace v rámci IROP – Prioritní osa: Konkurenceschopné, dostupné a bezpečné regiony, Specifický cíl: Zvýšení podílu udržitelných forem dopravy.

⁹ Možnost čerpání dotací na tvorbu nových pracovních míst z OP Zaměstnanost.

¹⁰ Možnost čerpání dotací z titulu přeshraniční spolupráce.

- propagace na tematických serverech, např. kudyznudy.cz, tripadvisor.com, myczechrepublic.com, outsideprague.com,
- účast v soutěžích týkajících se cestovního ruchu, např. Destina2016 (Czech Tourism).

6.4 Zapojení Kladského pomezí do celosvětové sítě Slow Food

Do budoucna by mohlo být další zajímavou možností rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí zapojení této turistické oblasti do celosvětové sítě Slow Food. K hnutí Slow Food se dnes hlásí více než 100 000 členů, ze 150 zemí světa, zapojených do místních poboček zvaných konvívia. Společně usilují o zachování a obranu místních kulinárních a potravinářských tradic. Kladské pomezí by založením takového konvívia mohlo usilovat o možnost stát se členem celosvětové sítě Slow Food a používat logo Slow Food. V České republice v současnosti působí 7 takových konvívií: Praha, Praha Youth, Pálava, Brno, Tábor, Bílé Karpaty a Moravia. Kladské pomezí by se tak mohlo stát osmým konvíviem v ČR. Činnost konvívií je založena na těchto aktivitách:

- propagace filosofie a aktivit hnutí Slow Food mezi co nejširší veřejností,
- aktivní účast na národních i mezinárodních projektech a aktivitách hnutí Slow Food,
- vzdělávání producentů potravin s cílem podpořit šetrnou a udržitelnou místní produkci a její biodiverzitu,
- prezentace a podpora místních potravinářských výrobků a tradičních zpracovatelských technik,
- vzdělávání spotřebitelů s cílem podpořit využívání místních zdrojů,
- vzdělávání dětí a mládeže v oblasti zdravého stravování, biodiverzity a šetrného přístupu k přírodním zdrojům,
- vzdělávání podnikatelů v gastronomii s cílem podpořit využití místní, regionální i národní potravinářské produkce,
- uchování a obnovení regionálního i národního kulinárního dědictví,
- spolupráce s ostatními konvívií v zahraničí i v ČR (Slow Food 2015).

Kladské pomezí by v případě zájmu o zapojení do celosvětové sítě Slow Food muselo založit pobočku tzv. konvívium. Postup založení konvívia nepředstavuje nijak zvláště složitý proces; k založení konvívia musí komise složená alespoň z pěti zakládajících členů podat oficiální žádost mezinárodnímu představenstvu, která musí být posléze autorizována organizací Slow Food a to potvrzením na přiložený Protokol. Podpisem Protokolu ředitel/lídr konvívia akceptuje nařízení a pravidla a zároveň jím, pod plnou mocí konvívia, žádá o autorizaci k používání Slow Food loga pro danou oblast (lokace konvívia). Jménem zakládajících členů požádá ředitel konvívia organizaci Slow Food o povolení zformovat nové konvívium. Do přiložených formulářů (Žádost o založení konvívia, Žádost o autorizaci přidělení loga) s označením celého názvu, kterým chce pojmenovat konvívium, je nutné vyplnit údaje o geografické oblasti, kterou konvívium pokryje a jména uchazečů o lídra a spolulídra konvívia – kde je to možné, tak vybraných ze skupiny zakládajících členů.

Všichni členové zakládající komise musí být platíci, aktivní členové Slow Food. Každý nečlen se musí připojit a zaplatit poplatek, v případě, že usiluje o založení konvívia. Založení konvívia je oficiálně platné pouze po provedení autorizovaného podpisu organizací Slow Food, která musí sdělit své rozhodnutí zakládající komisi a to písemně do 30 dnů od obdržení žádosti. Oficiální datum založení konvívia je datum

označené u potvrzujícího podpisu Slow Food. Konvívium může být založeno a považováno za aktivní, pokud má nejméně 20 aktivních a placících členů a organizuje nejméně tři akce ročně, včetně valné hromady členů konvívia. I v případě nedodržení těchto podmínek bude konvívium považováno za aktivní, pokud tak uzná mezinárodní představenstvo.

Konvívium představuje základní strukturu Slow Food a vzhledem k otevřenému charakteru této organizace se musí konvívium stále snažit získávat nové členy, přičemž není stanoven maximální počet členů konvívia. Lídr konvívia a komise má plnou moc v rozhodování o počtu a typu aktivit, které bude konvívium organizovat, ale vyžadována je organizace minimálně tří akcí ročně. Mezinárodní představenstvo může konvívium rozpustit s následným okamžitým přerušením práva používat Slow Food logo (Slow Food 2015).

Podmínky pro vytvoření konvívia a následné zapojení do celosvětové sítě Slow Food tedy nepředstavuje nijak náročný úkol. V turistické oblasti Kladské pomezí by jistě nebyl problém vytvořit skupinu podnikatelů či osob nadšených pro organizování akcí prezentujících místní farmáře a výrobce lokálních potravin a jejich produkty či pořádat osvětové, vzdělávací akce a další požadované aktivity.

7. Závěr

V závěru této diplomové práce se budu věnovat stručnému shrnutí výsledků a poznatků získaných jejím zpracováním, zhodnocení splnění stanovených cílů, dále vlastnímu přínosu k řešené problematice a zhodnocení využitelnosti dosažených výsledků.

Základní předpoklady pro možnost reálného rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v podobě slow turismu představují tyto skutečnosti: zájem potenciálních návštěvníků destinace o tento druh turismu, zájem subjektů cestovního ruchu působících v dané destinaci o vytvoření platformy pro slow turismus a potenciál destinace pro rozvoj slow turismu. Výsledky průzkumů provedených pro účely této diplomové práce odpovídají na otázku, zda jsou tyto základní předpoklady pro oblast Kladského pomezí splněny. Odpovídají tedy na stěžejní dílčí otázky:

- „Mají potenciální návštěvníci Kladského pomezí zájem o slow turismus v této turistické oblasti?“.
- „Mají subjekty cestovního ruchu působící v Kladském pomezí zájem o podílení se na rozvoji slow turismu v této turistické oblasti?“.
- „Disponuje turistická oblast Kladské pomezí potenciálem pro rozvoj slow turismu?“.

Odpověď na první otázku je kladná a to vzhledem k preferenci voleb potenciálních návštěvníků Kladského pomezí, které vykazují charakteristiky slow turismu:

- dovolená především za účelem odpočinku,
- prioritní zájem o destinace s přírodním bohatstvím,
- zájem o poznání místní gastronomie, tradic, řemesel, zvyků a produktů,
- klidné tempo dovolené,
- objevování nových, méně známých míst,
- zachovalá příroda a krajina jako preference k návštěvě Kladského pomezí,
- zvažování dopadů vlastních voleb na životní prostředí,
- preference ubytovacích zařízení s individuálním přístupem a vztahem k životnímu prostředí,
- zájem o původ a kvalitu potravin,
- zájem o bližší poznání lokálních producentů potravin,
- variabilita ve způsobu cestování po destinaci – kombinace více forem dopravy.

Subjekty cestovního ruchu provozující svoji činnost v oblasti Kladského pomezí svými postoji a názory potvrdily zájem o spolupráci a ochotu podílet se na rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu a tím i zájem o vytvoření platformy pro slow turismus v řešené oblasti. Odpověď na druhou otázku je tedy též kladná.

Průzkum řešené oblasti z pohledu jejího potenciálu pro rozvoj slow turismu prokázal její nesporný potenciál oblasti přírodního, kulturního a historického bohatství, přičemž též rozkryl potřebu zvýšení kvality poskytovaných služeb spojených s oblastí cestovního ruchu a poukázal na nutnost podpory drobných lokálních producentů potravin k jejich reprezentativnější prezentaci a následně k efektivnějšímu zapojení do rozvoje slow turismu v dané lokalitě.

Cíle této diplomové práce byly splněny:

- zodpovězením výše uvedených otázek na základě vyhodnocení průzkumů provedených formou dotazníkových šetření,
- vytvořením návrhu rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí na základě průzkumu potenciálu pro rozvoj slow turismu v této turistické oblasti,
- zhodnocením možností financování dílčích návrhů rozvoje,
- zvážením možnosti zapojení Kladského pomezí do celosvětové sítě Slow Food.

Vlastní přínos autora této diplomové práce spočívá především v poskytnutí dat o profilu potenciálního návštěvníka Kladského pomezí, jeho preferencích a potřebách. Dále v poskytnutí vlastních návrhů dalšího možného směřování rozvoje turistické oblasti Kladské pomezí. Představuje přispění k řešení problematiky neuspokojivé kvality poskytovaných služeb (především v oblasti ubytování a stravování), sezónnosti, nezaměstnanosti, nedostatečného využití potenciálu oblasti a sezónní přetíženosti hlavních atraktivit v této destinaci. Průběžně aktualizované webové stránky „Kouty Kladského pomezí“, jež jsou součástí návrhu rozvoje slow turismu, jsou volně k dispozici pro potřeby návštěvníků Kladského pomezí ve smyslu průvodce s přehledem atraktivit této oblasti, k plánování výletů apod. Rovněž mohou sloužit jako zdroj informací, pomůcka a propagace pro subjekty cestovního ruchu poskytující služby v Kladském pomezí.

Výsledky této diplomové práce budou využitelné pro potřeby destinační společnosti Branka o.p.s., především v oblasti rozvoje spolupráce s aktéry v oblasti cestovního ruchu v Kladském pomezí, díky poskytnutým informacím ohledně místa působení, velikosti a typu většiny subjektů, jež projevily zájem o spolupráci, dále v oblasti volby cílových skupin potenciálních návštěvníků, díky poskytnutí dat týkajících se jejich věku, vzdělání, bydliště a popisu v jakém složení obvykle cestují. Dále práce přispěje k dalšímu vytváření image této turistické oblasti jako klidné, pohodové a zdravé destinace (současné trendy v cestovním ruchu). Výsledky této diplomové práce budou využitelné též pro podnikatele v oblasti cestovního ruchu, samosprávy, pro místní akční skupiny a další subjekty cestovního ruchu ve smyslu podnětu k možnému směřování rozvoje udržitelného cestovního ruchu v turistické oblasti Kladské pomezí.

8. Přehled literatury a použitých zdrojů

Upraveno a přeloženo podle:

About Cittaslow Organization. *Cittaslow* [online]. 2014 [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://www.cittaslow.org/section/association>

Adršpašsko-teplické skály. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Adr%C5%A1pa%C5%A1sko-teplick%C3%A9_sk%C3%A1ly

AOPK ČR, Správa CHKO Broumovsko. *Rozbory Chráněné krajinné oblasti Broumovsko* [online]. 31. 12. 2012. 2012 [cit. 2014-08-29]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/npp_broumovsko_2013_2022/\\$FILE/OZUOPK-PP_CHKO_Broumovsko_rozborov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st-20130521.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/npp_broumovsko_2013_2022/$FILE/OZUOPK-PP_CHKO_Broumovsko_rozborov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st-20130521.pdf)]

Biodiverzita: Slow Food a biodiverzita. *Slow Food Brno* [online]. 2014 [cit. 2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.slowfoodbrno.cz/biodiverzita>

Branka o.p.s.: Historie společnosti. In: *Kladské pomezí* [online]. 2014 [cit. 2014-10-02]. Dostupné z: <http://www.kladskepomezi.cz/cs/destinacni-spolecnost/kladske-pomezí-ops/>
Broumovsko: Stolové hory PL [online]. 2015: Společnost pro destinační management Broumova, 2015, 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.broumovsko.cz/cs/stolove-hory-pl>

DICKINSON, Janet a Les LUMSDON. *Slow Travel and Tourism*. London, United Kingdom: Earthscan Ltd., 2010. ISBN 978-1-84971-112-5.

DOLEŽAL, Tomáš. Závěrečná práce výzkumného úkolu. In: *Integrace principů udržitelného rozvoje do cestovního ruchu a turistiky* [online]. 2000 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: http://www.cestovni-ruch.cz/zdroje/docs/int_principu.pdf

Dotační portál krajského úřadu Královéhradeckého kraje: Krajské dotační programy. *Dotační portál krajského úřadu Královéhradeckého kraje: Krajské dotační programy* [online]. Hradec Králové: Královéhradecký kraj, 2015, 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://dotace.kr-kralovehradecky.cz/Modules/DOTIS/Pages/Public/GrantPrograms.aspx>

Ekolist.cz: Netopyři - tajemní tvorové noci. *Ekolist.cz: Netopyři - tajemní tvorové noci* [online]. Olomouc: Naše příroda, 2012, 4. 1. 2012 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/netopyri-tajemni-tvorove-noci>

Ekologická únosnost území. *Vítejte na Zemi: Multimediální ročenka životního prostředí* [online]. 2013 [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: http://www.vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=ekologicka_unosnost_uzemi&site=spotreba

EKOTOXA s.r.o. *Územně analytické podklady: Rozvoj udržitelného rozvoje území pro správní území OPR Náchod*. 2014. Náchod, 2014.

Euroregion Glacensis: INTERREG V-A Česká republika - Polsko 2014 - 2020. *Euroregion Glacensis: INTERREG V-A Česká republika - Polsko 2014 - 2020* [online]. Rychnov nad Kněžnou:

Euroregion Glacensis, 2015, 2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.euro-glacensis.cz/interreg-v-a.html>

Euroregion Glacensis. *Projekty euroregionu: Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis* [online]. 2012 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.euro-glacensis.cz/ii.-mista-plna-rozhledu-v-euroregionu-glacensis.html>

Euroregion Glacensis. *Úvodem* [online]. 2012 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.euro-glacensis.cz/uvodem.html>

Fond mikroprojektů – oblast podpory 3.3. *Cz-pl* [online]. 2014 [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: <http://www.cz-pl.eu/fond-mikroprojektu.html>

GLOVNŮVÁ, Michaela, Kateřina KULICHOVÁ, Jiří KULICH a Jaromír KVASNÍČKA. *Tudy cesta vede: aneb jak šetrně podnikat v oblasti cestovního ruchu. Tudy cesta vede: aneb jak šetrně podnikat v oblasti cestovního ruchu* [online]. Trutnov: středisko ekologické výchovy SEVER, 2015, 2015 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: http://setrnepodnikani.ekologickavychova.cz/sites/default/files/downloads/sever/metodicka-prirucka/prirucka-final_0.pdf

GUILLET, Dominique. *Mysli globálně, jednej lokálně: Good Food Bad Food. Budoucnost jsi ty* [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Dostupné z: <http://www.budoucnostjsity.cz/dokumenty/mysli-globalne-jednej-lokalne>

HEŘMANOVÁ, Eva. *Slow Tourism* [online]. 2013. 2013 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: http://artslexikon.cz/index.php/Slow_tourism

Hipostezka. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-05-20]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hipostezka>

HONORÉ, Carl. In *Praise of Slow. Carl Honoré* [online]. 2014 [cit. 2014-07-09]. Dostupné z: <http://www.carlhonore.com/books/in-praise-of-slowness/>

KOLÁŘOVÁ, Hana. *Co je a kde se vzala šetrná turistika*. In: *Šetrná turistika* [online]. 2004 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/enwikidata/HK/Turistika.pdf>

KRATOCHVÍL, Petr. *CZECH TOURISM. Marketingová strategie pro destinaci Kladské pomezí*. Náchod, 2015.

Kulturní dědictví venkova a venkovský cestovní ruch. In: RENESANCE KRAJINY, MAS Moravský kraj a MAS MORAVSKÝ KRAJ. *Tvorba produktů cestovního ruchu* [online]. 2012 [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=559

MCKENZIE, Gail. *Go Slow England*. United Kingdom, Bristol: Alastair Sawday Publishing Co. Ltd., 2008. ISBN 978-1-906136-03-1.

METELKOVÁ, Petra. Destinační management v ČR. In: *Destinační management v ČR* [online]. 2005 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/3910085/MSMT_MCR.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj: Podpora regionů a cestovní ruch. *Ministerstvo pro místní rozvoj: Rok 2016 - Podprogram cestování dostupné všem* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015, 2015 [cit. 2015-11-09]. Dostupné z: [http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-\(2010-201/Rok-2016-Podprogram-Cestovani-dostupne-vsem](http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-(2010-201/Rok-2016-Podprogram-Cestovani-dostupne-vsem)

Multimediální ročenka životního prostředí: Slovník. ESF, CENIA. *Vítejte na Zemi* [online]. 2008 [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.vitejtenazemi.cz/slovník/index.php?article=292>

Nabídka regionu: Regionální produkty a suvenýry. *Kladské pomezí* [online]. 2014 [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://www.kladskepomezí.cz/cs/nabídka-regionu/regionalni-produkty/>

NOVÁKOVÁ, Eliška. *Únosné zatížení krajiny (Acceptable Landscape Load)*. Životné prostredie, 1999, čís. 33/1.

NPR Adršpašsko-teplické skály. *AOPK ČR* [online]. 2014 [cit. 2014-11-04]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/ochrana-prirody/chranena-uzemi/npr-adrspassko-teplicle-skaly/>

Obec Úhlejov: Co je vlastně hipoturistika [online]. 2014 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.uhlejev.cz/hipo.htm>

Odborná školení a vzdělávání: Cestovní ruch a udržitelný rozvoj. KOLEKTIV KONSORCIA SPROR

PLUS. *Ministerstvo pro místní rozvoj* [online]. 2007 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

Our Philosophy. *Slow Food* [online]. 2014 [cit. 2014-07-12]. Dostupné z: <http://www.movimientoslow.com/en/filosofia.html>

PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

PATROVSKÁ, Dominika. WWOOFing jako ekologická forma cestování. *Ekolist* [online]. 2010 [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zelenadomacnost/rady-a-navody/woofing-jako-ekologicka-forma-cestovani>

Plán péče o CHKO Broumovsko. In: *Plán péče o CHKO Broumovsko na období 2013 - 2022* [online]. 2013 [cit. 2014-08-20]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/res/data/144/018926.pdf>
Příroda: Ekoturisté přinášejí peníze, ale stresují zvěř. *Enviweb* [online]. 2004 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/clanek/archiv/47413/ekoturiste-prinaseji-penize-ale-stresuji-zver>

Příručka. In: *Destinační společnosti v České republice* [online]. 2009 [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: [Http://www.socr.cz/file/1510/44_destinacni-spolecnosti-v-cr.pdf](http://www.socr.cz/file/1510/44_destinacni-spolecnosti-v-cr.pdf)

Resort životního prostředí. *CENIA* [online]. 2014 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB](http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB)

SEDLÁČKOVÁ, Markéta. *Zhodnocení vlivů projektu „Geopark Broumovsko“ na nejvýznamnější znaky krajinného rázu Kladského pomezí (především oblasti Broumovska)*. 2013.

Seznam chráněných území v okrese Náchod. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-10-29]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_chr%C3%A1n%C4%9Bn%C3%BDch_%C3%BAzem%C3%AD_v_okrese_N%C3%A1chod

Slow Cities. *Create The Good Life: advising to clarify, empower and inspire* [online]. 2014 [cit. 2014-07-27]. Dostupné z: http://www.create-the-good-life.com/slow_cities.html

Slow Food Brno [online]. 2014 [cit. 2014-09-02]. Dostupné z: <http://slowfoodbrno.cz/>

Slow Food in Canada: Start a New Convivium in Your Area. *Slow Food in Canada: Slow Food Convivium Protocol* [online]. Canada: Slow Food, 2008, 1. 4. 2008 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: http://slowfood.ca/wp-content/uploads/2014/07/2-Convivium-Protocol_ENG.pdf

Slow Food Pálava [online]. 2014 [cit. 2014-09-02]. Dostupné z: <http://slowfoodpalava.cz/>

Slow Food. *Slow Food: Slow Food v České republice* [online]. 2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.slow-food.cz/>

Slow Philosophy. *Movimientoslow* [online]. 2008 [cit. 2014-07-09]. Dostupné z: <http://www.movimientoslow.com/en/filosofia.html>

Slow Tourism Network. *Slow Tourism Italia-Slovenia* [online]. 2011 [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: http://www.slow-tourism.net/contentsite/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=0&lang=en

Správa CHKO Broumovsko: Charakteristika oblasti. *AOPK ČR* [online]. 2014 [cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://broumovsko.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>

Stav vybraných složek životního prostředí na území Městského úřadu Náchod: Charakteristika území. *Stav vybraných složek životního prostředí na území Městského úřadu Náchod: Charakteristika území* [online]. Náchod, 2011 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: <https://www.mestonachod.cz/mestsky-urad/zivotni-prostredi/stav.pdf>

ŠKOLNÍK, Jan, Zuzana KEJZLAROVÁ, Jiří MALÍK, Mojmír POLÁČEK a Jaromír JIRKA. Program rozvoje Broumovska. In: *Program rozvoje Broumovska* [online]. 2004 [cit. 2014-08-18]. Dostupné z: http://dso.broumovsko.cz/images/stories/download/program_rozvoje/prb_celek_2004.pdf

Turistické regiony ČR: Východní Čechy. *Turistické regiony ČR: Východní Čechy* [online]. 2015 [cit. 2015-10-29]. Dostupné z: [http://www.vychodnicechy.tourism.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=55670&menu=\\$menu&lng=\\$lng](http://www.vychodnicechy.tourism.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=55670&menu=$menu&lng=$lng)

Výkladový slovník environmentálních výrazů: Ekoturistika. *Enviweb* [online]. 2012 [cit. 2014-05-27]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/eslovník/52>

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE. *Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. 2007. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. ISBN 80-245-1159-2. Dostupné také z: <http://www.mmr.cz/getmedia/e117ea61-1783-4982-a4fa-bf6e1220f318/GetFile4.pdf>

Význam turistiky. *ČVUT: Ústav tělesné výchovy a sportu* [online]. 2010 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: https://www.utvs.cvut.cz/telocvik/turistika/index.php?sekce=vyznam_turistiky

Vzdělávání: Slow Food a vzdělávání. *Slow Food Brno* [online]. 2014 [cit. 2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.slowfoodbrno.cz/vzdelavani-1>

What is Slow Travel. *Slow Movement* [online]. 2014 [cit. 2014-07-20]. Dostupné z: http://www.slowmovement.com/slow_travel.php

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Udr%C5%BEiteln%C3%BD_rozvoj

Základní informace o Programu ČR-PL 2014-2020. *Cz-pl* [online]. 2014 [cit. 2014-09-09]. Dostupné z: <http://www.cz-pl.eu/nove-obdobi-2014-2020.html>

ZELENKA, Josef. Marketing cestovního ruchu. Hradec Králové: Gaudemus, 2007. ISBN 978-80-7041-070-7

Značení cest – turistické značky. *ČVUT: Ústav tělesné výchovy a sportu* [online]. 2010 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: https://www.utvs.cvut.cz/telocvik/turistika/index.php?sekce=znaceni_cest_turisticke_znacky

Seznam obrázků

Obrázek 1: Organizace destinačního managementu pro turistickou oblast Kladské pomezí (Branka o.p.s 2015)	24
Obrázek 2: Ukázka webových stránek Kouty Kladského pomezí".....	34
Obrázek 3: Frekvence responzí na otázku „Jakým způsobem obvykle trávíte dovolenou?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	35
Obrázek 4: Frekvence responzí na otázku „Zajímají Vás při výběru destinace pro Vaši dovolenou především:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	36
Obrázek 5: Frekvence responzí na otázku „Cestujete obvykle jako:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	36
Obrázek 6: Frekvence responzí na otázku „Možnost poznání místní gastronomie, místních tradic, řemesel, zvyků a produktů, během Vašeho pobytu ve vybrané destinaci, by pro Vás znamenala:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	37
Obrázek 7: Frekvence responzí na otázku „Upřednostnil/a byste typ dovolené kdy:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	37
Obrázek 8: Frekvence responzí na otázku „Vnímáte davy turistů v navštíveném místě jako nepříjemný pocit?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	38
Obrázek 9: Frekvence responzí na otázku „Objevil/a byste rád/a nová zajímavá místa ve vybrané destinaci, která nejsou jejími hlavními atraktivitami?“ získaných z dotazníkového šetření o „slow“ dovolenou	38
Obrázek 10: Frekvence responzí na otázku „Pokud byste se rozhodl/a navštívit turistickou oblast Kladské pomezí jaký by byl/y důvod/y Vaší návštěvy?“ získané z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	39
Obrázek 11: Frekvence responzí na otázku „Zvažujete při volbě trávení své dovolené jeho vliv na životní prostředí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	40
Obrázek 12: Frekvence responzí na otázku „Jaký typu ubytovacího zařízení obvykle při dovolené volíte?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	40
Obrázek 13: Frekvence responzí na otázku „Častěji využíváte typ ubytování:“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	41
Obrázek 14: Frekvence responzí na otázku „Je pro Vás důležitý individuální přístup ubytovatele?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	41
Obrázek 15: Frekvence responzí na otázku „Je pro Vás důležitý přístup ubytovatele k životnímu prostředí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	41
Obrázek 16: Frekvence responzí na otázku „Zajímá Vás původ a kvalita potravin, které konzumujete v ubytovacím zařízení?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	42
Obrázek 17: Frekvence responzí na otázku „Rozhodl/a byste se pro výběr takového ubytovacího zařízení, které by svými službami, přístupem a kvalitou personálu, přispělo k Vašemu poznání regionu?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	42

Obrázek 18: Frekvence responzí na otázku „Zajímalo by Vás jak chutná Kladské pomezí a s tím spojené poznání lokálních producentů potravin formou miniexkurzí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	43
Obrázek 19: Frekvence responzí na otázku „Navštívil/a byste takové místní restaurace, které by připravovaly jídla převážně ze surovin od místních farmářů?“ získané z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	43
Obrázek 20: Frekvence responzí na otázku „Využil/a byste služby průvodce pro přírodních a dalších zajímavostech Kladského pomezí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	44
Obrázek 21: Frekvence responzí na otázku „Jaký typ cestování po zvolené destinaci byste upřednostnil/a?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	44
Obrázek 22: Frekvence responzí na otázku „Do jaké věkové skupiny spadá Váš věk?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou	45
Obrázek 23: Frekvence responzí na otázku „Jaké je Vaše dosažené vzdělání?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	45
Obrázek 24: Frekvence responzí na otázku „Jaké je Vaše pohlaví?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu o „slow“ dovolenou.....	46
Obrázek 25: Frekvence responzí na otázku „Představuje pro Vás termín slow turismus nový pojem?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	48
Obrázek 26: Frekvence responzí na otázku „Považujete otázku rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu za důležité téma?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí.....	48
Obrázek 27: Frekvence responzí na otázku „Byla by pro Vás zajímavá možnost podílet se na takovém rozvoji?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí.....	49
Obrázek 28: Frekvence responzí na otázku „Vnímáte rozvoj cestovního ruchu šetrného k životnímu prostředí jako přínos nejen pro Kladské pomezí, ale i pro Vaši společnost či instituci?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	49
Obrázek 29: Frekvence responzí na otázku „Byl/a byste ochoten/na zlepšit či upravit svoji činnost/služby, abyste přispěla k rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	50
Obrázek 30: Frekvence responzí na otázku „Existují záležitosti, které by Vám v tom bránily, pokud ano jaké?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí.....	50
Obrázek 31: Frekvence responzí na otázku „Byl/a byste ochoten/na spolupracovat s ostatními subjekty cestovního ruchu?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	51

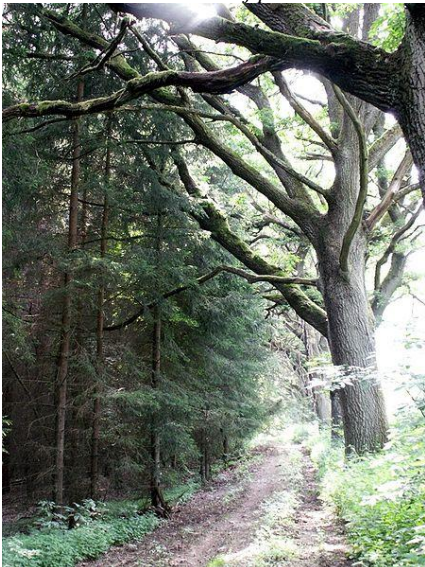
Obrázek 32: Frekvence responzí na otázku „Jaký typ subjektu reprezentujete?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	51
Obrázek 33: Frekvence responzí na otázku „Jaká je velikost Vašeho subjektu?“ získaných z dotazníkového šetření zájmu subjektů cestovního ruchu o zapojení do rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	52
Obrázek 34: Dubová alej pod Broumovem	82
Obrázek 35: Hranice CHKO Broumovsko	83
Obrázek 36: Jiráskovy skály – pískovcové skalní město	83
Obrázek 37: Pohled z Junácké vyhlídky	84
Obrázek 38: Stolová hora Bor	84
Obrázek 39: Stolová hora Ostaš	85
Obrázek 40: Broumovský klasicistní statek – Hejtmánkovice	86
Obrázek 41: Umlaufův statek	87
Obrázek 42: Božanov – Kostel Sv. Máří Magdalény	87
Obrázek 43: Šonov – Kostel Sv. Markéty	88
Obrázek 44: Broumov – městská památková zóna	89
Obrázek 45: Broumovský klášter	89
Obrázek 46: Police nad Metují – městská památková zóna	90
Obrázek 47: Vesnická památková rezervace Křínice	90
Obrázek 48: Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v chráněném území	92
Obrázek 49: Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v destinaci	93
Obrázek 50: Návrh rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí	105
Obrázek 51: Deset Koutů Kladského pomezí – „slow“ dovolená	106

Přílohy

Příloha č. 1 – Krajinný ráz Broumovska

Nejvýznamnější znaky krajinného rázu Broumovska (součásti Kladského pomezí)

Obrázek 34: Dubová alej pod Broumovem



Definice znaku krajinného rázu

Znak krajinného rázu je jednotlivá část krajiny, podílející se na utváření krajinného rázu. Tyto části společně utvářejí přírodní, kulturní a historickou charakteristiku krajinného rázu. Některé znaky jsou nositelé především **historické charakteristiky** (bojiště, dochovaná sídelní struktura, pozemková držba a dělení parcel), jiné **přírodní charakteristiky** (rostliny, ekosystémy, přírodní disturbance, reliéf) nebo **kulturní charakteristiky** (sídelní útvary, stavební prvky v krajině, struktura krajiny). Znaky mohou být výrazem všech tří charakteristik a mohou se různě doplňovat.

Přírodní charakteristika krajinného rázu

Přírodní charakteristika krajinného rázu zahrnuje vlastnosti krajiny určené jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním stavem ekosystémů. Rozhodující jsou zejména ty přírodní podmínky, které se bezprostředně projevují v obraze dané krajiny a tvoří část typických znaků daného krajinného rázu. Přírodní charakteristiku tvoří především specifický typ reliéfu v rámci určitého bioregionu a specifická kombinace potenciálních ekosystémů, odrážející základní vlastnosti prostředí, mj. klimatu a hydrologických vlastností. Pro celou ČR jsou typizovány v mapách tzv. biochor v měřítku 1:50000 (Culek a kol. 1998). Součástí přírodní charakteristiky je též aktuální stav ekosystémů, který do značné míry informuje o způsobu využívání krajiny. Stává se tak přechodem mezi přírodní a kulturní charakteristikou.

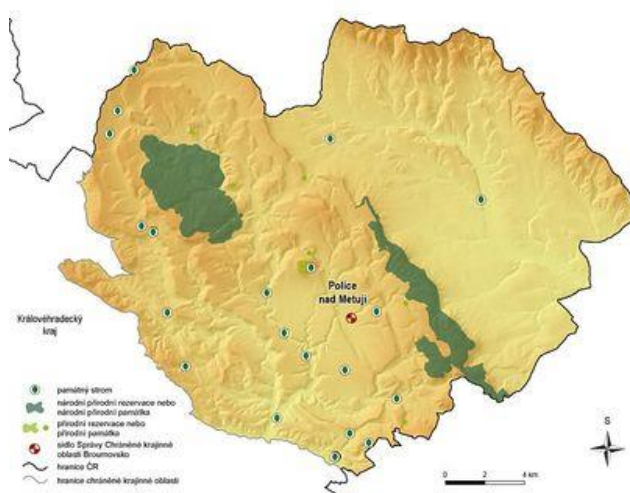
Znaky přírodní charakteristiky krajinného rázu Broumovska

Broumovský výběžek (východní Čechy, Královéhradecký kraj) představuje malebnou krajinu s ostrůvky divoké přírody, ohraničenou věncem Javořích, Stolových a Jestřebích hor.

Stolové hory Ostaš, Bor a Hejšovina jsou považovány za jakési pomyslné strážce tohoto překrásného kouta naší země.

Adršpašsko-teplické skály a Broumovské stěny, první proslulé rozsáhlým skalním městem, druhé podivuhodnými skalními útvary, jsou nejcennějšími částmi zdejší přírody, kde na specifický pískovcový reliéf a s ním související inverzní klima jsou vázány vzácné druhy květeny a zvířeny. Zdaleka však nejsou jedinými přírodními klenoty v oblasti: na stovkách lokalit je zaznamenán výskyt vzácných a zranitelných druhů, rozmanitých biotopů a zajímavých výtvorů neživé přírody. Význam některých lokalit se odráží v jejich vyhlášení za lokality soustavy Natura 2000 a za maloplošná zvláště chráněná území.

Obrázek 35: Hranice CHKO Broumovsko



Adršpašsko-teplické skály

Skalní útvary Jiráskovy skály jsou součástí Adršpašsko-teplických skal a leží nedaleko Teplic nad Metují (nejvyšší vrchol – Čáp 786 m n. m.). Skály získaly název podle osady a zříceniny hradu Skály, kam Alois Jirásek umístil děj svého stejnojmenného románu. Hrad byl postaven koncem 14. století a dnes jsou zde patrné části zdiva, zbytky hradní branky a schodů tesaných přímo do skály. Na vrcholu je rozhledna, ze které je krásný pohled na stolovou horu Ostaš, Polici nad Metují, polské Góry Stolowe a na Orlické hory.

Obrázek 36: Jiráskovy skály – pískovcové skalní město



Broumovské stěny

Národní přírodní rezervace Broumovské stěny, vyhlášená roku 1956, představuje v krajině výrazný, 10 až 12 km dlouhý hřbet mezi městy Police nad Metují a Broumovem. Do Broumovské kotliny stěny spadají příkře, směrem k Polici nad Metují se svažují mírněji. Broumovské stěny tvoří samostatná skalní města, skalní věže, hluboké rokly a velice zajímavé skalní hříby. Temeno broumovských stěn je skalnaté a turistům nabízí četná místa dalekého výhledu. Mezi nejkrásnější a nejvyhledávanější patří z hlavního hřebene přístupné vyhlídky Hvězda, Supí koš, Modrý kámen, Kovářská rokly, Zaječí rokly nebo Junácká vyhlídka nedaleko Božanovského Špičáku. Z výrazných věží nelze opomenout věže Kočka, Lucifer, Kačenka, Sova a další. Nejvyšším vrcholem Broumovských stěn je Božanovský Špičák s výškou 773 m. Právě v jeho okolí je nejvyšší výskyt zvětráním vzniklých skalních hříbů (hříby U Turka a mnoho dalších) a mís. Ze skalních útvarů jsou v Broumovských stěnách zastoupeny i jeskyně a skalní brány, například jeskyně Kovárna v Kovářově rokli a Kamenná brána.

Obrázek 37: Pohled z Junácké vyhlídky



Stolové hory

Obrázek 38: Stolová hora Bor



Stolové hory, dříve Hejšovina, tvoří panoramaticky a krajinářsky nejatraktivnější pohoří Sudet. Nacházejí se na česko-polské hranici nedaleko od města Hronova. Nejvyšším vrcholem je Velká Hejšovina – 919 m. Jedná se o nejvyšší pískovcový vrchol Polska. Stolové hory jsou jedinými stolovými horami v Polsku. Jsou z větší

části zalesněné. Stolové hory se převážnou částí nacházejí na území Polska (Dolnoslezské vojvodství, mezi městečky Radków, Kudowa Zdrój a Polanica Zdrój), kde tvoří hlavní část území Národního parku Gór Stołowych, který byl vyhlášen v roce 1993 na ochranu krajinného rázu a přírody Stolových hor. Na české území (Královéhradecký kraj) zasahují Stolové hory jen okrajovými výběžky, jsou to svahy spadající. Jihozápadně od Božanova do Broumovské kotliny – nejvyšší výšky zde dosahují Suchý vrch (720 m), Lopota (715 m), Bílá skála (720 m) nebo jihovýchodně až východně od Machova svahy hor Šefel (697 m) a Bor (918,5 m), kde český terén sahá do výšky 827 m. Z hlediska ochrany přírody spadá česká část do CHKO Broumovsko.

Severní část (Suchý vrch, Lopota, Šefel) je pokračováním geologických struktur Broumovských stěn, masiv Boru je z české části geologickým pokračováním Polické pánve, popřípadě lze obě části považovat za pokračování polické synklinály. Vrcholové partie Stolových hor jsou tvořeny z kvádrových pískovců svrchní křídly s vložkami slínovců a vápenců. Jedná se o sedimenty mořského původu.

Stolová hora Ostaš

Ostaš se nachází asi 3 kilometry severně od Police nad Metují. Jedná se o pro okolí dominantní klasickou stolovou horu s vrcholovou plošinou asi 550 m dlouhou a 400 m širokou. Samotný vrchol se nachází v severní části plošiny. Okraje vrcholové strukturní plošiny jsou lemovány skalními sruby, které dosahují výšky až 40 m. V některých úsecích jsou skalní sruby načleněny v samostatné skalní věže. Východní část vrcholové plošiny byla načleněna v malé skalní město, zvané Horní labyrint (nebo bludiště), mj. s pseudokrasovými jeskyněmi. Úpatí je na severu, západě a jihu lemováno rozsáhlou úpatní haldou tvořenou velkými balvany. Na jihozápadním svahu jsou v místech hlubinného ploužení balvanová moře, složená z obrovských bloků. Vyskytují se i balvanové proudy. Severovýchodní část svahu je tvořena kvádrovými pískovci a skalním městem (též Dolní labyrint nebo bludiště) navazujícím na přírodní památku Kočičí skály. Od okolní krajiny je hora zřetelně oddělena. Pouze severně od ní se nachází 625 metrů vysoký skalnatý vrchol Hejdy, který je od Ostaše oddělen hluboce zaříznutým údolím Klučanky a který spolu s Ostaší tvoří samostatnou geomorfologickou část Machovské pánve.

Obrázek 39: Stolová hora Ostaš



Kulturní charakteristika krajinného rázu

Kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal. Nejvýznamnějšími krajinnotvornými činnostmi člověka jsou lesnictví, zemědělství, sídelní funkce, těžba, doprava, vodní hospodářství a někdy i rekreace. Kulturní charakteristiku pak tvoří zejména charakter osídlení, zástavby a jednotlivých staveb, charakter uspořádání pozemků – kultur, aktuální vegetace (kvantifikovaná zjednodušeně např. stupni ekologické stability) a charakter úprav vodního režimu. Součástí kulturní charakteristiky jsou také hodnoty krajinného rázu odrážející se ve významných uměleckých dílech, včetně zpětného průmětu těchto děl do psychiky uživatelů krajiny.

Znaky kulturní charakteristiky krajinného rázu Broumova

Po založení klášterů v Polici nad Metují a Broumově byly na vhodných místech, zejména podél vodních toků, zakládány lánové vesnice. Organizaci osídlení měli na starosti tzv. lokátoři, kteří přivedli zemědělce, rozdělili lesní půdu, vyměřili katastry obcí a stali se držiteli svobodných statků a vykonavateli nižších soudních pravomocí – tzv. fojty. Policko kolonizovali vesměs Češi, ale na Broumovsku se usadili výlučně Němci, kteří většinou pocházeli až z Duryňska. To je příčinou toho, proč je oblast Broumova proslulá svojí zvláštní lidovou architekturou, která je místním unikátem a nese některé prvky, které jinak najdeme až daleko za českými hranicemi.

Němečtí kolonisté obvykle zakládali dvorcové statky tzv. franckého typu, jenž tvořily tři nebo čtyři budovy obdélníkového půdorysu spojené do čtverce a uzavřené velkou branou. Statek byl většinou tvořen obytným domem s maštálí a chlévy, sýpkou, stodolou a výměnkem. Dvorce byly od sebe dostatečně vzdáleny (často přes 100 metrů) a obvykle byly situovány na vyvýšených místech – typická je poloha na hraně svahu, který se svažuje k potoku. Teprve později byla zástavba vesnic zahuštěna chalupami, které často měly méně výhodnou polohu na dně údolí při vodě.

Obrázek 40: Broumovský klasicistní statek – Hejtmánkovice



Dvorce nejdříve tvořily celodřevěné domy – obvykle roubené, ale někdy i hrázděné. Z těchto staveb se do současnosti zachovala jen jediná – tzv. Umlaufův statek v Adršpachu. Dům je svým vysokým stářím a unikátní konstrukcí jedinečným příkladem toho, jak vypadala původní obydlí sudetských Němců předtím, než byla během 19. století nahrazena zděnými domy.

Obrázek 41: Umlaufův statek



Kostely Broumovské skupiny

Bratři Dientzenhoferovi jsou bezesporu nejvýznamnějšími staviteli barokních památek na Broumovsku. Jejich nezaměnitelné a umělecky brilantní stavby daly krajině Broumova podoba klenotu. Právě zde je možnost seznámit se s odkazem mistrů baroka, geniálních stavitelů a autorů nejkrásnějších sakrálních staveb v Čechách. Podle jejich plánu byly postaveny kostely tzv. broumovské skupiny, které se nachází ve Vernéřovicích, Ruprechticích, Otovicích, Heřmánkovicích, Vižňově, Šonově, Božanově, Bezděkově nad Metují a na Hvězdě (kaple).

Kilián Ignác Dientzenhofer, syn a nástupce Kryštofa Dientzenhofera, po návratu z několikaleté cesty po Evropě spolupracoval se svým otcem až do jeho smrti. Pracoval jako otcův polír už r. 1716. Při vlastním projektování kostelů uplatňoval nová řešení prostoru. Jeho návrhy vynikají citem pro začlenění stavby do krajiny i architektonickým pojetím. Pro Broumov a okolí vypracoval plány mnoha staveb. Podle jeho plánů vznikla kaple na Hvězdě, kostely v Heřmánkovicích, Vižňově, Šonově, Božanově a Bezděkově. Jediný kostel v Martínkovicích je dílem M. Allia a nepatří tak do „dientzenhoferovské“ skupiny. Přestože všechny dientzenhoferovské kostely na Broumovsku vynikají rozmanitostí půdorysů, jsou architektonicky skromnější. Dřevěné klenby jsou většinou jen falešné. Důvodem byly pravděpodobně stavební náklady a místní síly, které byly po technické stránce méně zdatné než vlastní Dientzenhoferova stavební skupina. I tak je tato barokní skupina ojedinělá a zhodnocuje krajinu výběžku. Dále je v celé oblasti mnoho drobných sakrálních památek: křížky, plastiky, sošky, křížové cesty, atd.

Obrázek 42: Božanov – Kostel Sv. Máří Magdalény



Obrázek 43: Šonov – Kostel Sv. Markéty



Historická charakteristika krajinného rázu

Historická charakteristika krajinného rázu je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v časové posloupnosti a souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa, jež se projevují přítomností historických a památkových hodnot. Historická charakteristika je klíčová pro pochopení logiky vztahů mezi přírodními vlastnostmi krajiny, jejím využíváním vzhledem k jejich trvalé (dlouhodobé) udržitelnosti. Je dána mj. přítomností kulturních nemovitých památek, městských a vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón včetně ochranných pásem, historickým významem místa nebo významem místa pro kulturní historii národa (pobyt významné osoby apod.).

Znaky historické charakteristiky krajinného rázu Broumova

Městské památkové zóny

Broumov – historické jádro města (zapsané na seznamu chráněných památek jako městská památková zóna) si dodnes uchovalo půdorys slezského typu. Pro tento typ půdorysu je charakteristická dvojice hlavních ulic, které procházejí po celé délce zastavěným prostorem, vymezují ze dvou stran velké tržiště a sbíhající se u obou protilehlých bran.

Konečný vzhled měšťanských domů na broumovském náměstí vychází z empiru a historizujících slohů 19. století. Domy jsou přitom často ještě středověkého základu, v některých z nich jsou v přízemí zachovány klenby a kamenné portály. Typickým znakem městské, ale i vesnické architektury jsou sedátka v ostění vchodů do domů.

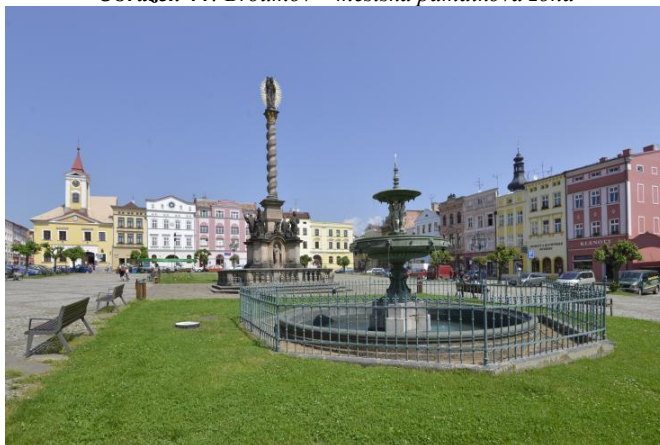
Původně bylo centrum Broumova obeháno hradbami, které byly prostoupeny dvěma hlavními branami a dvěma menšími brankami, tzv. fortnami. Po fortnách zůstala dodnes používaná schodiště, která vyrovnávala výškové rozdíly mezi opevněným městem a okolím. Zbytky vlastních hradeb jsou též dochovány dodnes, lze je spatřit po obvodu starého města.

Náměstí dominuje barokní Mariánský sloup od J. Brokoffa (1706). Na jeho vrcholu je umístěna dvoustranná socha Madony s Ježíškem. Sochy ve výklencích sloupu představují svaté: Scholastiku, Benedikta, Vintře, Prokopa, Václava, Vojtěcha, Markétu a Hedviku. Sloup je vytesán z jednoho kusu kamene.

Police nad Metují – historické centrum tvoří čtvercové náměstí s dominantní barokní radnicí; církevní stavby jsou soustředěny kolem benediktinského kláštera. Město Police nad Metují vzniklo jako osada kolem benediktinského kláštera postaveného břevnovskými benediktiny po roce 1213, kdy jim Přemysl Otakar I. daroval okolní krajinu. Police se i s klášteřem rozrůstala a ještě ve 13. století získala významná městská privilegia. Ve 14. století začal význam kláštera pomalu upadat kvůli nově založenému klášteřu v Broumově. V roce 1786 byl nařizením Josefa II. zrušen polický klášteř. Dnes je historické centrum Police chráněno jako městská památková zóna.

Návštěvníci města dnes mohou vidět zachovaný středověký půdorys města kolem čtvercového Masarykova náměstí, ze kterého se rozebíhá síť ulic. Dominantou náměstí je barokní jednopatrová budova radnice přestavěná roku 1718 Kiliánem Ignácem Dintzenhofěrem z původní radnice z 16. století. Po požáru byla v roce 1876 dostavěna stávající osmiboká věž s cimbuřím ve slohu tudorské gotiky. Uprostřed náměstí se tyčí krásně zdobený mariánský sloup se sochou Bolesné P. Marie od Jana Brokoffa, vedle stojí empírová kašna z roku 1818 a pod ní skalka s artéským pramenem vyvěrající z hloubky 70 m.

Obrázek 44: Broumov – městská památková zóna



Obrázek 45: Broumovský klášteř



Obrázek 46: Police nad Metují – městská památková zóna



Vesnická památková rezervace Křinice

Zděné statky broumovského typu z konce 18. st. a 1. pol. 19. st. tvoří od r. 1995 vesnickou památkovou rezervaci.

Další památky: Kaple P. Marie Sněžné z r. 1709 na začátku schodiště na Hvězdu, obnovená křížová cesta z Broumova přes Křinice na Hvězdu, další kříže a plastiky ve vesnici a polích, křížová cesta z pol. 19. st. s kaplí P. Marie Jitřní z r. 1802 v lese na úpatí Stěn, Kaple sv. Huberta.

Přírodní zajímavosti: Křinická mokřina, Pískovna Amerika, Křinické rybníčky – maloplošná chráněná území, Kočičí mlýn – chráněné území většího rozsahu.

Obrázek 47: Vesnická památková rezervace Křinice



Příklady významných osobností a jejich působení na Broumovsku

Bratři Dientzenhoferové – představeni ve výše uvedené kapitole Kostely Broumovské skupiny.

Tomáš Garrigue Masaryk

Tomáš Garrigue Masaryk navštívil město Broumov v době svého prázdninového pobytu u Švorčíků ve Velkém Dřevíči roku 1903. Osmého září byl v Broumově otevřen nový evangelický kostel. Masaryk chtěl poznat německý Broumov a slavnost ho zajímala především jako politické vystoupení velkoněmecky, protirakousky a protiklerikálně orientovaných broumovských Němců.

MUDr. Franz Celestýn Opitz (1810 – 1866) – lékař, pocházel z Heřmánkovic. Na gymnáziu studoval v letech 1822 – 1828. Stal se vrchním lékařem a v r. 1847 jako první lékař v Rakousku zavedl narkózu.

Josef Tischatschek (1807 – 1866) – známý operní pěvec, pocházel z Teplic nad Metují. Na gymnáziu začal studovat 1822, ale studia nedokončil a odešel do Vídně, kde se stal zpěvákem divadla U Korutanské brány. Dále působil ve Štýrském Hradci, v Drážďanech, v Praze. V německé opeře se seznámil s vynikající pěvkyní Vilemínou Schroeder-Dunriestovou, která se stala jeho partnerkou. Tischatschek se stal osobním přítelem Richarda Wagnera, který mu umožnil ztvárnit jako prvnímu pěvci některé role (1842 – titulní role v premiéře Wagnerovy opery Rienzi). A. Tischatschek má pamětní desku v rodných Teplicích nad Metují.

Julius Lippert (1839 – 1909) – historik, etnograf a politik. Působil jako učitel na německých školách v Litoměřicích a Českých Budějovicích. Také působil v Berlíně, od roku 1871 byl poslancem zemského sněmu. Roku 1888 byl zvolen do říšské rady, kde působil až do r. 1898. Aktivně se zabýval dějinami – především sociálními dějinami Čech. Napsal dílo Sozialgeschichte Boehmens.

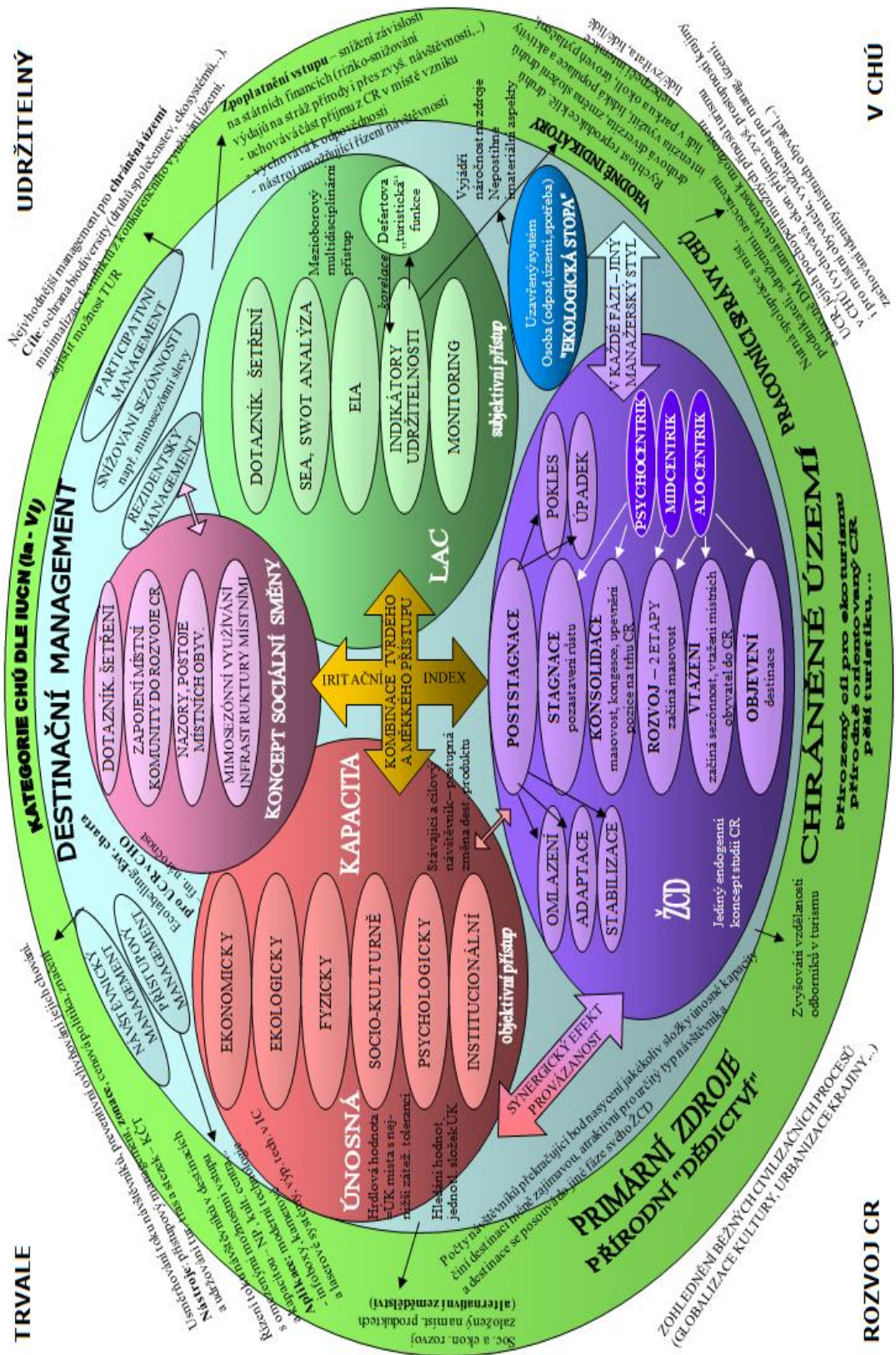
P. Beda Franz Menzel – ve 20. století nejvýznamnější historik broumovského kláštera a Broumova. V jeho osobě vrcholí pozoruhodná řádová kronikářská a dějepisická tradice, tvořená řadou vynikajících autorů, z nichž někteří významem své práce daleko přesáhli okruh působnosti řádu a hranice regionu.

Alois Jirásek – český prozaik, dramatik a tvůrce historického realistického románu, se narodil 23. 8. 1851 v Hronově v rodině drobného živnostníka. Po úspěšném ukončení studií, jako středoškolský profesor vyučoval v Litomyšli. Zasloužil se o to, že se Litomyšl stala mimopražským kulturním centrem. Pobyt v tomto kraji ho inspiroval k jeho literární tvorbě. Později přesídlil do Prahy, kde vyučoval na gymnáziu a v této době napsal většinu svých velkých románů.

Josef Škvorecký – 1. září 1949 nastoupil jako učitel v Polici nad Metují. Učil tam jeden školní rok a několik měsíců v následujícím školním roce. Mezi jeho žáky tehdy patřil i známý dirigent Václav Hybš. Pamětníci tvrdí, že v Polici nebydlel, ale dojížděl z Náchoda. Zmínku o Broumově můžeme nalézt v jeho novele Zákony džungle a v románu Mirákl. J. Škvorecký krátce působil v Broumově na jaře 1950. Při problémech s ubytováním mu pomohl převor broumovského kláštera, který mladému učiteli poskytl klášterní celu. V ní však byla taková zima, že tam Škvorecký vydržel jen jednu noc. Ovšem právě z ní vytěžil povídku, která vyšla v rámci jeho spisů ve svazku nazvaném Tři povídky a epilog o Líze a mladé Wertherové.

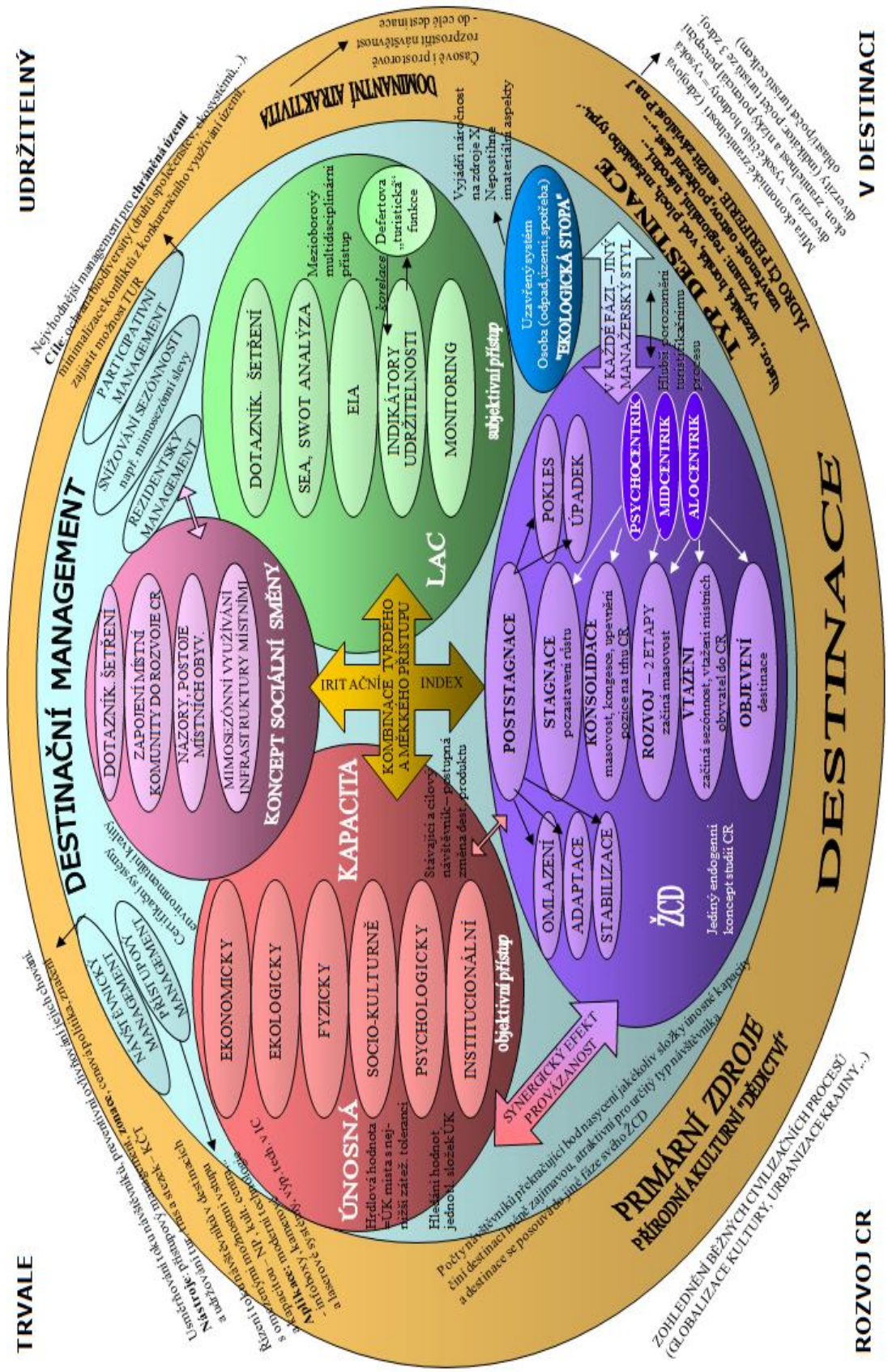
Příloha č. 2 – Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v chráněných územích

Obrázek 48: Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v chráněném území



Příloha č. 3 – Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v destinaci

Obrázek 49: Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v destinaci



Příloha č. 4 – Dotazník č. 1

PRŮZKUM ZÁJMU O "SLOW" DOVOLENOU - poznávání destinace v její autentičnosti (turistická oblast Kladské pomezí)

1. Jakým způsobem obvykle trávíte dovolenou?

- sport
- odpočinek a relaxace
- poznání (kultura, historie)
- příroda
- kombinace uvedených
- jiné aktivity

2. Zajímají Vás při výběru destinace pro Vaši dovolenou především:

- hlavní turistické zajímavosti (hrady, zámky, jedinečné přírodní útvary, apod.)
- místní gastronomie, tradice, zvyky, řemesla a produkty
- příroda v destinaci
- zázemí pro sport, který chcete provozovat (sít' cyklostezek, běžkařských tras, jízdárny, atd.)
- typ a atmosféra destinace (velkoměsto, venkov,...)
- nabídka služeb průvodce
- jiná kritéria

3. Cestujete na dovolenou obvykle jako:*

- rodina s dětmi
- samostatný cestovatel
- pár
- skupina přátel
- jiné

4. Možnost poznání místní gastronomie, místních tradic, řemesel, zvyků a produktů, během Vašeho pobytu ve vybrané destinaci, by pro Vás znamenala:

- významné vlastní obohacení - přínos
- zpestření dovolené
- náhradní náplň
- ztrátu času

5. Upřednostnil/a byste typ dovolené, kdy:

- v rychlém tempu projedete, co nejvíce známých atraktivit ve vybrané destinaci
- v klidu poznáváte místo své dovolené a skutečně si odpočínáte

6. Vnímáte davy turistů v navštíveném místě jako nepříjemný pocit?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

7. Objevil/a byste rád/a nová zajímavá místa ve vybrané destinaci, která nejsou jejími hlavními atraktivitami?

- ano
- ne

8. Pokud byste se rozhodl/a navštívit turistickou oblast Kladské pomezí, jaký by byl důvod/y Vaší návštěvy? Můžete vybrat více odpovědí.

- příroda a krajina CHKO Broumovsko
- Geopark Broumovsko
- dovolená na venkově (vyjížděky na koních, kole, procházky, atd.)
- aktuální akce a události v regionu (Mezinárodní horolezecký filmový festival Teplice nad Metují, Jiráskův Hronov, Náchodská Prima sezóna, Mezinárodní folklórní festival v Červeném Kostelci, sportovní akce, atd.)
- Babiččino údolí
- hrady, zámky, zříceniny
- Adršpašsko-teplické skály a skalní města
- ostatní pískovcové skály a útvary v širším okolí (Ostaš, Broumovské stěny,...)
- Broumovské kostely
- Broumovský klášter
- architektura (bratři Dientzenhoferové, D. Jurkovič)
- vojenská historie (Pevnost Josefov, Běloves, Dobrošov)
- rozhledny – síť rozhleden s výhledy do kraje
- rodiště nebo působiště známých spisovatelů K. Čapka, A. Jiráska, B. Němcové, J. Škvoreckého
- jiný důvod

9. Zvažujete při volbě způsobu trávení své dovolené jeho vliv na životní prostředí?

- ano
- ne

10. Jaký typ ubytovacího zařízení obvykle při dovolené volíte?

- hotel
- hostel
- penzion
- apartmán
- ubytování v soukromí
- farma
- chata, chalupa
- kemp
- stan
- jiné

11. Častěji využíváte typ ubytování:

- s možností vlastního vaření
- bez možnosti vlastního vaření

12. Je pro Vás důležitý individuální přístup ubytovatele?

- ano
- ne

13. Je pro Vás důležitý přístup ubytovatele k životnímu prostředí?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

14. Zajímá Vás kvalita a původ potravin, které konzumujete v ubytovacím zařízení?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

15. Rozhodl/a byste se pro výběr takového ubytovací zařízení, které by, svými službami, přístupem a kvalitou personálu, přispělo k Vašemu poznání regionu?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

16. Zajímalo by Vás jak „chutná“ turistická oblast Kladské pomezí a s tím spojené poznání lokálních producentů kvalitních potravin formou miniexkurzí ?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

17. Navštívil/a byste takové místní restaurace, které by připravovaly jídla převážně z potravin a surovin od lokálních farmářů a producentů?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

18. Využil/a byste služby průvodce po přírodních a dalších zajímavostech Kladského pomezí?

- ano
- ne

19. Jaký typ cestování po zvolené destinaci byste upřednostnil/a?

- automobilem
- vlakem
- autobusem
- na kole
- pěšky
- zajištění dopravy ubytovatelem
- na koni
- kombinace

20. Do jaké věkové kategorie spadá Váš věk?

- 15 - 25
- 26 - 35
- 36 - 45
- 46 - 65
- 66 a více

21. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- základní
- vyučen
- vyučen s maturitou
- středoškolské
- vysokoškolské

22. Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
- žena

23. Do kterého kraje ČR spadá Vaše bydliště?

Příloha č. 5 – Dotazník č. 2

PRŮZKUM ZÁJMU O VYTVOŘENÍ PLATFORMY PRO "SLOW" TURISMUS V DESTINACI KLADSKÉ POMEZÍ

1. Představuje pro Vás termín „Slow“ turismus nový pojem?

- ano
 ne

2. Považujete otázku rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí za důležité téma?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

3. Byla by pro Vás zajímavá možnost podílet se na takovém rozvoji?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

4. Vnímáte rozvoj cestovního ruchu šetrného k životnímu prostředí jako přínos nejen pro destinaci Kladské pomezí, ale i pro Vaši společnost či instituci?

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

5. Byl/a byste ochoten/na zlepšit či upravit svoji činnost/slужby, abyste přispěl/a k rozvoji environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí? (Např. zapojení do projektu „Cyklisté vítání“, získání certifikátu „Environmentálně šetrná služba“, vzdělávání se v oblasti šetrného cestovního ruchu, zlepšení vlastní znalosti regionu, spolupráce s lokálními producenty potravin, atd.)

- ano
 spíše ano
 spíše ne
 ne

6. Existují záležitosti, které by Vám v tom bránily, pokud ano jaké?

- ano []
 ne

7. Byl byste ochoten/na spolupracovat s ostatními zapojenými subjekty cestovního ruchu?

- ano
 ne

8. Jaký typ subjektu reprezentujete?

- restaurace
 ubytovací zařízení
 dopravce
 samospráva
 kulturní zařízení
 místní akční skupina
 jiné []

9. Jaká je velikost Vašeho subjektu?

- podnikatel (bez zaměstnanců)
 mikropodniky (1 – 9 zaměstnanců)
 malé (10 – 99 zaměstnanců)
 střední (100 – 499 zaměstnanců)
 velké podniky (500 a víc zaměstnanců)

10. Ve kterém městě či obci provozujete svoji činnost?

Příloha č. 6 – Charakteristika CHKO Broumovsko

Broumovsko patří k chráněným krajinným oblastem vrchovinného typu. Je to malebná krajina s ostrůvky divoké přírody. Krajina, pod kterou v hloubce Polické křídové pánve proudí nejčistší voda, je zabydlená a obhospodařovaná. Má bohatou historii – zdejší církevní i lidové stavby jsou v architektuře pojmem.

Broumovsko je známé především svými přírodními krásami. Nejcennější jsou dvě národní přírodní rezervace. **Adršpašsko-teplické skály** patří se svými 17 km² k největším skalním městům ve střední Evropě. Spolu s **Broumovskými stěnami** jsou výjimečné svým reliéfem a klimatem, umožňujícím existenci ojedinelé květeny a zvířeny. Vrcholová část stolové hory **Ostaš** a mimořádně členitá **Křížová cesta** u Adršpachu byly vyhlášeny v roce 1956 přírodními rezervacemi. **Borek a Kočičí skály** jsou přírodní památky.

Chráněná krajinná oblast Broumovsko byla zřízena v roce 1991 vyhláškou Ministerstva životního prostředí č. 157 na ploše 410 km² za účelem „ochrany a postupné obnovy hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků a vytvoření a rozvíjení ekologicky optimálního systému všestranného využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů v oblasti“. Severní a východní hranici tvoří státní hranice s Polskou republikou. Vnitrostátní hranice vede od Žďárek přes Hronov a Zbečnick k Hornímu Kostelci a dále po Panské cestě Jestřebími horami přes Odolov pod Žaltman, odkud pokračuje kolem Radvanic až ke státní hranici u Chvalče.

Území je rozděleno do čtyř zón ochrany přírody. Nejcennější je území **I. zóny**, která zahrnuje zejména **přírodní ekosystémy pískovcových skalních oblastí i dochované zbytky přírodě blízkých lesů na těžko přístupných lokalitách a údolní nivy s větší biologickou rozmanitostí**. Tvoří přibližně desetinu celkové plochy CHKO.

II. zóna CHKO (zabírá 14% území CHKO) zahrnuje lesy s různou, někdy značně změněnou druhovou skladbou: od starších, kvalitních listnatých a smíšených porostů až po čistě jehličnaté monokultury. Porosty jsou většinou stejnověké. Na zemědělské půdě tvoří II. zónu polokulturní až kulturní travinné porosty.

Největší část, více než tři čtvrtiny území, zauímají III. a IV. zóna. Jsou tvořeny zemědělskými pozemky a lesy s různou druhovou skladbou, vesměs jehličnaté, ale občas i velmi kvalitní smíšené a listnaté porosty menšího rozsahu, které nelze zahrnout do II. zóny a sídelními útvary. Lesy ve IV. zóně jsou menšího rozsahu, obklopené rozsáhlými plochami zemědělské půdy. IV. zóna je vymezena v prostoru Broumovské kotliny. Nový návrh zonace počítá s jejím podstatným zmenšením; nově by však měla zahrnout i některé sídelní útvary, které jsou nyní součástí III. zóny.

V roce 2013 byl schválen Plán péče o CHKO Broumovsko platný do r. 2022. Tento dokument je hlavním odborným a koncepčním podkladem pro rozhodování Správy CHKO. Jsou v něm stanoveny cíle ochrany přírody a nástroje k jejich dosažení. Rovněž všechna maloplošná chráněná území v CHKO mají své plány péče.

Ke zlepšení stavu chráněného území využívá Správa dotační programy Ministerstva životního prostředí. Kosení luk, výsadby stromořadí a solitérních dřevin, zvyšování podílu buku a jedle v lesích, péče o památné stromy, ostraha hnízd sokola a opatření na ochranu obojživelníků při jarním tahu podporuje Program péče o krajinu. Zakládání nových vodních ploch a obnovu mokřadů a přírodního charakteru toků umožňuje Program revitalizace říčních systémů.

Živou pamětí krajiny jsou památné stromy. V CHKO požívá ochrany institutu památného stromu **20 výjimečných stromů**. U každého je umístěn panel

s informacemi o jeho druhu, rozměrech, stáří a ošetřování, někdy i pověst spojená se stromem.

Výskyt některých druhů rostlin, živočichů nebo přírodních stanovišť je v CHKO významný i z celoevropského hlediska. Ptačí oblast evropské soustavy chráněných území Natura 2000 byla vyhlášena v lednu 2005 pro **ochranu sokola stěhovavého** (*Falco peregrinus*) a **výra velkého** (*Bubo bubo*). Zahrnuje všechny významné pískovcové celky na Broumovsku, které jsou pro tyto druhy ideálním životním prostředím. Pro ochranu **mihule potoční** (*Lampetra planeri*) jsou na národní seznam evropsky významných lokalit zařazeny části toků Metuje a Dřevíče. Pro svůj výskyt vzácných biotopů byly na tento seznam zařazeny také Adršpašsko-teplické skály, Broumovské stěny a dosud nechráněná lokalita Žaltman (AOPK ČR 2014).

Příloha č. 7 – Seznam regionálních produktů v Kladském pomezí

	PRODUKT	LOKALITA	
Potravinny, nápoje a pochutiny	Pivo Primátor	Náchod	
	Pivo Opat	Broumov	
	Přírodní sýry z kravského a kozího mléka	Teplíce nad Metují	
	Rokytnický med	Rokytník u Hronova	
	Pekařské a cukrářské výrobky PéCé	Náchod	
	Polický chléb a pečivo	Police nad Metují	
	Masné a uzenářské výrobky Skaličan	Česká Skalice	
	Masné výrobky a uzenářské speciality	Úpice	
	Domácí uzenářské speciality	Studnice	
	Tradiční uzenářské výrobky	Markoušovice	
	Přírodní kozí produkty	Žernov	
	Měkké a fermentované salámy	Police nad Metují	
	Radešovský chléb a biodžemy	Radešov u Police nad Metují	
	Ovčí sýry, jogurty a tvarohy	Šonov u Broumova	
	Včelí produkty	Vernéřovice	
	Včelí med	Rychnovek	
	Med, medovina a včelí produkty	Chvalkovice	
	Řemeslné výrobky	Květinové a jiné dekorace	Černčice
		Výroba květinových dekorací	Jasenná
		Zahradní semena Černý	Jaroměř
Víceúčelové stojánky na ryby		Zábrodí	
Patchworkové výrobky		Červený Kostelec	
Dřevěné hračky Voborník		Jaroměř	
Damaškové a froté výrobky Veba		Broumov	
Ručně tkané koberce		Bohdašín u Teplíc n. M.	
Vlněné výrobky a výrobky z proutí		Dědov – Teplíce nad Metují	
Kanafasové a žakárové produkty		Police nad Metují	
Broušené sklo		Bezděkov nad Metují	
Výrobky z ručně zpracovaného ovčího rouna a výrobky z přírodního materiálu		Křinice	
Výroba lidových krojů a dobových oděvů		Nové Město nad Metují	
Gabriela Bijoux Swarovski Elements		Česká Skalice	
Keramika ze Starkoče		Starkoč	
Šperky ze Zábrodí		Zábrodí	
Barevné svíčky		Vysokov	
Šperky z Vysokova		Vysokov	
Stavebnice Merkur		Police nad Metují	
Cínoví vojáčky		Jaroměř	
Plechové hračky Kovap	Náchod		

Sestaveno dle současné nabídky regionálních produktů v Kladském pomezí (Branka, o.p.s. 2015).

Příloha č. 8 – Příklad dobré praxe ze světa

The Appalachian Trail

Apalačská stezka následuje hřeben Apalačských hor, prochází 14 východních států USA (Spojených států amerických). Je dlouhá 3500 km s četnými výstupy a průchody lesů, národních parků, přírodních rezervací, atd. Autor Ben Mackaye měl vizi, že stezka bude představovat něco více než jen rekreační trasu. Měla pomoci k pozvednutí chápání státního občanství, předcházet psychickým nemocem a neklidu v tehdejší poválečné společnosti a v době hospodářské krize a podpořit osídlení venkova.

V polovině let 1920 se spojilo několik progresivních jednotlivců a klubů k podpoře Mackayeho plánu ve smyslu vytyčení trasy na zemi. Trasa měla být představena blízké městské veřejnosti k používání. V dalších letech skupiny dobrovolníků, soukromý sektor (především vlastníci pozemků) a veřejný sektor rozvinul značení stezky v divočině a rurálních oblastech v délce přes 2000 mil. V následujících dekádách především veřejný a dobrovolnický sektor přeměroval trasu tak, aby následovala linii chráněných území, hlavně v soukromém vlastnictví. V roce 1968 byla stezka určena jako National Scenic Trail, často označovaná jako nejdelší národní park v USA.

Zkušenost z Apalačské stezky – od května do října roku 1999 byl proveden rozsáhlý průzkum zahrnující 1879 použitelných odpovědí. Díky němu byly identifikovány 4 hlavní segmenty uživatelů stezky, rozdělených především dle délky pochodu:

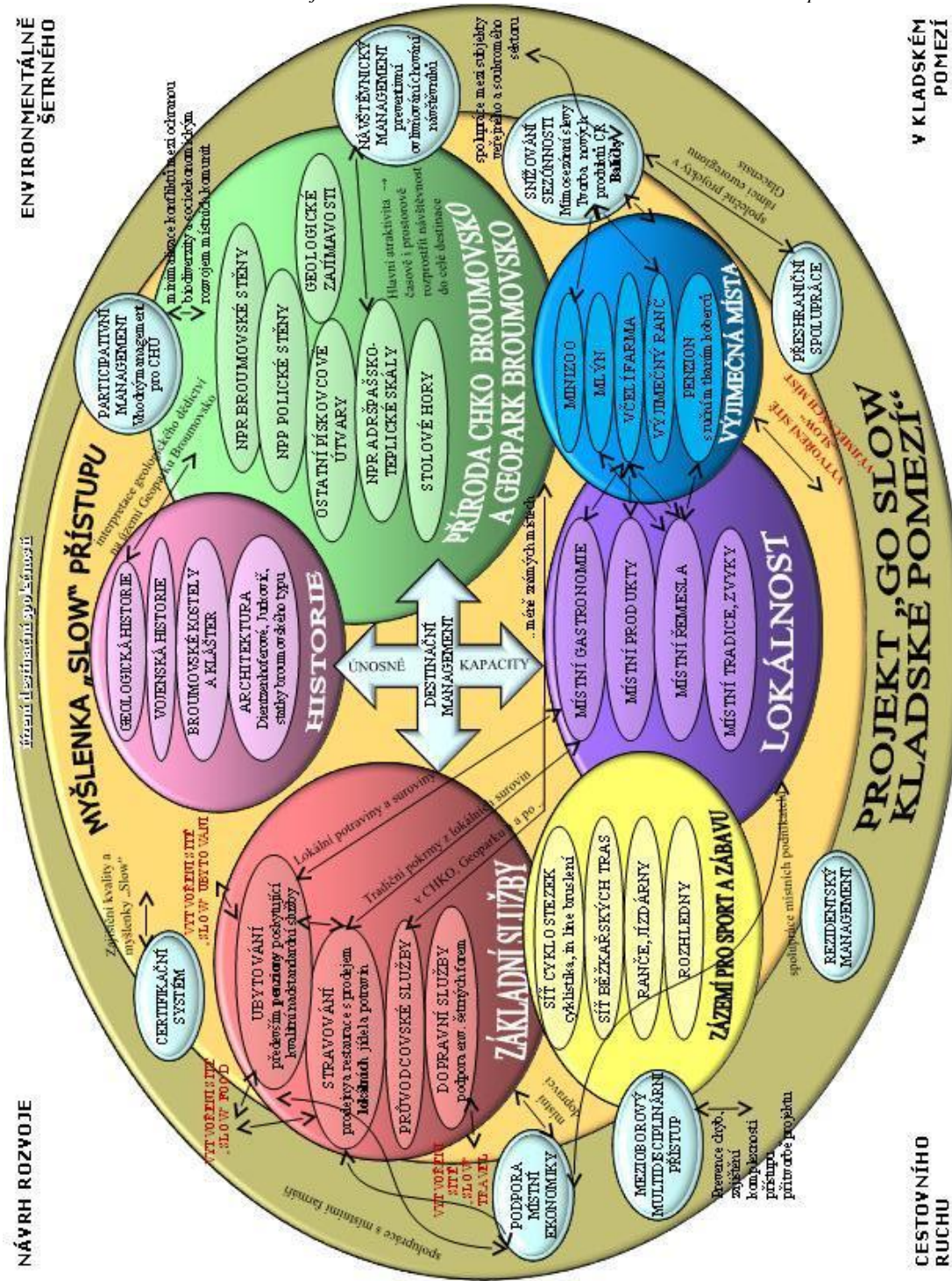
- chodec dlouhé trasy, jehož cílem je projít celou stezku (17,8 % všech uživatelů stezky). V průměru stráví na stezce 167 dní a vyhledává relativní solitérní zkušenosti. Scenérie a fotografie jsou pro ně důležitější než ostatní cestovatelé. Jako ubytování užívají primitivní přístřešky nebo stany jak postupují obvykle ze severu na jih,
- částečný pěší turista, který má stejnou motivaci jako chodec dlouhé trasy, ale je schopen ujít jen určitou část, jde a kempuje po několik dní (14,9 % všech uživatelů stezky),
- uživatel na jednu noc stráví v průměru dva dny na stezce a ujde asi 13 mil denně. Tito uživatelé jsou motivováni přírodou, výhledy a pohybem na trase. (31,6 % uživatelů stezky),
- denní uživatel má tendenci ujít kratší vzdálenost a je ochoten uskutečnit více zastávek na piknik nebo k pohledům do krajiny a obdivu přírodních prostředí. Průměrná velikost skupiny jsou 2 lidé, ale do tohoto segmentu spadají i větší uskupení.

Zkušenost získaná z Apalačské stezky – co je pozoruhodné na rozvoji stezky, je způsob jakým zůstal dobrovolnický sektor oddaný původnímu konceptu jednoduché pěší stezky skrze krásnou, různorodou a chráněnou krajinu. Účast dobrovolnického sektoru v managementu stezky byla charakteristickým znakem jeho úspěchu, který může být stejně úspěšně využit kdekoli jinde.

Zatímco uživatelé stezky jsou dělení, co se týče rozsahu hospodářského rozvoje, který je přidružen ke stezce, tak principy udržitelného rozvoje byly aplikovány tak, aby chránily vše v blízkosti a podporovaly útraty ve městech a vesnicích podél stezky. Stezka je též dlouhodobě a silně považována za cestu objevování, pohody a útočiště při úniku z rychlého tempa každodenního života (Dickinson, Lumsdon 2010).

Příloha č. 9 – Schéma návrhu rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském „Go Slow Kladské pomezí“

Obrázek 50: Návrh rozvoje environmentálně šetrného cestovního ruchu v Kladském pomezí



Příloha č. 10 – Deset Koutů Kladského pomezí

Obrázek 51: Deset Koutů Kladského pomezí – „slow“ dovolená

10 Koutů Kladského pomezí – „Slow“ dovolená

<p>JAROMĚŘ</p> <p>Výlety: 2 naučné stezky Marianý sloup (Braun), Pevnost Josefov – podzemí, Železná muzeum, Vojevodské historické muzeum, Boudčovo loukové divadlo a Pivní muzeum loučkových divadel, Lázně Velichovský, Kulis – naučná stezka Beřtín-Kulis, Šestajovice – muzeum motocyklů</p> <p>Ubytování: Penzion Epus Stravování: r. Corrado Lokální Produkty: Vše křiví řeka, p. Klina - chovají vojáčky</p>	<p>HRONOV</p> <p>Výlety: naučná stezka „U nás“, mezdová naučná stezka Rokytůvek, kostel Vše ch svatých, Jiráskův rodný domek, Jiráskovo divadlo, rozhledna na Signálu, Stánek kostel sv. Josefa, křivá cesta, ranc Gallop, Mlýn dřevářský meď</p> <p>Ubytování: Roubenka Stánek Stravování: U Mě drva Lokální produkty: Rokytůvek a dřevářský meď</p>	<p>NÁCHOD</p> <p>Výlety: 3 naučné stezky Přívrat Primátor - skvrna, ochutnávky Pevnost Dobroš, Běřtínka - skvrna Jiráskova Chata - rozhledna (Jiráskův) Vojevodský hřbitov v zámecké aleji Zámek a Mlýnský náhon, Stoková hora Bor, Pramenek minerální Ida Štvořeckého lavířka a kostel sv. Vavřince, kostel Lofovi, Štánek sv. Michala, Divadlo Dr. J. Čižka</p> <p>Ubytování: Penzion Bor Stravování: Hotel Lokální Produkty: Mlýnská farmačka - obchod, Fama</p>
<p>TEPLICE, ADŘSPACH</p> <p>Výlety: 2 naučné stezky Tomáškova dobrodružná cesta Poustevna s poustevníkem a stezka, vyhledání koncerty Zámek Adřspach, Zámeček Bishofstein, zřícenina hradiště, rozhledna Čáp, Věrné ovčice, Adřspach - vyjíždějí na koních, Fama Bořina, Ekofarma Vltrovi</p> <p>Ubytování: Penzion Adřspach Stravování: r. Kamínek Lokální produkty: farna Bořina - hovězí a vepř. maso, fama Zdobov, p. Sěnava-horalké tubičky, výrobky z vlny</p>	<p>NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ</p> <p>Výlety: 5 tras pro nordic walking Zámek Nové Město nad Metují, Městské muzeum, Lázně Rezek, Kaple sv. Barbory s křivým pramenem, Juhovířova vila na Rezek, Jurankova, Křivá a Dvořáčkova vyhledávková, obora se zvěří, rozhledna na Varné, Křivánský kostel a zvonice, Kostel Nejsvětější trojice, Klášter mládež bratří</p> <p>Ubytování: Penzionna Hradčanech Stravování: Restaurace u Běhy, Zámek bar Lokální produkty: Štola-obchod, p. Zlatý - med, Hlavé kroje - E. Taroušková</p>	<p>ČERVENÝ KOSTELEC, ČESKÁ SKALICE</p> <p>Výlety: 8 naučných stezek, Okruh Boženy Němcové (kolo), Zámek Rarbořice, Městský dům B. Němcové, Kostel sv. Jakub a Většího, Památník vysládky Libuše, Knec fixu 9ti křiví, rybníky Brodský, Špinka, Čermák, PR Dubno, Fama Dubno, Přátelův Rozkoš, Maternice - Skalčova studánka, Vila Čerych, koriprodukty, NPP Babí čino údolí, zřícenina hradu Šýmburk, rozhledna Žemov</p> <p>Ubytování: U obory, U 2 jasanů U Pašlů Stravování: Tropic al, Lokální produkty: Žemov - „U Čapků“ Olešnice - p. Leznan - rosca - med</p>
<p>ÚPICE, MALÉ SVATOŮVCE, HAVLOVICE, RYTNĚ VIOLEKOV</p> <p>Výlety: 5 naučných stezek (horničtí) Lom Křivá (přelovce) Rozhledna Zábnan, zvonice Muzeum bratří Čapků, Mlýnský sad (7 kaplí), kostel, studánka Úpa - jaro-kánoe, zřícenina hradu Vímaburk</p> <p>Ubytování: Přížová chabpa, Apartmány Epyška, Penzion Berný Stravování: U Mlýnské Lokální produkty: P. Karda- love obý sákm Úpice</p>	<p>CESTUJE NA KOLE, PĚŠKY, AUTOBUSEM, VLAKEM (kombinace)</p> <p>Ubytuje a stravuje se s preferencí lokálních potravin, prodává a shůbe</p> <p>Výlety volí omou pomaľho pomaľování místa</p> <p>Straví delší čas a spojí 2 dny (ceľ vobed)</p>	<p>POLSKÁ STRANA Kladského Pomezí</p> <p>Výlety: naučná stezka Dusuněk-Ze lene c, Lázně Kudova Zřtůj - muzeum čes. papírnicků, řab, křivák, Kaple křivák, ekocentrum (Park Narodowy Gór Stolowych), Pevk Lázně Polanice Zřtůj, lázně Dusuněk Zřtůj, PR Rašelské pod Zřtencem, Pevka- Hejsova, rozhledna Radkow, Skanzen Pstrazne</p> <p>Ubytování: Penzion Kyárův statek Stravování: Motorest u ekocentrum (Park Narodowy Gór Stolowych), Pevk Lázně Polanice Zřtůj, lázně Dusuněk Zřtůj, PR Rašelské pod Zřtencem, Pevka- Hejsova, rozhledna Radkow, Skanzen Pstrazne</p>
<p>BROUMOV</p> <p>Výlety: naučné stezky - ve sničká p smát. rezervace Křivice, Lom Růžník, „Za přiběhy Zámek“, QR kód, Broumovský klášter, broumovské stádky, Broumovské kostely (QR kód stezka - Dřevohof erové), Geopark Vřtův, rozhledna Božanovský Špičák, Fama Wenzel, Přívrat Opst, Hejsova-ovčice-vyjíždějí na koních</p> <p>Ubytování: Arkáda Božanov, Hotel Praha Stravování: Malý Dům, Hotel Veba Lokální produkty: Veba - textil, Šonov - ovčí produkty, farna Matinkovské</p>	<p>POLICE NAD METUJÍ</p> <p>Výlety: vlásková naučná stezka, Muzeum starobna Sealský dvůr, Penzion 65 Mendur, Muzeum papírových modeů, Kaple U Libmaně, Zřtůjská Hvězda, Stoková hora Ostaš, Suchý Důl - dřevná kaplička, statek Tilia, Skovný - výhledy do chléb, Polický chléb</p> <p>Ubytování: Penzion Sealský dvůr, Penzion 65 Stravování: U Libmaně, Zřtůjská hospůdka Lokální produkty: P. Zřtůj - ručně tkaný textil, karese, statek Tilia- chléb, Polický chléb</p>	<p>ČERVENÝ KOSTELEC, ČESKÁ SKALICE</p> <p>Výlety: 8 naučných stezek, Okruh Boženy Němcové (kolo), Zámek Rarbořice, Městský dům B. Němcové, Kostel sv. Jakub a Většího, Památník vysládky Libuše, Knec fixu 9ti křiví, rybníky Brodský, Špinka, Čermák, PR Dubno, Fama Dubno, Přátelův Rozkoš, Maternice - Skalčova studánka, Vila Čerych, koriprodukty, NPP Babí čino údolí, zřícenina hradu Šýmburk, rozhledna Žemov</p> <p>Ubytování: U obory, U 2 jasanů U Pašlů Stravování: Tropic al, Lokální produkty: Žemov - „U Čapků“ Olešnice - p. Leznan - rosca - med</p>

